T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ

ŞANLIURFA İLİ 2017 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU

HAZIRLAYAN:

ÇED VE ÇEVRE İZİNLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ

ŞANLIURFA - 2018

Çevre; Türk toplumu için artık yeni bir kavram olmaktan çıkmış, çevre ili ilgili yasal düzenlemeler yapılmış, kurumlar oluşturulmuştur. En önemlisi de çevre ile ilgili toplumsal bilincin eriştiği düzeydir. Toplumda çevre bilincinin yerleşme düzeyi o toplumun çağdaşlık göstergesidir. Son yıllarda gelişen çevre bilinci ilimizde de önem kazanmış ve birçok kurum ve kuruluş faaliyetlerinde çevreyi de göz önünde bulundurmaya başlamıştır.

Bugün çevre ile ilgili meseleler yalnız resmi kurumlarda değil sivil toplum örgütleri için de kaçınılmaz bir ilgi alanı oluşturmaktadır. Gelecek nesillere bozulmamış bir biyolojik varlık mirası ve yaşanabilir, sağlıklı, temiz bir çevre bırakmak ve bununla birlikte sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak çalışmalarımızın odak noktasını teşkil etmektedir.

Kültürünü köklü uygarlıklardan alan, dört mevsimin bütün güzellikleriyle yaşandığı ilimiz, tarih ve tabiatının ayrıcalıklı özellikleriyle de ülkemizin ve bölgemizin ticaret ve turizminde gelişmekte olan illerin başında gelmektedir. Bu nedenle doğal kaynakların dikkatli bir şekilde kullanılması ve çevrenin özenle korunması gerekmektedir. Gerek Valiliğimiz tarafından, gerekse Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğümüz tarafından yürütülen faaliyetler sonucunda çevre duyarlılığının giderek arttığını ve bu duyarlılık sonucuna kişilerin, kurumların ve sanayi tesislerinin çevresel önlemler alınması konusunda daha hassas davrandıklarını gözlemlemekteyiz. Çalışmalarını bu yönde aralıksız sürdüren tüm personelimizi kutlar çalışmalarının devamını temenni ederim.

İsmail IŞIKDAĞ
Çevre ve Şehircilik İl Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa

GİRİŞ **1**

ŞANLIURFA İLİNE AİT GENEL BİLGİLER 1
Tarihi 1
Coğrafi Durum 1
İDARİ VE SOSYO-EKONOMİK DURUMU 2

A. HAVA **3**

A.1. HAVA KALİTESİ 3
A.2. HAVA KALİTESİ ÜZERİNE ETKİ EDEN ÖGELER 7
A.3. HAVA KALİTESİNİN KONTROLÜ KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALAR 9
A.4. ÖLÇÜM İSTASYONLARI 10
A.5. EGZOZ GAZI EMİSYON KONTROLÜ 12
A.6. GÜRÜLTÜ 12
A.7. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI ÇERÇEVESİNDE YAPILAN ÇALIŞMALAR 13
A.8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 13

B. SU VE SU KAYNAKLARI **14**

B.1. İLİN SU KAYNAKLARI VE POTANSİYELİ 14
B.1.1. Yüzeysel Sular 14
B.1.1.1. Akarsular *14*
B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar *15*
B.1.2. Yeraltı Suları 16
B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri *17*
B.1.3. Denizler 17
B.2. SU KAYNAKLARININ KALİTESİ 17
B.3. SU KAYNAKLARININ KİRLİLİK DURUMU 18
B.3.1. Noktasal kaynaklar 18
B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar *18*
B.3.1.2. Evsel Kaynaklar *18*
B.3.2. Yayılı Kaynaklar 18
B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar *18*
B.3.2.2. Diğer *19*
B.4. SEKTÖREL SU KULLANIMLARI VE YAPILAN SU TAHSİSLERİ 19
B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu 19
B.4.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti *19*
B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti *19*
B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb. *19*
B.4.2. Sulama 20
B.4.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı *21*
B.4.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı *22*
B.4.3. Endüstriyel Su Temini 22
B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı 22
B.4.5. Rekreasyonel Su Kullanımı 22
B.5. ÇEVRESEL ALTYAPI 23
B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri 23

B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri 27
B.5.3. Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler 27
B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması 27
B.6. TOPRAK KİRLİLİĞİ VE KONTROLÜ 28
B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar 28
B.6.2. Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanımı 28
B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar 29
B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği 29
B.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 30

C. ATIK 31

C.1. BELEDİYE ATIKLARI (KATI ATIK BERTARAF TESİSLERİ) 31
C.2. HAFRİYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARI 34
C.3. AMBALAJ ATIKLARI 34
C.4. TEHLİKELİ ATIKLAR 35
C.5. ATIK MADENİ YAĞLAR 37
C.6. ATIK PİL VE AKÜMÜLATÖRLER 37
C.7. BİTKİSEL ATIK YAĞLAR 38
C.8. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL) 39
C.9. ATIK ELEKTRİKLİ VE ELEKTRONİK EŞYALAR (AEEE) 40
C.10. ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ (HURDA) ARAÇLAR 41
C.11. TEHLİKESİZ ATIKLAR 41
C.11.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları 42
C.11.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül 42
C.11.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları 44
C.12. TIBBİ ATIKLAR 45
C.13. MADEN ATIKLARI 45
İLİMİZDE MADEN ZENGİNLEŞTİRME TESİSİ BULUNMAMAKTADIR. 46
C.14. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 46

Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI 47

Ç.1. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALAR 47
Ç.2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 47

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK 48

D.1. FLORA 48
D.2. FAUNA 48
D.3. ORMANLAR VE MİLLİ PARKLAR 51
D.4. ÇAYIR VE MERA 53
D.5. SULAK ALANLAR 54
D.6. TABİAT VARLIKLARINI KORUMA ÇALIŞMALARI 54
D.7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 72

E. ARAZİ KULLANIMI 74

E.1. ARAZİ KULLANIM VERİLERİ 74
E.2. MEKÂNSAL PLANLAMA 75
E.2.1. Çevre Düzeni Planı 75
E.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 80

F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 82

F.1. ÇED İŞLEMLERİ 82
F.2. ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ 83
F.3. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 84

G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI 85

G.1. ÇEVRE DENETİMLERİ 85
G.2. ŞİKÂYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ 85
G.3. İDARİ YAPTIRIMLAR 86
G.4. ÇEVRE KANUNU UYARINCA DURDURMA CEZASI UYGULAMALARI 87
G.5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 87

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ 88

EK-1: 2017 YILINA AİT İL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ARAŞTIRMA FORMU 89

BÖLÜM I. HAVA KİRLİLİĞİ 89
BÖLÜM II. SU KİRLİLİĞİ 93
Kirlenme Nedenleri *93*
Kirlenme Nedenleri *95*
BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ 100
BÖLÜM IV. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI 101

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge A.1 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları....4
Çizelge A.2 - EPA hava kalitesi indeksi....4
Çizelge A.3 - Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri....5
Çizelge A.4 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında evsel ısınmada kullanılan katı yakıtların cinsi, yakıtların özellikleri ve bu yakıtların temin edildiği yerler....9
Çizelge A.5 – Şanlıurfa ilinde 2017 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler....9
Çizelge A.6 –Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan doğalgaz miktarı (Aksa Doğalgaz,2018)....9
Çizelge A.7 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan fuel-oil miktarı....9
Çizelge A.8 - Şanlıurfa ilinde hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)....10
Çizelge A.9 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları *($\mu g/m^3$; CO: mg/m^3)*....12
Çizelge A.10 - 2017 yılında Şanlıurfa ilindeki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı....12
Çizelge B.11 – Şanlıurfa ilinin akarsuları (DSİ, 2018)....14
Çizelge B.12 - Şanlıurfa ilinde mevcut sulama göletleri (DSİ, 2018)....15
Çizelge B.13 – Şanlıurfa ilinin yeraltı suyu potansiyeli (DSİ, 2018)....16
Çizelge B.14 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları....17
Çizelge B.15 – Şanlıurfa İlinde 2016 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu(ŞUSKİ,Diğer Belediyeler, 2018)....25
Çizelge B.16 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu(ŞUOSB, 2018)....27
Çizelge B.17 .- Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler (Çevre ve Şehircilik İl müdürlüğü, Aralık 2018)....28
Çizelge B.18 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları....29
Çizelge B.19 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)....29
Çizelge B.20 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları....30
Çizelge C.21 Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)....33
Çizelge C.22 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Ambalaj Bilgi Sistemi, Aralık 2018)....34
Çizelge C.23 - Şanlıurfa ilinde atık işleme ve miktarı(Atık Yönetim Uygulaması, Aralık 2018)....36

Çizelge C.24 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 37
Çizelge C.4 – Şanlıurfa ilinde 2017 Yılında Toplanan Akümülatörlerle İlgili Veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 37
Çizelge C.26 – Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 38
Çizelge C.27 - Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 38
Çizelge C.28 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler 38
Çizelge C.29 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 39
Çizelge C.30 – Şanlıurfa ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2018) 39
Çizelge C.31 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar 41
Çizelge C.32 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı hurdaya ayrılan araç sayısı 41
Çizelge C.33 – Şanlıurfa İlinde 2016 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 41
Çizelge C.34 – Şanlıurfa İlinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi 42
Çizelge C.35 – (Şanlıurfa) ilinde 2017 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı 43
Çizelge C.36 – 2017 Yılında Şanlıurfa İli Sınırları İçinde Oluşan Yıllık Tıbbi Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018) 45
Çizelge C.37 - Şanlıurfa ilinde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018) 45
Çizelge C.38 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı 46
Çizelge C.39 – Şanlıurfa ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018) 46
Çizelge Ç.40 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında SEVESO kuruluşlarının sayısı 47
Çizelge E.41 – 2017 yılı için Şanlıurfa ilinde arazi sınıflandırması 74
Çizelge F.42 – Şanlıurfa İlinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018) 82
Çizelge F.43 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları 83
Çizelge G.44 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018) 85
Çizelge G.45 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM'e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018) 85
Çizelge G.46 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018) 86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil A.2 - Şanlıurfa ilinde Haliliye istasyonu PM10 parametresi günlük ortalama değer grafiği 11
Şekil A.3. - Şanlıurfa ilinde Haliliye istasyonu SO_2 parametresi günlük ortalama değer grafiği 11
Şekil A.4 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı..... 13
Şekil B.6 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı 19
Şekil B.7 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı 22
Şekil B.8 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, Aralık 2018)..... 23
Şekil B.9 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (TÜİK, Aralık 2018)..... 24
Şekil B.10 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi .. 28
Şekil B.11 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi 29
Şekil C.12 - Şanlıurfa ilinde katı atık kompozisyonu (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)..... 32
Şekil C.13 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı kayıtlı ekonomik işletmeler..... 35
Şekil C.14 – Atık Yönetim Uygulaması Verilerine Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi (Atık Yönetim Uygulaması, Aralık 2018) 35
Şekil C.15 – Şanlıurfa ilinde atık madeni yağ toplama miktarları*(Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 37
Şekil C.16 – Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Atık Akü Toplama ve Geri Kazanım Miktarı (kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)..... 38
Şekil C.17 – Şanlıurfa ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (Ton/Yıl) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018) 39
Şekil C.18 - Şanlıurfa ilinde 2017 Yılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Toplama Miktarları (ton) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2018)..... 40
Şekil C.19 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı AEEE işleme tesis sayısı..... 40
Şekil C.20 – (Şanlıurfa) ilinde Bulunan Termik Santrallerin Yeri..... 43
Şekil C.21 – (Şanlıurfa) ilinde 2017 yılı kül atıklarının yönetimi..... 43
Şekil C.22 – (Şanlıurfa) Termik Santrali..... 44
Şekil C.23 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında madencilikte proses atıklarının bertarafı..... 45
Şekil E.24 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017)..... 74
Şekil F.25 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇED Olumlu Kararı verilen projelerin sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)..... 82
Şekil F.26 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı verilen projelerin sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)..... 83
Şekil F.27 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında verilen Çevre İzni veya Çevre İzni ve Lisans Belgelerinin sektörlere göre dağılımı..... 84

Şekil F.28 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında verilen lisansların konuları..... 84
Şekil G.29– Şanlıurfa ilinde ÇŞİM tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018) 85
Şekil G.30 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)..... 86
Şekil G.31 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezalarının konulara göre dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)..... 87

GİRİŞ

Şanlıurfa İline Ait Genel Bilgiler

Tarihi

Şanlıurfa ve civarındaki yerleşik hayat, Neolitik Dönem'e (Cilalı Taş Çağı) kadar uzanmaktadır. Göbeklitepe Höyüğü, M.Ö. 11. yüzyılda kullanılan Dünya'nın bilinen en eski mabedinin bulundu yerdir. Şanlıurfa; Kur'an, İncil ve Tonah (Eski ahit/Tevrat)'ta geçen Hz. İbrahim peygamberin doğum yeri olarak kabul edilmekte olup, anısına yaptırıla bir adet cami de bu şehirde bulunmaktadır. Ayrıca Hz. Eyüp peygamberin de (İncil ve Eski ahitte "Job") doğum yeri olarak kabul edilir. Kent tarihi süreç içerisinde Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hitit, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Bizans gibi uygarlıkların egemenliklerine sahne olmuştur.

1094 yılında Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. 1098'de Haçlı Edessa Kontluğu, daha sonra Eyyubi, Memluk, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safeviler ve en son da 1516'da Osmanlı sınırları içine katılmıştır. Önceleri Rakka Eyaleti sınırları içerisinde yer almakta iken, 1876'da Halep'e bağlanmıştır, 1916'da ise bağımsız bir sancak olmuştur. I. Dünya Savaşına kadar Osmanlıların elinde olan Urfa, 1919 yılında önce İngilizler, daha sonra da Fransızlarca işgal edilmiş ve 11 Nisan 1920'de düşman işgalinden kurtarılmıştır. Cumhuriyet sonrasında, 1924'te il olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ismine "Şanlı" unvanı eklenmiş ve Şanlıurfa olarak değiştirilmiştir.

Coğrafi Durum

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Şanlıurfa, doğuda Mardin, batıda Gaziantep, kuzeybatıda Adıyaman, kuzeydoğuda Diyarbakır illeriyle çevrilidir. 789 km'lik Türkiye-Suriye sınırının bir bölümünü ilin güney sınırı oluşturur. Genelde bir ova görünümündeki il merkezinin rakımı 518 m'dir. Şanlıurfa kontinental (karasal) iklim özelliği gösterir. Yazları çok kurak ve sıcak, kışları bol yazları nispeten ılıman geçmektedir. Matematik konum itibariyle ekvatora yakın olup, deniz etkisinden uzak bir bölgede bulunmaktadır. Bu nedenle karasal iklim özelliği ağır basmaktadır. Bu özellik sıcaklık ve yağış bakımından kendisini göstermektedir. Kar ve don olayının görüldüğü gün sayısı oldukça azdır.

Konum itibarıyla Arap Platformu'nun kuzey bölümleri ile Güneydoğu Toroslar'ın orta kısmını güney etekleri üzerinde yer almaktadır. İlin kuzeyinde bulunan dağların yükseklikleri düşüktür. Dağlar arasında geniş ovalar yer alır. İldeki başlıca dağlar; Karacada (1 938 m), Tektek (449 m), Susuz (801 m), Takur Tukur, Germuş (771 m), Şebeke (750 m) ve Arat (840 m) dağlarıdır. İl genel olarak plato görünümünde olup, başlıca ovaları şunlardır: Harran, Suruç, Viranşehir, Hilvan, Ceylanpınar, Bozova ve Siverek. En önemli akarsuyu Fırat Nehri'dir. Şanlıurfa kenti içinde göl olarak nitelendirilen Halil'ür Rahman ve Ayn-zeliha olmak üzere iki küçük göl mevcuttur. Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yerde oluşan bu iki göl nehir merkezinin güney batısında yer almaktadır. Hz. İbrahim'in düştüğü yer, Halil'ür Rahman Gölü'dür.

Nemrut'un kızı Zeliha da İbrahim'e inandığından kendisini onun peşinden ateşe atmış ve düştüğü yerde Ayn-zeliha Gölü oluşmuştur. İçerisindeki balıkların kutsal sayılarak yenilmediği bu göller, dünyanın her tarafından gelen ziyaretçilerini ağırlamaktadır. Ayrıca GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) ile yapay olarak oluşturulan Atatürk Baraj Gölü, Türkiye'nin en büyük baraj gölü olup, il sınırları içinde bulunmaktadır.

İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu

Şanlıurfa ilinin nüfusu, 2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1.985,753 kişidir. İlçeleri Siverek, Viranşehir, Suruç, Akçakale, Birecik, Ceylanpınar, Harran, Bozova, Hilvan, Halfeti, Karaköprü, Haliliye, Eyyübiye' dir. Şanlıurfa nüfus açısından, Türkiye'nin en büyük dokuzuncu kentidir. Şanlıurfa'da ki ilçe sayısı 13'tür.

Şanlıurfa ili, GAP'ın merkezi olarak bilinmekte ve GAP idaresi'nin idari yerleşkesini içermektedir. GAP, çok sektörlü, entegre ve sürdürülebilir bir kalkınma anlayışı ile ele alınan bir bölgesel kalkınma projesidir. Proje alanı Fırat ve Dicle havzaları ile yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan 9 ili kapsamaktadır (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak). 1970'lerde Fırat ve Dicle nehirleri üzerindeki sulama ve hidroelektrik amaçlı projeler olarak planlanan GAP, 1980'lerde çok sektörlü, sosyo-ekonomik bir bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. Kalkınma programı, sulama, hidroelektrik, enerji, tarım, kırsal ve kentsel altyapı, ormancılık, eğitim ve sağlık gibi sektörleri kapsamaktadır. GAP; 22 baraj, 19 hidroelektrik santrali ve 1,82 milyon hektar alanda sulama sistemlerinin yapımını öngörmektedir. Geniş ve verimli tarım arazilerine sahip Şanlıurfa da, GAP Projesi ile birlikte tarımın etkinliği ve önemi daha da artmıştır.

Arkeolojik bulgulara göre Şanlıurfa; dünyanın en eski kenti, insanlık tarihinin başlangıcı, tüm insanlığın ortak ata yurdudur. İl genelinde ortaya çıkan her arkeolojik bulgu, tarihin yeniden yazılmasına vesile olup, Urfa'nın tarihe kaynaklık ettiğini göstermektedir. Bu nedenle büyük bir tarihsel ve kültürel zenginliğe sahiptir. Harran ilçesinde dünyanın ilk üniversitesi olarak kabul edilen yapının kalıntıları bulunmaktadır. Bunun yanında kentte; Balıklıgöl, Göbeklitepe, Savaşçı Amazon Kraliçelerinin mozaikleri, Halil-ür Rahman Camii, Ulu Camii, Hasan Paşa Camii, Fırfırlı Camii, Rızvaniye Camii, Nimetullah Camii, Selahaddin Eyyubi Camii, Germuş Kilisesi, Deyr Yakub, Gümrük Hanı, Tarihi çarşılar, tarihi sokaklar, nehir surları, Kurtuluş Müzesi, saklı cennet Halfeti, Birecik "Kalecik", kaya mezarları, Hz.Eyyub' ün (a.s.) çile çektiği makamı, Çemdin Kale, İmam Bakır Camii ve Türbesi gibi tarihi mekanlar bulunmaktadır. Ayrıca endemik hayvan türlerinden; Kelaynak Kuğu, Çöl Varanı, Ceylan ve Çizgili Sırtlan gibi hayvanlara da ev sahipliği yapmaktadır.

Şanlıurfa ilinde genç nüfusun artışı dikkat çekici derecede fazladır. 2016 yılı nüfus artış hızı ‰ 25,2 dir. Toplam Doğurganlık hızı ile ilk sırada yer almaktadır. Doğan toplam çocuk sayısında ise İstanbul ve Ankara'dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Kent genç nüfusunun da fazla olması sebebiyle önemli bir husus olarak, mevsimlik tarım işçilerinin en yoğun olarak bulunduğu ve bu sektörü ayakta tutan en önemli ildir. Mevsimlik tarım işçiliği açısından Türkiye'nin diğer bölgelerindeki ihtiyacı da karşılayan bir özelliğe sahiptir.

Ağırlıklı olarak tarıma dayalı olan Şanlıurfa ekonomisinde enerji, turizm ve hayvancılıkta önemli sektörlerdendir. Tekstil ve Gıda sektörünün toplam imalat sanayi içerisindeki payı yüksektir. Şanlıurfa, Türkiye deki toplam sulanabilen verimli alanların önemli bir kısmına tek başına sahiptir. Türkiye'nin en büyük, dünyanın ise sayılı büyük çiftliklerinden olan Ceylanpınar Tarım işletmeleri de bu ilin sınırları içerisindedir. Ülkemizdeki küçükbaş hayvanların çok önemli kısmı Şanlıurfa'da yetiştirilmektedir. İl ekonomisi açısından önemli olan bir diğer husus da, Akçakale Sınır Kapısı'dır. Atatürk Barajı hidroelektrik santrallerinde üretilen elektrik ile ülkenin elektrik ihtiyacının önemli bir kısmı karşılanmaktadır. Şanlıurfa'da sanayi, ağırlıklı olarak tarıma dayalı sanayidir. Yine Atatürk Barajında yürütülen balıkçılık faaliyetlerinin Şanlıurfa ekonomisine katkısı da azımsanmayacak boyuttadır. İlin en önemli özelliklerinden biri dünyanın en büyük bütünleşmiş bölgesel kalkınma projelerinden biri olan GAP'ın merkezinde yer almasıdır. Şanlıurfa, bu projenin hayata geçmesiyle birlikte önemli gelişmelere sahne olmaktadır. Tarımın yanında sanayi sektörü de,

GAP projesinin kısmen devreye girmesi ile birlikte özellikle 1995 yılından sonra tarım ürünlerine dayalı olarak hızla gelişmeye başlamıştır.

İlde toplam 4 Organize Sanayi Bölgesi (OSB) (Şanlıurfa OSB, Viranşehir OSB, Birecik OSB, Siverek OSB) ve 4 Küçük Sanayi Sitesi (KSS) (Evren KSS, Birecik KSS, Siverek KSS, Suruç KSS) bulunmaktadır.

Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde ÇED ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü ile Çevre Yönetimi ve Denetim Şube Müdürlüğü olmak üzere 2 adet şube bulunmaktadır. Bu şubelerde 2 şube müdürü, 10 teknik personel, 1işçi, 1 şef, 1 yardımcı hizmetler kadrosunda olmak üzere toplam 15 kişi çalışmaktadır.

A. HAVA

A.1. Hava Kalitesi

Modern yaşamın getirdiği şehirleşmenin bir sonucu olan hava kirliliği, yerel ve bölgesel olduğu kadar küresel ölçekte de etki alanına sahiptir. Hava kirliliğinin insan sağlığına önemli etkileri olması sebebiyle, hava kalitesi konusuna tüm dünyada büyük önem verilmektedir. Hava kirliliği problemlerini çözmek ve strateji belirlemek için, bilimsel topluluk ve ilgili otoritenin her ikisi de atmosferik kirletici konsantrasyonlarını izlemek ve analiz etmek konusuna odaklanmışlardır (Kyrkilis vd, 2007). Otoritelerin hava kalitesinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda sorumluluklarının yanı sıra, halk sağlığını doğrudan etki eden bir konu olması sebebiyle, kamuoyuna iletişim araçları vasıtasıyla hava kirliliği güncel bilgilerini sunması da sorumlulukları arasındadır. Ancak farklı kirleticilere ait ölçümleri anlamak bu konuda çalışan bir bilim insanı için mümkün olsa bile genel halk ve yerel otoriteler için oldukça zor olmaktadır. Bu sebeple, hava kirliliğinin/hava kalitesinin durumunu kamuoyuna açıklarken halkın kolayca anlayabileceği bir sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tüm dünyada yaygın olarak kullanılan, Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) denilen bu sınıflama sistemi ile havadaki kirleticilerin konsantrasyonlarına göre hava kalitesini iyi, orta, kötü, tehlikeli vb. şeklinde derecelendirme yapılmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde indeks hesaplanmasında kullanılan yöntem ve kriterler, kendi ülkelerinde uygulanan hava kalitesi standartlarına uygun şekilde oluşturulmuştur.

Bir ulusun hava kalitesinin iyileştirilmesi konusundaki başarısı, yerel ve ulusal hava kirliliği problemleri ve kirlilik azaltmadaki gelişmeler konusunda doğru ve iyi bilgilendirilmiş vatandaşların desteğine bağlıdır (Sharma vd. 2003a). Bir bölgedeki kirletici seviyelerini anlamak için uygun bir aracın geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu araç, vatandaşın hava kirliliği seviyesi hakkında doğru ve anlaşılabilir şekilde bilgi sağlarken, aynı zamanda ilgili otoritelerin toplum sağlığını korumak için önlem almaları konusunda kullanılabilir olmalıdır (Kyrkilis vd. 2007).

Bu amaçla, geliştirilen standart değerler, gerek uyarıcı ve anlaşılabilir olması gerekse de kullanımı açısından yaygın olarak bir indekse çevrilerek sunulabilmektedir. Belli bir bölgedeki hava kalitesinin karakterize edilmesi için ülkelerin kendi sınır değerlerine göre dönüştürdükleri ve kirlilik sınıflandırılmasının yapıldığı bu indekse Hava Kalitesi İndeksi (HKİ) (Air Quality Index/AQI) adı verilmektedir. İndeks belirli kategorilerde farklı tanım ve renkler kullanılarak ifade edilmekte ve ölçümü yapılan her kirletici için ayrı ayrı düzenlenmektedir (Yavuz, 2010).

Ulusal Hava Kalitesi İndeksi, EPA Hava Kalitesi İndeksini ulusal mevzuatımız ve sınır değerlerimize uyarlayarak oluşturulmuştur. 5 temel kirletici için hava kalitesi indeksi hesaplanmaktadır. Bunlar; partikül maddeler (PM10), karbon monoksit (CO), kükürt dioksit (SO_2), azot dioksit (NO_2) ve ozon (O_3) dur.

Çizelge A.1 - Ulusal hava kalite indeksi kesme noktaları

İndeks	HKİ	SO_2 [µg/m³]	NO_2 [µg/m³]	CO [µg/m³]	O_3 [µg/m³]	PM10 [µg/m³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
İyi	0 – 50	0-100	0-100	0-5.500	0-120[L]	0-50
Orta	51 – 100	101-250	101-200	5.501-10.000	121-160	51-100
Hassas	101 – 150	251-500	201-500	10.001-16.000[L]	161-180[B]	101-260
Sağlıksız	151 – 200	501-850	501-1.000	16.001-24.000	181-240[U]	261-400
Kötü	201 – 300	851-1.100	1.001-2.000	24.001-32.000	241-700	401-520
Tehlikeli	301 – 500	>1.101	>2.001	>32.001	>701	>521

L: Limit Değer
B: Bilgi Eşiği
U: Uyarı Eşiğİ

Çizelge A.2 - EPA hava kalitesi indeksi

Hava Kalitesi İndeksi (AQI) Değerler	*Sağlık Endişe Seviyeleri*	*Renkler*	*Anlamı*
Hava Kalitesi İndeksi bu aralıkta olduğunda..	*..hava kalitesi koşulları..*	*..bu renkler ile sembolize edilir..*	*..ve renkler bu anlama gelir.*
0 - 50	*İyi*	*Yeşil*	*Hava kalitesi memnun edici ve hava kirliliği az riskli veya hiç risk teşkil etmiyor.*
51 - 100	*Orta*	*Sarı*	*Hava kalitesi uygun fakat alışılmadık şekilde hava kirliliğine hassas olan çok az sayıdaki insanlar için bazı kirleticiler açısından orta düzeyde sağlık endişesi oluşabilir.*
101- 150	*Hassas*	*Turuncu*	*Hassas gruplar için sağlık etkileri oluşabilir. Genel olarak kamunun etkilenmesi olası değildir.*
151 - 200	*Sağlıksız*	*Kırmızı*	*Herkes sağlık etkileri yaşamaya başlayabilir, hassas gruplar için ciddi sağlık etkileri söz konusu olabilir.*
201 - 300	*Kötü*	*Mor*	*Sağlık açısından acil durum oluşturabilir. Nüfusun tamamının etkilenme olasılığı yüksektir.*
301 - 500	*Tehlikeli*	*Kahverengi*	*Sağlık alarmı: Herkes daha ciddi sağlık etkileri ile karşılaşabilir.*

Çizelge A.3 - Hava kalitesi değerlendirme ve yönetiminde limit değerlerinde kademeli azaltım ve uyarı eşikleri

KİRLETİCİ	ORTALAMA SÜRE	LİMİT DEĞER (µg/m^3)							UYARI EŞİĞİ
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
SO_2	**saatlik** -insan sağlığının korunması için-	500	500	470	440	410	380	350	500 µg/m^3 (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir "bölge" veya "alt bölge"de veya en azından 100 km^2'de – hangisi küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
	24 saatlik -insan sağlığının korunması için-	250	250	225	200	175	150	125	
	yıllık ve kış dönemi (1 Ekim'den 31 Marta kadar) -insan sağlığının korunması için-	20	20	20	20	20	20	20	
NO_2	**saatlik** -insan sağlığının korunması için-	---	300	290	280	270	260	250	400 µg/m^3 (hava kalitesinin temsili bölgelerinde bütün bir "bölge" veya "alt bölge"de veya en azından 100 km^2'de – hangisi
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	60	60	56	52	48	44	40	

									küçükse- üç ardışık saatte ölçülür)
NO_X	**yıllık** -vejetasyonun korunması için-	---	30	30	30	30	30	30	----
PM_{10}	**24 saatlik** -insan sağlığının korunması için-	100	100	90	80	70	60	50	----
	yıllık -insan sağlığının korunması için-	60	60	56	52	48	44	40	
Pb	**yıllık** -insan sağlığının korunması için-	1	1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	----
BENZEN	**yıllık** -insan sağlığının korunması için-	10	10	10	10	9	8	7	----
CO	**maksimum günlük 8 saatlik ortalama** -insan sağlığının korunması için-	16.000	16.000	14.000	12.000	10.000	10.000	10.000	----

***Arsenik (As), kadmiyum (Cd), nikel (Ni), ve benzo(a)piren kirleticileri için Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde hedef değerler ve hedef değere ulaşılacak tarih bulunmamaktadır.**

***Ozon (O_3) kirletici için Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde bilgilendirme ve uyarı eşiği ile hedef değer ve uzun vadeli hedef bulunmaktadır.**
(Kaynak: Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Genelgesi: 2013/37 – EK-II)

A.2. Hava Kalitesi Üzerine Etki Eden Ögeler

Hava kirliliği, doğrudan veya dolaylı olarak insan sağlığını etkileyerek yaşam kalitesini düşürmektedir. Günümüzde hava kirliliği nedeniyle yerel, bölgesel ve küresel sorunlar yaygın olarak yaşanmaktadır.

Yoğun şehirleşme, şehirlerin yanlış yerleşmesi, motorlu taşıt sayısının artması, düzensiz sanayileşme, kalitesiz yakıt kullanımı, topoğrafik ve meteorolojik şartlar gibi nedenlerden dolayı büyük şehirlerimizde özellikle kış mevsiminde hava kirliliği yaşanabilmektedir.

Bir bölgede hava kalitesini ölçmek, o bölgede yaşayan insanların nasıl bir hava teneffüs ettiğinin bilinmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, önemli bir nokta da, bir bölgede meydana gelen hava kirliliğinin sadece o bölgede görülmeyip meteorolojik olaylara bağlı olarak yayılım göstermesi ve küresel problemlere de (küresel ısınma, asit yağmurları, vb) sebep olmasıdır.

Renksiz bir gaz olan kükürtdioksit (SO_2), atmosfere ulaştıktan sonra sülfat ve sülfürik asit olarak oksitlenir. Diğer kirleticiler ile birlikte büyük mesafeler üzerinden taşınabilecek damlalar veya katı partiküller oluşturur. SO_2 ve oksidasyon ürünleri kuru ve nemli depozisyonlar (asitli yağmur) sayesinde atmosferden uzaklaştırılır.

Azot Oksitler (NO_X), Azot monoksit (NO) ve azot dioksit (NO_2), toplamı azot oksitleri (NO_X) oluşturur. Azot oksitler genellikle (%90 durumda) NO olarak dışarı verilir. NO ve NO_2'din ozon veya radikallerle (OH veya HO_2 gibi) reaksiyonu sonucunda oluşur. İnsan sağlığını en çok etkileyen azot oksit türü olması itibari ile NO_2 kentsel bölgelerdeki en önemli hava kirleticilerinden biridir. Azot oksit (NO_X) emisyonları insanların yarattığı kaynaklardan oluşmaktadır. Ana kaynakların başında kara, hava ve deniz trafiğindeki araçlar ve endüstriyel tesislerdeki yakma kazanları gelmektedir.

İnsan sağlığına etkileri açısından, sağlıklı insanların çok yüksek NO_2 derişimlerine kısa süre dahi maruz kalmaları, şiddetli akciğer tahribatlarına yol açabilir. Kronik akciğer rahatsızlığı olan kişilerin ise bu derişimlere maruz kalmaları, akciğerde kısa vadede fonksiyon bozukluklarına yol açabilir. NO_2 derişimlere uzun süre maruz kalınması durumunda ise buna bağlı olarak solunum yolu rahatsızlıklarının ciddi oranda arttığı gözlenmektedir.

Toz Partikül Madde (PM10), partikül madde terimi, havada bulunan katı partikülleri ifade eder. Bu partiküllerin tek tip bir kimyasal bileşimi yoktur. Katı partiküller insan faaliyetleri sonucu ve doğal kaynaklardan, doğrudan atmosfere karışırlar. Atmosferde diğer kirleticiler ile reaksiyona girerek PM'yi oluştururlar ve atmosfere verilirler. (PM10- 10 µm'nin altında bir aerodinamik çapa sahiptir) 2,5 µm'ye kadar olan partikülleri kapsayacak yasal düzenlemeler konusunda çalışmalar devam etmektedir. PM10 için gösterilebilecek en büyük doğal kaynak yollardan kalkan tozlardır. Diğer önemli kaynaklar ise trafik, kömür ve maden ocakları, inşaat alanları ve taş ocaklarıdır. Sağlık etkileri açısından, PM10 solunum sisteminde birikebilir ve çeşitli sağlık etkilerine sebep olabilir. Astım gibi solunum rahatsızlıklarını kötüleştirebilir, erken ölümü de içeren çeşitli ciddi sağlık etkilerine sebep olur. Astım, kronik tıkayıcı akciğer ve kalp hastalığı gibi kalp veya akciğer

hastalığı olan kişiler PM10'a maruz kaldığında sağlık durumları kötüleşebilir. Yaşlılar ve çocuklar, PM10 maruziyetine karşı hassastır. PM10 yardımıyla toz içerisindeki mevcut diğer kirleticiler akciğerlerin derinlerine kadar inebilir. İnce partiküllerin büyük bir kısmı akciğerlerdeki alveollere kadar ulaşabilir. Buradan da kurşun gibi zehirli maddeler % 100 olarak kana geçebilir.

Karbonmonoksit (CO), kokusuz ve renksiz bir gazdır. Yakıtların yapısındaki karbonun tam yanmaması sonucu oluşur. CO derişimleri, tipik olarak soğuk mevsimlerde en yüksek değere ulaşır. Soğuk mevsimlerde çok yüksek değerler ulaşılmasının bir sebebi de inversiyon durumudur. CO'in global arka plan konsantrasyonu 0.06 ve 0.17 mg/m^3 arasında bulunur. 2000/69/EC sayılı AB direktifinde CO ile ilgili sınır değerler tespit edilmiştir.

İnversiyon, sıcak havanın soğuk havanın üzerinde bulunarak, havanın dikey olarak birbiriyle karışmasının engellenmesi durumudur. Kirlilik böylece yer seviyesine yakın soğuk hava tabakasının içerisinde toplanır.

CO'in ana kaynağı trafik ve trafikteki sıkışıklıktır. Sağlık etkileri, akciğer yolu ile kan dolaşımına girerek, kimyasal olarak hemoglobinle bağlanır. Kandaki bu madde, oksijeni hücrelere taşır. Bu yolla, CO organ ve dokulara ulaşan oksijen miktarını azaltır. Sağlıklı kişilerde, daha yüksek seviyelerdeki CO'e maruz kalmak, algılama ve gözün görme gücünü etkileyebilir. Hafif ve daha ağır kalp ve solunum sistemi hastalığı olan kişiler ve henüz doğmamış ve yeni doğmuş bebekler, CO kirliliğine karşı en riskli grubu oluşturur.

Kurşun (Pb), doğada metal olarak bulunmaz. Kurşun gürültü, ışın ve vibrasyonlara karşı iyi bir koruyucudur ve hava yoluyla taşınır. Kurşun, maden ocakları ve bakır ve tunç (Cu+Sn) alaşımı işlenmesi, kurşun içeren ürünlerin geriye dönüştürülmesi ve kurşunlu petrolün yakılmasıyla çevreye yayılır. Kurşun içeren benzin ilavesi ürünlerinin de kullanılması, atmosferdeki kurşun oranını yükseltir.

Ozon (O_3), kokusuz renksiz ve 3 oksijen atomundan oluşan bir gazdır. Ozon kirliliği, özellikle yaz mevsiminde güneşli havalarda ve yüksek sıcaklıkta oluşur (NO_2+ güneş ışınları = NO+ O => O+ O_2 = O_3). Ozon üretimi uçucu organik bileşikler (VOC) ve karbon monoksit sayesinde hızlandırılır veya güçlendirilir. Ozonun oluşması için en önemli öncü bileşimler NO_X (Azot oksitler) ve VOC'dır. Yüksek güneş ışınlarının etkisiyle ozon derişimi Akdeniz ülkelerinde Kuzey-Avrupa ülkelerinden daha yüksektir. Sebebi ise güneş ışınlarının ozon'un fotokimyasal oluşumundaki fonksiyonundan kaynaklanmasıdır.

Diğer kirleticilere kıyasla ozon doğrudan ortam havasına karışmaz. Yeryüzüne yakın seviyede ozon karmaşık kimyasal reaksiyonlar yoluyla oluşur. Bu reaksiyonlara NO_X, metan, CO ve VOC'ler (etan (C_2H_6), etilen (C_2H_4), propan (C_3H_8), benzen (C_6H_6), toluen (C_6H_5), xylen (C_6H_4) gibi kimyasal maddelerde eklenir. Ozon çok güçlü bir oksidasyon maddesidir. Birçok biyolojik madde ile etkileşimde bulunur. Tüm solunum sistemine zarar verebilir. Ozonun zararlı etkisi derişim oranına ve ozona maruziyet süresine bağlıdır. Çocuklar büyük bir risk grubunu oluşturur. Diğer gruplar arasında öğlen saatlerinde dışarıda fiziksel aktivitede bulunanlar, astım hastaları, akciğer hastaları ve yaşlılar bulunur.

Çizelge A.4 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında evsel ısınmada kullanılan katı yakıtların cinsi, yakıtların özellikleri ve bu yakıtların temin edildiği yerler (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Yakıtın Cinsi (*)	Temin Edildiği Yer	Tüketim Miktarı (ton)	Yakıtın Özellikleri				
			Alt Isıl Değeri (kcal/kg)	Uçucu Madde (%)	Toplam Kükürt (%)	Toplam Nem (%)	Kül (%)
Kömür	İthal	33.881,98	6.400	12 - 31	0,9	10	16

(*) Yerli kömür, ithal kömür, briket, biyokütle, Sosyal Yardımlaşma Vakfı kömürü, odun gibi.

Çizelge A.5 – Şanlıurfa ilinde 2017 Yılında Sanayide Kullanılan Katı Yakıtların Cinsi, Yakıtların Özellikleri ve Bu Yakıtların Temin Edildiği Yerler

İlgili kurumlardan söz konusu bilgiye ulaşılamamıştır.

Çizelge A.6 –Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan doğalgaz miktarı (Aksa Doğalgaz,2018)

Yakıtın Kullanıldığı Yer	Tüketim Miktarı (m^3)	Isıl Değeri (kcal/kg)
Konut-Kamu	84.722,763	8.598
Sanayi	196.985,671	8.598
Toplam	281.708,434	8.598

Çizelge A.7 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan fuel-oil miktarı

İlgili kurumlardan söz konusu bilgiye ulaşılamamıştır.

Egzoz gazı emisyonlarının kontrolüne yönelik ilimizdeki faaliyetler A.5. Bölümünde verilmektedir.

A.3. Hava Kalitesinin Kontrolü Konusundaki Çalışmalar

İlde hava kalitesinin kontrolü konusunda Şanlıurfa Meteroloji İl Müdürlüğünün bahçesinde mevcut 1 adet Hava Kalitesi İzleme istasyonu yer almakta olup, İl Müdürlüğümüz personellerince mevcut bulunan bu istasyonun rutin denetimi yapılmaktadır. Bunun ile birlikte Temiz Hava Eylem Planı kapsamında İlimize 2 adet daha Hava İzleme İstasyonunun yapılması planlanmaktadır

Şekil A.1 –Şanlıurfa ilinde Bulunan Hava Kirliliği Ölçüm Cihazlarının Yeri (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Çizelge A.8 - Şanlıurfa ilinde hava kalitesi ölçüm istasyon yerleri ve ölçülen parametreler (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

İSTASYON YERLERİ	KOORDİNATLARI	HAVA KİRLETİCİLERİ					
	(Enlem, Boylam)	SO_2	NO_X	CO	O_2	HC	PM
Haliliye	37.160443, 38.786976	X					X

A.4. Ölçüm İstasyonları

İlin rapor yılındaki kirletici parametreler için günlük ortalama değerlerini içeren grafik ve çizelge, KVS aşım sayıları, uyarı eşiği aşım sayıları aşağıda verilmiştir.

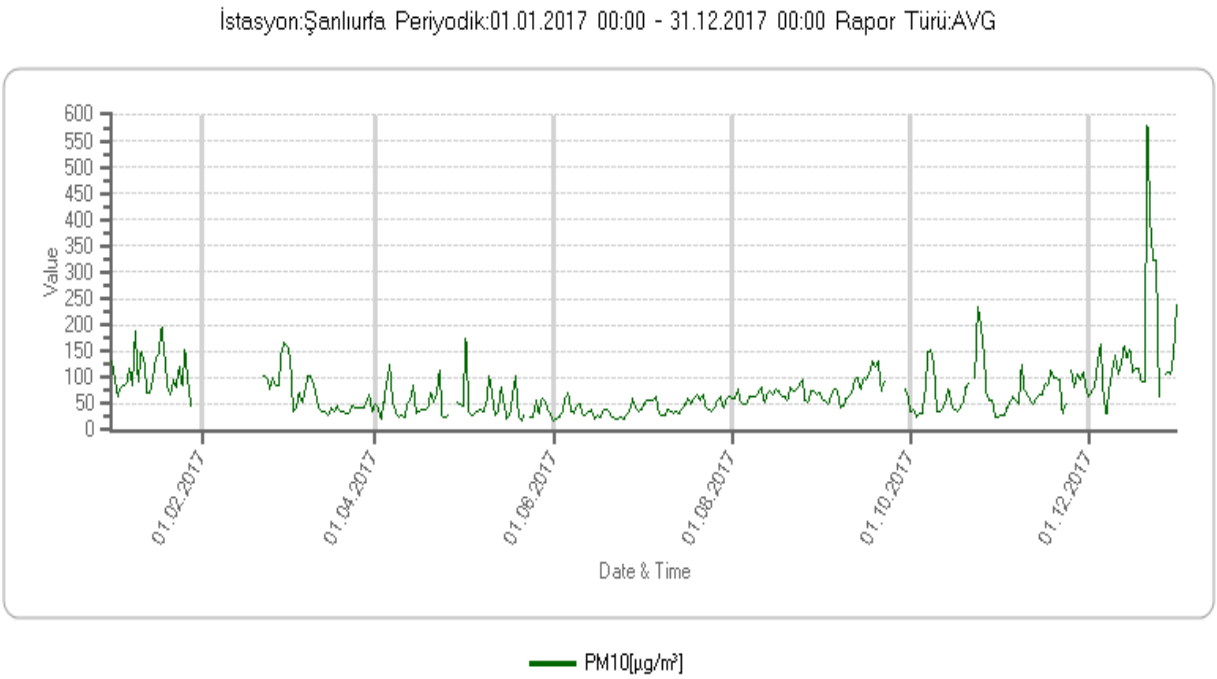

Şekil A.1 - Şanlıurfa ilinde Haliliye istasyonu PM10 parametresi günlük ortalama değer grafiği
(havaizleme.gov.tr, 2018)

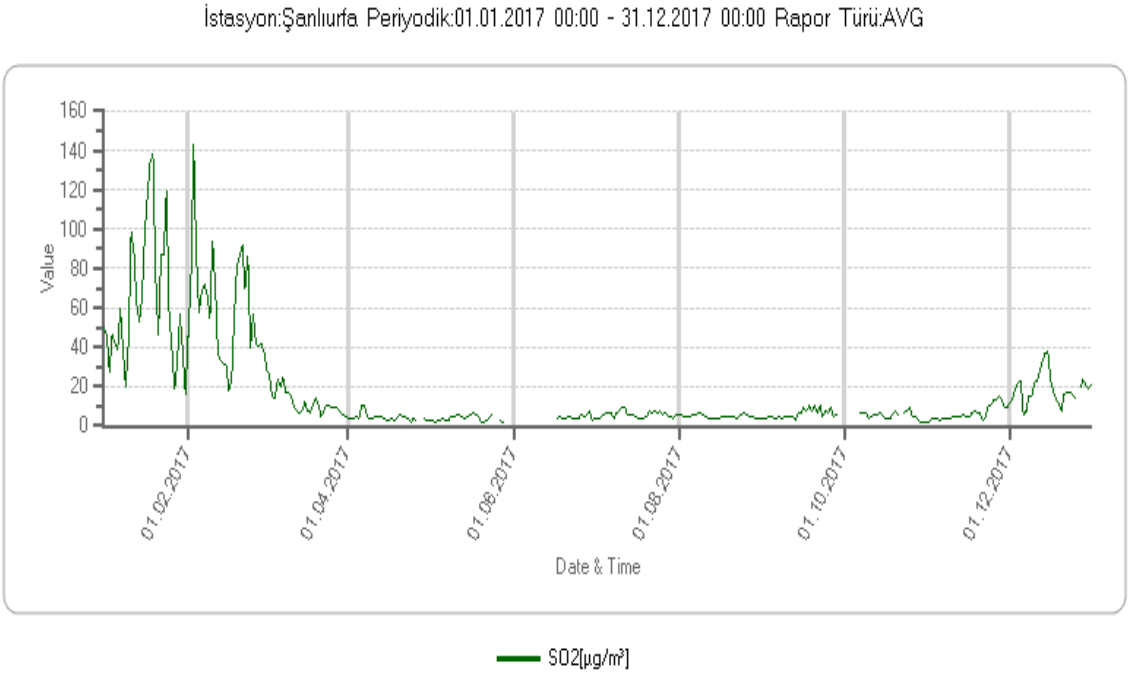

Şekil A.2. - Şanlıurfa ilinde Haliliye istasyonu SO_2 parametresi günlük ortalama değer grafiği
(havaizleme.gov.tr, 2018)

Çizelge A.9 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı hava kalitesi parametreleri aylık ortalama değerleri ve sınır değerin aşıldığı gün sayıları *(µg/m³; CO: mg/m³)*
(havaizleme.gov.tr, 2018)

İSTASYON ADI	SO_2	AGS*	PM10	AGS*	CO	AGS*	NO	AGS*	NO_2	AGS*	NO_X	AGS*	OZON	AGS*
Ocak	63	-	107	11										
Şubat	61	-	100	9										
Mart	13	-	60	3										
Nisan	4	-	51	-										
Mayıs	4	-	49	-										
Haziran	5	-	34	-										
Temmuz	9	-	68	-										
Ağustos	5	-	68	-										
Eylül	6	-	81	-										
Ekim	6	-	74	-										
Kasım	7	-	74	4										
Aralık	19	-	152	15										

(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)
***AGS:** Sınır değerin aşıldığı gün sayısı

A.5. Egzoz Gazı Emisyon Kontrolü

İlimizde toplam 17 adet yetki belgeli ölçüm istasyonu bulunmaktadır. 2017 yılı içerisinde toplam 122.634 adet pul satışı yapılmıştır.

Çizelge A.10 - 2017 yılında Şanlıurfa ilindeki araç sayısı ve egzoz ölçümü yaptıran araç sayısı (Şanlıurfa Trafik Tescil Şube Müdürlüğü, 2018 - Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

Araç Sayısı					Egzoz Ölçümü Yaptıran Araç Sayısı				
Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri	TOPLAM	Binek Otomobil	Hafif Ticari	Ağır Ticari	Diğerleri	TOPLAM
59.778				152.506					122.634

A.6. Gürültü

İlimizde faaliyet gösteren bar, işletme müzikol, cafe düğün salonu vb. yerlerde canlı müzik yapılmaktadır. 2016 yılı içerisinde İl Müdürlüğümüze yapılan bu şikayetler için teknik personellerimiz tarafından yerinde inceleme yapılarak tutunak altına alınmış ve ilgili yönetmelik çerçevesinde idari işlemler yapılmıştır.

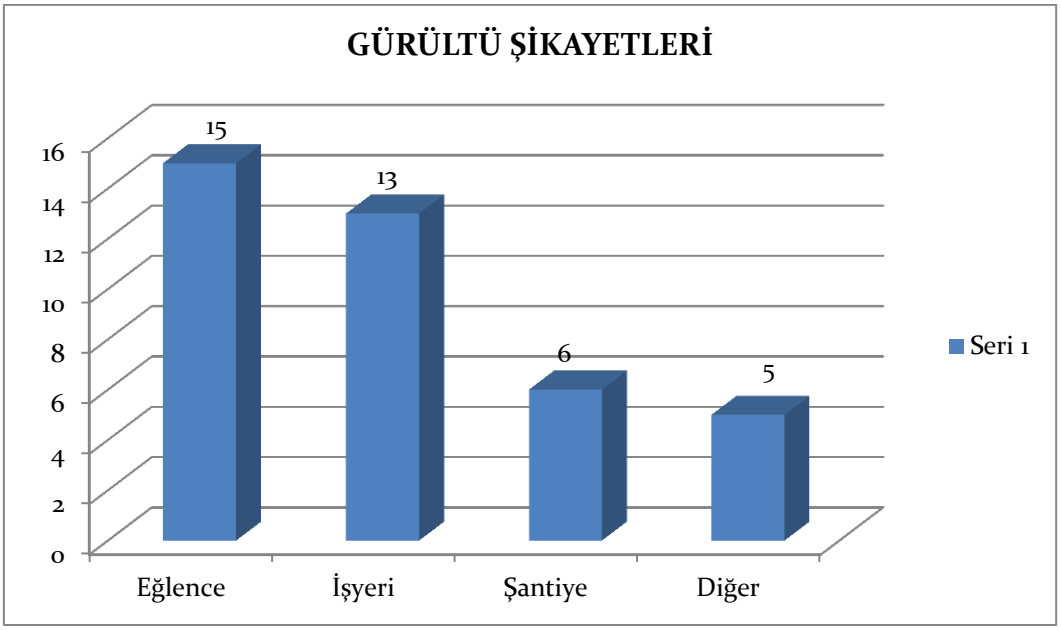

Şekil A.3 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında gürültü konusunda yapılan şikayetlerin dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

A.7. İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde Yapılan Çalışmalar

2017 yılı içerisinde Şanlıurfa İlinde İklim Değişikliği Eylem Planı ile ilgili olarak herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

A.8. Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak İlimiz genelinde 2017 yılı içerisinde ağırlıklı olarak konutlarda ısınma amaçlı 33.881,98 ton kömür satışı yapılmıştır. Konutlarda kullanılan doğalgaz miktarı 84.722,763 m³ ve sanayi (üretim) amaçlı doğalgaz kullanım miktarı ise 196.985,671m³ dür. Doğalgaz kullanımının yaygınlaşması devam etmektedir.

Ayrıca 2017 yılı verilerine göre İlimizde 122.634 adet aracın egzoz emisyon ölçümleri yapılmıştır. Egzoz gazı Emisyon Ölçümü yapan 17 adet yetki belgeli ölçüm istasyonu bulunmaktadır.
İlimizde 1 adet Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu bulunmaktadır. İstasyonda SO2 ve PM10 ölçümleri düzenli olarak kontrol edilmektedir.

2017 yılı içerisinde İl Müdürlüğümüze 39 adet Gürültü ile ilgili olarak Şikayette bulunulmuştur. Şikâyetlerin 15 adeti Eğlence Merkezlerinde (Sıra Geceleri- Şark Odaları) yapılan canlı müzikten kaynaklı olmakta, 13 adeti işyeri, 6 adeti şantiye ve 5'i ise diğer tesislerden kaynaklanmıştır. İl müdürlüğümüze yapılan bu şikayetlere teknik personellerimiz tarafından yerinde inceleme yapılmış ve tutanak tutularak ilgili yönetmelik çerçevesinde idari olarak işlem tahsis edilmiştir.

İklim Değişikliği Eylem Planı Çerçevesinde ilimizde herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Kaynaklar

- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

- Aksa Doğalgaz
- Hava Kalitesi Ölçüm İstasyonu

B. SU VE SU KAYNAKLARI

B.1. İlin Su Kaynakları ve Potansiyeli

B.1.1. Yüzeysel Sular

B.1.1.1. Akarsular

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere İlimizde mevcut bulunan akarsulardan Fırat Nehri haricindekilerin debilerinin küçük olduğu ve genellikle küçük çaplı tarla ve bahçe sulamalarında kullanıldığı, az bir kısmının ise içme suyu temininde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan kuraklık ve yeraltı suyu çekiminin artması sonucunda akarsularımızın debisinde düşüşler görülmekte, bazıları ise kuru veya kısa süreli akış halinde görülmektedir.

Çizelge B.111 – Şanlıurfa ilinin akarsuları (DSİ, 2018)

AKARSU İSMİ	Debisi (m^3/sn)	Kullanım Amacı
Diphisar/Şanlıurfa	0.089	Tarla ve bahçe sulaması
Karatepe/Şanlıurfa	0.203	Tarla ve bahçe sulaması
Sırrın Deresi / Şanlıurfa	0.122	Tarla ve bahçe sulaması
Hamdun Çayı / Hilvan	0.318	Tarla ve bahçe sulaması
Bulaklı Kaynağı / Birecik	0.203	Tarla ve bahçe sulaması
Balıklıgöl Kaynağı/Şanlıurfa	0.101	Tarla ve bahçe sulaması
Çiçekalan/Birecik	0.021	Kuru
Ayran Kaynağı / Birecik	0.017	Tarla ve bahçe sulaması
Fıstıközü/Birecik	0.017	Kuru
Büyükgöl Kaynağı / Bozova	0.025	Tarla ve bahçe sulaması
Hacıkamil Deresi / Siverek	0.672	Tarla ve bahçe sulaması
Hacıhıdır Deresi / Siverek	0.677	Tarla ve bahçe sulaması
Kahnik Deresi / Bozova	0.191	Tarla ve bahçe sulaması
Küçükgöl Kaynağı / Bozova	0.025	Tarla ve bahçe sulaması
Habur Deresi / Ceylanpınar	-	Yağış anında akışa geçer
Üçpınar/Suruç	0.053	Yağış anında akışa geçer
Bentbahçesi (Kızıl Dere) / Birecik	0.161	
Örgülü / Siverek	-	Yağış anında akışa geçer
Narlıkaya / Siverek	0.027	Tarla ve bahçe sulaması
Bucak/ Siverek	0.007	Tarla ve bahçe sulaması
Güllüce/ Siverek	0.019	Tarla ve bahçe sulaması
Balluca/ Siverek	0.029	Tarla ve bahçe sulaması
Karahisar (Gülizar) Viranşehir	0.911	Tarla ve bahçe sulaması
Y.Girlavik / Birecik	0.139	Tarla ve bahçe sulaması
Fırat Nehri	950	Enerji, Sulama

Atatürk ve Karkamış Baraj Gölünde balık üretimi yapılmaktadır.

B.1.1.2. Doğal Göller, Göletler ve Rezervuarlar

Aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere ilimizde Atatürk Barajı gibi Türkiyenin en büyük barajının yanında çok küçük kapasiteli göletlerimiz de bulunmaktadır. Gölet ve depolamala tesislerimiz genellikle sulama maksatlı olup, barajlar ise, sulama, enerji ve içme suyu maksatları ile kullanılmaktadır. İlimizde büyük çaplı doğal göller mevcut bulunmayıp, Bozova ilçesinde bulunan Büyükgöl ve Küçükgöl kaynakları çevresinde oluşan doğal göller bulunmakta ve bunların suları mevsimsel olarak azalmakta, bilhassa yaz mevsimlerinde tamamen kuruyabilmektedir. Yine Balıklıgöl kaynağının bulunduğu noktada yer alan Balıklıgöl ve Anzılha gölleri de küçük çaplı doğal göller olarak ifade edilebilir.

Çizelge B.112 - Şanlıurfa ilinde mevcut sulama göletleri (DSİ, 2018)

Göletin Adı	Tipi	Göl hacmi, m^3	Sulama Alanı (net), ha	Çekilen Su Miktarı, (m^3)	Kullanım Amacı
Atatürk Barajı	Baraj	48 700,0	872 385		Sulama, Enerji ve İçmesuyu
Birecik Barajı	Baraj	1 220,2	92 700		Sulama ve Enerji
Sulutepe Göleti	Gölet				Sulama
Hacıhıdır Barajı	Baraj	62,6	2 080		Sulama
Siverek Çamurlu Göleti	Gölet	9,92	569		Sulama
Hacıkamil	Regülatör	68,0	450		Sulama
Viranşehir Nohutlu Göleti	Gölet	6,15	372		Sulama
Siverek Külhan Göleti	Gölet	3,1	244		Sulama
Büyükcırcıp1 YAS Besleme Bendi	YAS Gölet	4,203	-		Yeraltı suyu kaynaklarını besleme, sulama
Cudi YAS Besleme Bendi	YAS Gölet	2,065	-		Yeraltı suyu kaynaklarını besleme, sulama
Taşbasan Depolaması	Depolama	5,352	-		Sulama, günlük depolama
Yenice (Yayık) Göleti	Gölet	22,41	1 995		Sulama
Derbi (Soydan) Göleti	Gölet	8	640		Sulama
Payamlı 2 Göleti	Gölet	1,2	105,2		Sulama
Pesor Göleti	Gölet	3,61	314,6		Sulama

Yeleken (Gülpınar) Göleti	Gölet	14	1 080		Sulama
Katırkuyu Göleti	Gölet	0,16	16,6		Sulama
Bulanık Göleti	Gölet	0,23	23,8		Sulama

B.1.2. Yeraltı Suları

İlimizin yeraltı suyu potansiyeli ve yeraltı suyu seviyesi bilgileri ilçe bazında aşağıdaki tablolarda verilmektedir. Bazı bölgelerde yeraltı suyu seviyesi düşüş gösterirken, bilhassa yüzeysel sulama kaynakları ile sulanan bölgelerde yer altı suyu seviyesinde yükselmeler görülmekte, taban suyu problemleri yaşanmaktadır.

İlimizde jeotermal kaynak olarak Karaali Kaplıcalarının bulunduğu bölgedeki kuyular bulunmakta olup; Şanlıurfa merkez ilçeye bağlı Karaali köyünün doğusunda inşa edilen su sondaj kuyularından 45-50 ^{o}C de sıcak su pompajla çekilmektedir. Sıcak suyun, yağış sularının süzülerek derinlerde jeotermik gradiyan etkisi ile ısınması sonucu oluştuğu düşünülmektedir. Su sondaj kuyularından pompajla çekilen sıcak sular yöredeki kaplıca ve seralarda kullanılmaktadır. Yapılan etütler sonucunda bölgede 90.000 dekarlık bir alanın sıcak su rezervini kapsadığı tespit edilmiştir. Su sondaj kuyularının debileri 50-60 l/s' dir.

İstanbul Üniversitesi Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi Hidroloji ve Biyoloji Laboratuarlarında yapılan kimyasal ve biyolojik incelemelere göre; su hipertermal (49.1°), akratotermal (total mineralizasyon 1gr/lt nin altında), kükürtlü (eşik değer üstünde 1.58 ppm hidrojen sülfür) bir su özelliğini taşımakta olduğu tesbit edilmiştir. Termomineral kaynak, kükürtlü kaynak olarak Almanya'daki Oberdof Kaplıcası (H_2S 1,1ppm) ve Akratotermal su olarak, Bursa Askeri Hastane Kaplıcası suyuna benzemektedir.

Çizelge B.113 – Şanlıurfa ilinin yeraltı suyu potansiyeli (DSİ, 2018)

İlçe bazında havzalar	**Miktarı (hm^3/yıl)**
Viranşehir-Ceylanpınar havzası	1216
Harran –Akçakale havzası	923
Suruç havzası	245
Birecik havzası	118,05
Halfeti havzası	62,87
Yaylak (Baziki) havzası	245,72
Bozova havzası	164,78
Hilvan havzası	220
Siverek havzası	250

B.1.2.1. Yeraltı Su Seviyeleri

İLÇE	Kullanma Belge Adedi	Pompaj (m^3/s)	Tahsis Miktarı ($hm^3/yıl$)	YAS Seviyesi Yaklaşık (m)
Viranşehir-Ceylanpınar	5527	127,066	822,928	70-250
Harran-Akçakale	3455	40,821	228,573	40-150
Suruç	505	5,658	37,727	20-150
Birecik	291	1,731	12,674	20-150
Halfeti	146	0,646	3,941	80-200
Yaylak	213	1,859	15,489	50-140
Bozova	169	1,355	6,582	30-150
Hilvan	432	4,784	31,829	40-100
Siverek	1756	20664	132,120	50-250

Not: Harran Ovasında, Şanlıurfa tüneli vasıtasıyla yapılan yüzey sulaması sonucu tahsis edilen rezervin büyük bir kısmı kullanılmamaktadır.(DSİ, 2018)

B.1.3. Denizler

Şanlıurfa İlinin kıyısı bulunduğu deniz bulunmamaktadır.

B.2. Su Kaynaklarının Kalitesi

Su Yönetim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Havza Koruma Eylem Planları çerçevesinde Fırat Havzası Havza Koruma Eylem Planı kapsamında, havzanın korunmasına yönelik olarak havza bazında yapılan Havza Yönetim Heyeti Toplantıları ile iller bazında yapılan İl Su Yönetimi Koordinasyon Kurulu Toplantıları Şanlıurfa DSİ 15.Bölge Müdürlüğümüz sekretaryasında yapılmakta, ayrıca Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen izleme noktalarında gerekli numunelerin alınarak analizlerinin yapılması ve belirlenen parametrelerin ölçülmesi işlemleri de bu çerçevede devam etmektedir.

Yine içme suyu ve yeraltı suyu havzalarının korunmasına yönelik olarak gelen tesis ve imar talepleri ilgili mevzuatlar çerçevesinde değerlendirilerek görüş bildirilmektedir.

Çizelge B.14 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı yüzey ve yeraltı sularında tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği ile ilgili analiz sonuçları

İlgili kurumdan söz konusu bilgilere ulaşılamamıştır

B.3. Su Kaynaklarının Kirlilik Durumu

B.3.1. Noktasal kaynaklar

B.3.1.1. Endüstriyel Kaynaklar

Şanlıurfa İl genelinde Endüstrinin yayıldığı alanlar Organize Sanayi Bölgeleridir. Endüstride kullanılan su kaynağı; Belediyeden alınmaktadır. Deşarj noktası koordinatları: Y:469885.491 - X:4105175.591 -Z:630.380 - ED-50 6 Derece.(OSB Müdürlüğü, 2018)

B.3.1.2. Evsel Kaynaklar

Şanlıurfa ili içerisinde en önemli su kirliliği kaynağı, yerleşim birimlerinin atıksularının arıtıma tabi tutulmadan alıcı ortama verilmesidir. İlimiz içerisinde yalnız Akçakale ve Ceylanpınar ve Suruç ilçelerinde atık su arıtma tesisi bulunmaktadır. Siverek İlçesinde atıksu arıtma tesisi işletmeye alınma aşamasındadır. Diğer ilçelerimizde atıksu arıtma tesisi bulunmamaktadır. Ancak bakanlığımız tarafından yayımlanan 2006/15 nolu Atık su Arıtma Tesisleri İş Termin planları genelgesi doğrultusunda ilçelerimiz tarafından iş termin planları Bakanlığımıza sunulmuştur.

Yine ilimiz sınırları içerisinde bulunan ve içme suyu kaynağı olarak kullanılmakta olan Atatürk ve Birecik Baraj Göllerinin çevresinde mevcut yerleşim yerlerinden kaynaklanan atık suların arıtılmaksızın alıcı ortama deşarjı bu su kaynaklarımız için kirlilik nedenlerini oluşturmaktadır. "Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği" doğrultusunda içme ve kullanma suyu temin edilen kıta içi yüzeysel sularla ilgili kirletme yasaklarının uygulanması sureti ile söz konusu su kaynaklarının korunması amaçlanmaktadır.(İÇŞM, 2016)

B.3.2. Yayılı Kaynaklar

B.3.2.1. Tarımsal Kaynaklar

Şanlıurfa ili geniş bir tarımsal potansiyele sahiptir. İlimizin toplam tarım alanı 12.200.014 dekar olup toplam tarım alanı Türkiye tarım alanının yaklaşık % 4,9 ‘una sahiptir. Konya ve Ankara’dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır. GAP bölgesinde ise bu oran % 36,4’e çıkmaktadır. İlimizde sulu ve kuru tarım alanlarında başta Buğday, Arpa, ve Pamuk olmak üzere Dane Mısır, Sebze tarımı yapılmakta olup meyvecilikte de Antep Fıstığı, Üzüm, Nar, Badem, Zeytin üretimi yapılmaktadır. Tarım alanlarında NPK (Azot, Fosfor, Potasyum) içerikli kimyasal gübreler ve türevleri ile çiftlik gübreleri de kullanılmaktadır. Ayrıca tarımsal faaliyette bulunan alanlarda yabancı otla mücadelede herbisitler, çeşitli zirai zararlı ve hastalıklara karşı da pestisitler-fungusitler kullanılmaktadır.

İldeki toplam arazi varlığının %59,3’ü tarım alanı, %12,6’sı mera arazisi, %0,7’si fundalık ve ormanlık, %2’si su yüzeyleri ve %25’i de diğer arazileri oluşturmaktadır.

İldeki tarım alanlarının %80,37’ü tarla arazisi, %8,84’ü meyve alanı, %1,72’si ise sebze alanı olarak değerlendirilmektedir. İlimizin 12.200.014 dekar tarım arazisinin 4.770.964 dekarı yani %39,11’ü sulanmaktadır.

İlimizde TÜİK 2017 yılı verilerine göre yaklaşık 2.236.785 dekar alanda 1.02.315 ton 1. ve 2. ürün Pamuk, 3.143.781 dekar alanda 1.044.645 ton Buğday, 2.271.073 dekar alanda 530.669 ton Arpa, 1.120.617 dekar alanda 127.029 ton Mercimek ve 534.132 dekar alanda 422.950 ton Dane

Mısır üretimi yapılmaktadır. Yine 2017 yılı verilerine göre 190.077 dekar sulu tarım alanında toplam 774.228 ton da sebze üretimi yapılmaktadır. Sebze üretiminden bahsedilince beklenenin aksine Domates 471.148 ton ile ilk sırada yer almaktadır. Biber ise 115.742 ton ile 2. sırada yer almaktadır.

B.3.2.2. Diğer

İlgili kurumlardan söz konusu bilgiye ulaşılamamıştır.

B.4. Sektörel Su Kullanımları ve Yapılan Su Tahsisleri

B.4.1. İçme ve Kullanma Suyu

B.4.1.1 Yüzeysel su kaynaklarından kullanılan su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

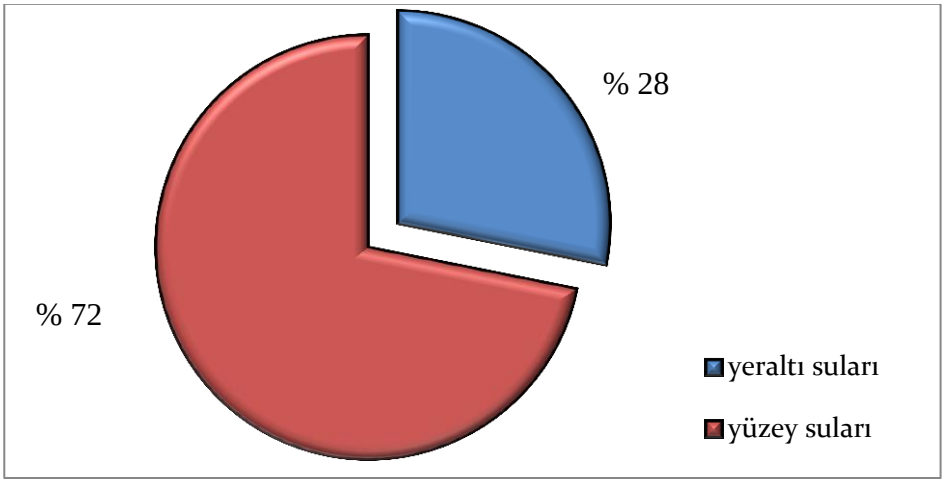

Şekil B.4 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı belediyeler tarafından içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere temin edilen su miktarının kaynaklara göre dağılımı (TÜİK, Aralık 2018)

B.4.1.2. Yeraltı su kaynaklarından temin edilen su miktarı ve içmesuyu arıtım tesisi mevcudiyeti

Şanlıurfa il merkezinin içme suyu ihtiyacı Atatürk Barajı Şanlıurfa tünelleri çıkış ağzından alınan su ile Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmış olan içme suyu pompajı ve arıtma tesisinden sağlanmaktadır.

İlimizde yer altından içme ve kullanma amaçlı temin edilen su miktarı yeraltından 32,500 m3, yüzey suları olarak da 83,000 m3tür. (TÜİK, Aralık 2018)

B.4.1.3. İçme Suyu temin edilen kaynağın adı, mevcut durumu, potansiyeli vb.

Atatürk Barajı	Barajın Yeri	Şanlıurfa İli Bozova İlçesinin Takriben 24 km. Kuzeybatısında
	Akarsuyu	Fırat
	Amacı	Sulama,Enerji veİçme Suyu
	İnşaatın (Başlama-Bitiş) Yılı	1981-1992
	Gövde Dolgu Tipi	Kil Çekirdeği Kaya Dolgu
	Gövde Hacmi	84,5 hm3
	Yükseklik(Talvegden)	169m
	Normal Su Kotunda Göl Hacmi	48,700 hm3
	Normal Su Kotunda Göl Alanı	817 hm3
	Sulama Alanı	---
	Güç	2 400 MW
	Yıllık Üretim	8 900 GWh

B.4.2. Sulama

İlimiz genelinde tarım alanları Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre 1.178.325 ha (11.783.250 da) tarım arazisi bulunmaktadır. Bu alanlardan sulamaya elverişli olanlar 763.449 ha (7.634.490 da) olup, bu alanların ekonomik olarak sulanabilir kısmı 505.616 ha (5.056.160 da) dır. Ekonomik olarak sulanabilir alanların %68'i işletmede olup, toplam sulanabilir alanların %57'sine tekabül etmektedir.

İlimiz genelinde 2017 yılı içerisinde toplam 390.803 ha (3.908.030 da) arazide sulu tarım yapılmış olup, bunların 291.006 ha (2.910.060 da) lık kısmı Bölge Müdürlüğümüzce inşa edilerek sulamaya açılan alanlardır. 99.797 ha (997.970 da) alan ise Halk sulamaları ile sulanmıştır.

Sulanan alanlardan; Harran ovasında açık kanal salma sulama, Yaylak Ovası, Bozova Pompaj Sulaması, Buğdayhöyük Sulaması ve Suruç Ovası Pompaj Sulaması ise kapalı-basınçlı sulama sistemleri ile sulanmaktadır. Bunların dışında kuyulardan elde edilen su ile yağmurlama, damlama ve salma sulama yapılmaktadır.

İlimizde salma sulama yapılan alan 166.356 ha (1.663.560 da)'dır. Sulama alanlarımızdan bilhassa salma sulama yapılan alanlarda drenaj kanallarımız mevcut olup, basınçlı sulama yapılan alanlarda da ihtiyaç görülen kısımlar için tahliye kanalları yapılmaktadır.

Salma sulama yapılan alanlar genel olarak Harran Ovasındadır. Bu bölgede yürütülen Drenaj Projeleri ile taban suyu, tuzluluk ve çoraklaşma problemlerinin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu projeler kapsamında şu zamana kadar 150.000 dekar alanda drenaj yapılmış olup, 600.000 dekar alanın drenaj çalışmaları devam etmektedir. Drene edilen su ana tahliye kanallarımıza bağlanmaktadır.

Sulama sistemlerine göre sulama alanlarının dağılımı aşağıda verilmektedir. (DSİ,2018)

Sulanan alanlardan Harran ovasındaki sulama kanaletlerle salma sulama, Suruç Yaylak ovasındaki sulama ise basınçlı sulama sistemleri ile yapılmaktadır. Bunların dışında kuyulardan elde edilen su ile yapılan sulamalarda ise damlama, yağmurlama veya salma sulama sistemleri kullanılmaktadır.

2017 yılı verilerine göre ilimizde sulanan alan yaklaşık 4,77 milyon dekar'dır. Sulu tarım yapılan alanların yaklaşık 2,2 milyon dekarında Pamuk, 3,14 milyon dekarında Buğday, 2,4 milyon dekarında Arpa, 993 bin dekarında Mercimek ve 901 bin dekarın ise Dane Mısır üretiminde yapılmaktadır. 190 bin dekarlık alanda ise sebze üretilmektedir.(GTHİM, 2018)

B.4.2.1. Salma sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Salma sulama Sistemi ile 166.356 ha (1.663.560 da) alan sulanmakta olup, 99.797 ha (997.970 da) alan Halk tarafından farklı sistemler ile sulanmaktadır. (DSİ,2018)

Sulama alanlarının işletilmesi ile ilgili bilgiler:

İşletme Şekli	**2017 Yılı (ha)**
DSİ' ce İşletilen	90.331
Devralan Kuruluşlarca İşletilen (Birlikler)	198.677
Koop. İşletilen	1.098
Diğer (Hacikamil, Evrenpaşa)	900
Toplam	**291.006**

Sulamaya açılan alanların %78'i Sulama Birliklerince işletilmektedir.

Sıra No	**Sulama Birliğinin Adı**	**Devraldığı Tesisler**
1	Fırat S.B.	Şanlıurfa-Harran
2	Merkez S.B.	Şanlıurfa-Harran
3	Harran S.B.	Şanlıurfa-Harran
4	Koruklu S.B.	Şanlıurfa-Harran
5	Tahılalan S.B.	Şanlıurfa-Harran
6	Haktanır S.B.	Şanlıurfa-Harran
7	Sevimli-Elveren S.B.	Şanlıurfa-Harran
8	Yalınlı - Onurtak S.B.	Şanlıurfa-Harran
9	Topçu - Gündaş	Şanlıurfa-Harran
10	Harran Ova S.B.	Şanlıurfa-Harran
11	Kurtuluş S.B	Şanlıurfa-Harran
12	Yeşilova S.B.	Şanlıurfa-Harran
13	Tek Tek S.B.	Şanlıurfa-Harran
14	Şuayb S.B.	Şanlıurfa-Harran
15	Bereket S.B	Şanlıurfa-Harran
16	İmambakır	Şanlıurfa-Harran

17	Reha S.B.	Şanlıurfa-Harran
18	Gap S.B.	Şanlıurfa-Harran
19	Güzel Yurt	Şanlıurfa-Harran
20	Yukarı Harran S.B.	Şanlıurfa-Harran
21	Cullap S.B.	Şanlıurfa-Harran
22	Ceylan S.B.	Şanlıurfa-Harran
23	Atatürk Barajı S.B.	Yaylak Ovası
24	Tatarhöyük S.B.	Bozova Sulaması

B.4.2.2. Damlama, yağmurlama veya basınçlı sulama yapılan alan ve kullanılan su miktarı

Yağmurlama, Damlama Sulama Sistemi ile 124.650 ha (1.246.500 da) alan sulanmaktadır.

Not: 2017 Yılı Sulama sezonunda toplam (salma, yağmurlama, damlama sulamaları) kullanılan
su miktarı 3.855 hm^3/yıl kullanılmıştır. (DSİ,2018)

B.4.3. Endüstriyel Su Temini

Şanlıurfa Organize Sanayisinde 2017 yılında **2.294,161 ton**/yıl su kullanılmış olup Geri dönüşüm suyu herhangi bir amaçla kullanılmamaktadır. Kullanılan su merkezi atıksu arıtma tesisimizde %98 oranda arıtıldıktan sonra bölgemiz içerisinden geçen doğal olan dana deresine deşarj edilmektedir.

Şekil B.5 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında endüstrinin kullandığı suyun kaynaklara göre dağılımı
(Kaynak, yıl) (Çizelge ile de Verilebilir)

İlgili kurumlardan söz konusu bilgiye ulaşılamamıştır.

B.4.4. Enerji Üretimi Amacıyla Su Kullanımı

Baraj ve Hes	Yıllık Üretim
Atatürk Barajı	8900 GWh
Birecik Barajı	2518 GWh
Şanlıurfa Hes	124 GWh

(DSİ, 2018)

B.4.5. Rekreasyonel Su Kullanımı

İlgili kurumlardan söz konusu bilgiye ulaşılamamıştır.

B.5. Çevresel Altyapı

B.5.1. Kentsel Kanalizasyon Sistemi ve Atıksu Arıtma Tesisi Hizmetleri

İlimizin Atık su kanalizasyon şebekesi 2030 yılı ve 1.200.000 nüfusa göre hesaplanarak planlanmıştır. Bir kısmının inşaatı tamamen bitmiş olup, toplam uzunluğu 360 Km.dir. Kullanılan boruların çapları 0 200-1600 arasında değişmektedir. Bu proje ayrık sistem olup, ağ şeklindedir. Şehir merkezinin %80 'ini kapsamaktadır. %20'si baks tipi kanaldan oluşmaktadır. Bu sistem eski Urfa'da dar yerlerde mevcuttur.

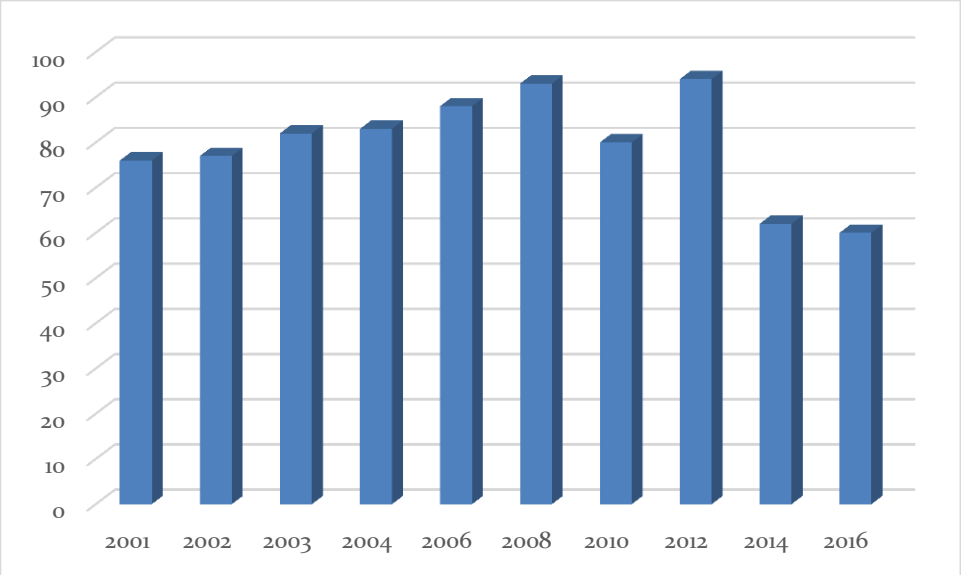

Şekil B.6 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı kanalizasyon hizmeti verilen nüfusun belediye nüfusuna oranı (TÜİK, Aralık 2018)

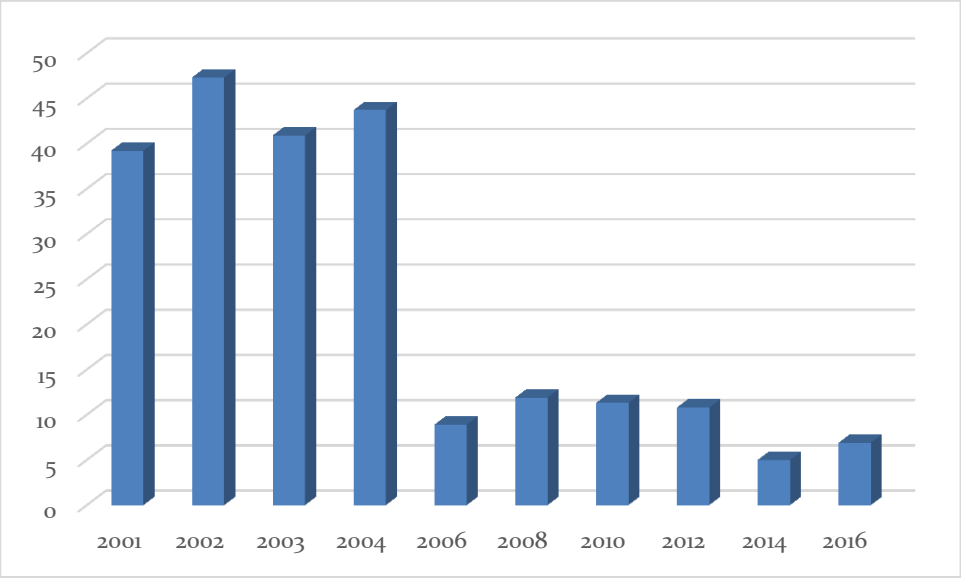

Şekil B.7 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı atıksu arıtma tesisi ile hizmet edilen nüfusun toplam belediye nüfusuna oranı (TÜİK, Aralık 2018)

Çizelge B.15 – Şanlıurfa İlinde 2016 Yılı Kentsel Atıksu Arıtma Tesislerinin Durumu(ŞUSKİ,Diğer Belediyeler, 2018)

Yerleşim Yerinin Adı		Belediye Atıksu Arıtma Tesisi/ Deniz Deşarjı Olup Olmadığı?			Belediye Atıksu Arıtma Tesisi Türü	Mevcut Kapasitesi (ton/gün)	Arıtılan /Deşarj Edilen Atıksu Miktarı (m^3/sn)	Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)
		Var	İnşa/plan aşamasında	Yok				
İl Merkezi	Haliliye							
	Eyyübiye							
	Karaköprü (Merkez 3 İlçemiz) AAT		X		Fiziksel + Biyolojik	145.000	*	*
	OSB	x		X	Fiziksel + Biyolojik	4.000	*	3
İlçeler	Harran			X				
	Halfeti			X				
	Bozova		X		Fiziksel + İleri Biyolojik	2.535	*	*
	Siverek	X			Fiziksel + Biyolojik	17.040	0.243	15
	Ceylanpınar	X			Fiziksel + Biyolojik	9.860	*	*

	Akçakale	X			Fiziksel + Biyolojik	8.232	*	*
	Suruç	X			Fiziksel + Biyolojik	1.265	*	*
	Birecik			X				
	Hilvan	X			Fiziksel + Biyolojik	5.700	0.037	6
	Viranşehir			X				

İlimizde 145.000 m^3/gün Kapasiteli Merkezi atık su arıtma tesisi inşaatı tamamlanmış olup test çalışmaları yapılmaktadır.

İlin atık su kanalizasyon şebekesi 2030 yılı ve 1.200.000 nüfusa göre hesaplanarak planlanmıştır. Bir kısmının inşaatı tamamen bitmiş olup, toplam uzunluğu 360 km'dir. Bu proje ayrık sistem olup, ağ şeklindedir. Şehir merkezinin %80 'ini kapsamaktadır. %20'si baks tipi kanaldan oluşmaktadır. Bu sistem eski Urfa'da dar yerlerde mevcuttur.

İlde 1 adet merkezde, 3 adet ilçede arıtma tesisi mevcut olup, diğer ilçelerin arıtma tesisi mevcut değildir. Ancak Bakanlık tarafından yayımlanan 2006/15 nolu Atık su Arıtma Tesisleri İş Termin Planları Genelgesi doğrultusunda belediye başkanlıkları tarafından iş termin planları Bakanlığımıza sunulmuştur.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinin 4.000 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik, kimyasal) bulunmaktadır. Tesiste ortaya çıkan çamur miktarı 2,75 ton/gün'dür.

Viranşehir Organize Sanayi Bölgesinin 250 ton/gün kapasiteli atıksu arıtma tesisi (fiziksel, biyolojik) bulunmaktadır.

B.5.2. Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Münferit Sanayiler Atıksu Altyapı Tesisleri

Çizelge B.16 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı OSB'lerde atıksu arıtma tesislerinin durumu(ŞUOSB, 2018)

OSB Adı	Mevcut Durumu	Kapasitesi (ton/gün)	AAT Türü	AAT Çamuru Miktarı (ton/gün)	Deşarj Ortamı	Deşarj Koordinatları
ŞANLIURFA OSB	FAAL	4000	Fiziksel Kimyasal Biyolojik	3,5	Dana Deresi	Y:469885.491 X:4105175.591 Z:630.380 ED-50-6 Derece
Viranşehir OSB		250	Fiziksel, Biyolojik			

B.5.3. Katı Atık (Düzenli) Depolama Tesisleri Atıksuları İçin Önlemler

Şanlıurfa iline hizmet veren 1 adet Katı Atık Düzenli Depolama Sahası mevcut olup, Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair yönetmelikte belirtilen kriterlere göre geçirimsizlik tabakası oluşturulmuştur.

Katı atık depolama alanından çevreye olumsuz etkileri olan sızıntı suyu için; katı atık sahasının tabanından gerekli izolasyon çalışmaları yapılmıştır. Taban izolasyonu alttan üste doğru geçirimsizlik tabakası, plastik örtü, koruyucu örtü, drenaj tabakası şeklinde yapılmıştır.

Hafriyatı yapılan alan zemin üstüne;
-Geçirimsizlik tabakası (Kil tabakası)
-Yüksek yoğunluklu polietilen (HDPE) örtü
-Koruma amaçlı örtü (Jeotekstil)
-Jeogrid (Sedde içi şevlerde)
-Drenaj tabakası (ve zeminde perfore drenaj borusu) (ŞUOSB,2018)

B.5.4. Atıksuların Geri Kazanılması ve Tekrar Kullanılması

Bölgemizde atık su geri kazanım yöntemi bulunmamaktadır.(ŞUOSB,2018)

B.6. Toprak Kirliliği ve Kontrolü

B.6.1. Noktasal Kaynaklı Kirlenmiş Sahalar

Çizelge B.17 .- Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için tespit edilen noktasal kaynaklı toprak kirliliğine ilişkin veriler (Çevre ve Şehircilik İl müdürlüğü, Aralık 2018)

	Var	Yok	Varsa Ne/Neler Olduğunu Belirtiniz
Potansiyel kirletici faaliyetler var mı?	**Evet**		**Kimyasal kullanılan tüm işletmeler.**

Tespit Edilmiş Kirlenmiş Sahanın Yeri	Tespit Edilmiş Kirlenmenin Nedeni	Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışma var mı?		Kirlenmiş sahaların temizlenmesi ile ilgili çalışmalarda ne tür temizleme faaliyetleri* yapılıyor? (Aşağıdaki temizleme yöntemleri dikkate alınmalıdır)
		Var	Yok	
1. Siverek İlçesi Yücelen Mahallesi	Hırsızlık teşebbüsü	Evet		Parsel arıtımı
2. Siverek İlçesi Yoğurtçuk Mevkii	Hırsızlık teşebbüsü	Evet		Parsel arıtımı
3.				

***Noktasal Kaynaklı Toprak Kirliliği Temizleme Yöntemleri**

Biyoremediasyon
Fitoremediasyon
Parsel arıtımı
Buharlaştırma
Biyo havalandırma
Elektrokinetik arıtma
Yerinde oksidasyon
Solvent ekstraksiyonu
Hava ile dağıtma (Air sparging)
Buharlaştırma
Termal arıtma
Reaktif Barrier teknolojisi
Yerinde yıkama (In-situ Flushing)

B.6.2. Arıtma Çamurlarının Toprakta Kullanımı

İlgili kurumdan söz konusu bilgilere ulaşılamamıştır

Şekil B.8 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında belediyelerden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi
(Kaynak, yıl)

İlgili kurumdan söz konusu bilgilere ulaşılamamıştır

Şekil B.9 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında sanayiden kaynaklanan arıtma çamurunun yönetimi
(Kaynak, yıl)

B.6.3. Madencilik faaliyetleri ile bozulan arazilerin doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin yapılan çalışmalar

İlimizde herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

B.6.4. Tarımsal Faaliyetler İle Oluşan Toprak Kirliliği

Çizelge B.18 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında kullanılan ticari gübre tüketiminin bitki besin maddesi bazında ve yıllık tüketim miktarları
(Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

Bitki Besin Maddesi (N, P, K olarak)	Bitki Besin Maddesi Bazında Kullanılan Miktar (ton)	İlde Ticari Gübre Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
Azot		
Fosfor		
Potas		
TOPLAM	390.000,00	708.369,00

NOT: Kullanılan Gübre cinsleri açısından N (Azot), P (Fosfor) yüzde içerikleri farklı olduğundan toplam olarak değerlendirilmiştir.(Kullanılan Bitki Besin Maddesi Bazında Ortalama %65 Azot, %35 Fosfor İçeriklidir).

Çizelge B.19 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında tarımda kullanılan girdilerden gübreler haricindeki diğer kimyasal maddeleri (tarımsal ilaçlar vb)
(Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

Kimyasal Maddenin Adı	Kullanım Amacı	Miktarı (ton)	İlde Tarımsal İlaç Kullanılarak Tarım Yapılan Toplam Alan (ha)
İnsekdisitler Herbisitler Fungisitler Rodentisitler Nematositler Akarisitler Kışlık ve Yazlık Yağlar	TARIMSAL		
TOPLAM		943	708369

2017 YILI KULLANILAN PESTİSİT MİKTARLARI														
İnsektisit		Fungusit		Herbisit		Akarasit		Rodentisit		Diğer		Toplam		Genel Toplam
kg	lt	kg	lt	kg	lt	kg	lt	kg	lt	kg	lt	kg	lt	kg/lt
38.736,05	254.553,18	99.710,00	34.750,00	305.575,00	145.400,00	0,00	61.9	16,00	0,00	2.900,00	0,00	446.937,05	496.603,18	943.540,23

Çizelge B.20 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında topraktaki pestisit vb tarım ilacı birikimini tespit etmek amacıyla yapılmış analizin sonuçları
(Kaynak, yıl)

Analizi Yapan Kurum/Kuruluş	**Analiz Yapılan Yer** (İlçe, Köy, Mevkii, Koordinatları)	**Analiz Tarihi**	**Analiz Edilen Madde**	**Tespit Edilen Birikim Miktarı** (µg/kg- fırın kuru toprak)

İlgili kurumdan söz konusu bilgilere ulaşılamamıştır

B.7. Sonuç ve Değerlendirme

Kaynaklar

- Şanlıurfa İli Çevre Durum Raporu - 2016
- Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
- Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- ŞUOSB

C. ATIK

Bu bölümde raporun kapsamında olan yılın verisi yoksa mevcut en son yılın verisi verilmelidir.

C.1. Belediye Atıkları (Katı Atık Bertaraf Tesisleri)

Mevcut durumda Şanlıurfa iline hizmet veren 1 adet düzenli depolama tesisi hizmet etmekte olup, Şanlıurfa ili - Merkez ilçesi - Akçamescit- İkizce Köyü sınırları içerisinde kurulmuştur. Şanlıurfa ilinde günlük ortalama 1.500 ton evsel atık oluşmaktadır. Oluşan evsel atığın günlük 1.000 tonluk kısmı Merkez Katı Atık Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmaktadır. Katı atık depolama alanından çevreye olumsuz etkileri olan sızıntı suyu için; katı atık sahasının tabanından gerekli izolasyon çalışmaları yapılmıştır. Taban izolasyonu alttan üste doğru geçirimsizlik tabakası, plastik örtü, koruyucu örtü, drenaj tabakası şeklinde yapılmıştır.

Şanlıurfa Merkez Katı Atık Düzenli Depolama Sahasında Eyyübiye, Haliliye, Karaköprü, Suruç, Akçakale, Harran, Viranşehir, Ceylanpınar, Siverek ilçelerinde oluşan evsel atıkların bertarafı yapıldığından bu ilçelerde vahşi depolama alanları bulunmamaktadır. Düzenli Depolama sahasında bertarafı yapılmayan Halfeti, Birecik, Hilvan ilçelerinde oluşan evsel atıklar Vahşi Depolama yöntemi ile bertarafı yapılmaktadır.

Şanlıurfa Akçakale arasında bulunan 1. Lot kapasitesini tamamlamış olup 2. Lot inşaat aşamasındadır. Bunun ile birlikte Harran, Suruç ve Akçakale ilçelerinde Atık Transfer Alanları bulunmakta olup Birecik İlçesinde ise inşaat aşamasında bulunan bir adet Transfer Merkezi bulunmaktadır. Şanlıurfa katı atık düzenli depolama tesisi içerisinde katı atıklardan kaynaklanan metan gazından elektrik üretimine başlanmıştır. Ayrıca katı atıklar düzenli depolama tesisine gönderilmeden içeriğinde bulunan ambalaj atıkları, ambalaj ambalajatığı ayırma tesisinde ayrılmakta geriye kalan çoğunluğu organik kökenli atıklar düzenli depolama tesisinde bertaraf edilmektedir. 2017 yılı içerisinde Şanlıurfa İl bütününde yaklaşık olarak 571.215 ton/ yıl katı atık Büyükşehir bünyesinde faaliyet gösteren tesis içerisinde bertaraf edilmiştir.

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2015 yılında faaliyete giren 1 adet eski taş ocağı Hafriyat atığı depolama alanı olarak kullanılmaya başlanılmıştır. 2017 yılında oluşan hafriyat toprağı ve yıkıntı atığı 662.310 m^3 'tür.

İl sınırları dahilinde lisans alarak faaliyet gösteren 1 adet geri kazanım (GKT) tesisi ve 2 adet toplama ayırma tesisimiz (TAT) bulunmaktadır.

Şanlıurfa'da 1 adet Atık Yağ Geri Kazanım ve Bertaraf Tesisi bulunmaktadır. 2017 yılında ilde 170,083 kg atık motor yağı, 174,759 kg atık akümülatör, 35,093 kg bitkisel atık yağ toplanmıştır. 2016 yılında Şanlıurfa ilinde geri kazanım tesislerine gönderilen toplam ÖTL (Ömrünü Tamamlamış Lastik) miktarı ise 39,672 ton 'dur.

İl genelinde tıbbi atıklar hastane ve tıp merkezlerinden Tıbbi Atık Yönetmenliği çerçevesinde belediye tarafından evsel atıklardan ayrı olarak toplanmakta ve ilde bulunan

sterilizasyon tesisine gönderilmektedir. 2017 yılında Şanlıurfa'da 1.497,202 ton tıbbi atık toplanmıştır.

Şanlıurfa'da 2 adet Ömrünü Tamamlamış Araç Geçici Depolama Yeri bulunmaktadır.

(Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)

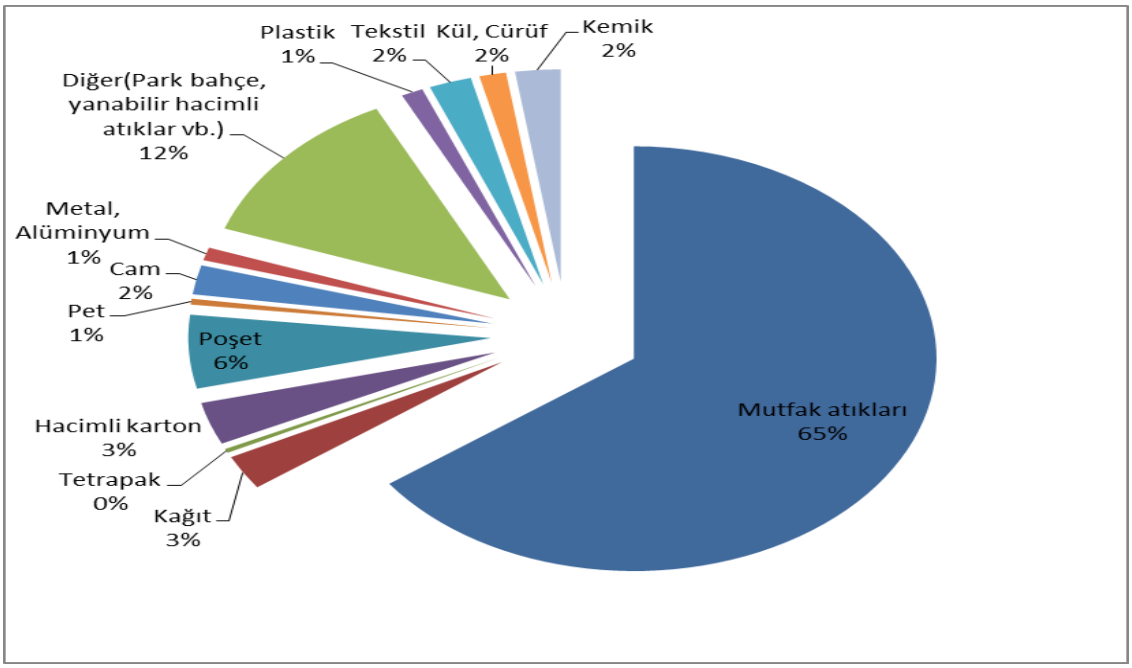

Şekil C.10 - Şanlıurfa ilinde katı atık kompozisyonu (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Çizelge C.21 Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için il/ilçe belediyelerince toplanan ve yerel yönetimlerce (büyükşehir belediyesi/ belediye/ birliklerce yönetilen belediye atığı miktarı ve toplanma, taşınma ve bertaraf yöntemleri (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Büyükşehir/İl/İlçe Belediye veya Birliğin Adı	Büyükşehir Belediyesi/ Birlik ise birliğe üye olan belediyeler	Nüfus		Toplanan Ortalama Katı Atık Miktarı[2] (ton/gün)		Kişi Başına Üretilen Ortalama Katı Atık Miktarı[1] (kg/gün)		Transfer İstasyonu Varsa Sayısı	Atık Yönetimi Hizmetlerini Kim Yürütüyor?	Mevcut Belediye Atığı Yönetim Tesisi			
		Yaz	Kış	Yaz	Kış	Yaz	Kış			Düzenli Depolama	Ön İşlem (Mekanik Ayırma/ Biyokurutma/ Kompost/ Biyometanizasyon)	Yakma	Düzensiz Depolama
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	Eyyübiye	375.967		310		824.540		---	ÖS	X	X		
	Haliliye	375.112		320		853.078		---	ÖS	X	X		
	Karaköprü	170.899		100		585.140		---	ÖS	X	X		
	Suruç	102.237		90		880.307		1 adet	ÖS	X	X		
	Birecik	94.277		80		848.563		---	ÖS				X
	Halfeti	38.592		35		906.9		---	ÖS				X
	Akçakale	109.856		90		819.542		1 adet	ÖS	X	X		
	Harran	85.319		8		93.765		---	ÖS	X	X		
	Viranşehir	192.966		130		673.693		1 adet	ÖS+B		X		
	Ceylanpınar	86.027		70		813.698		1 adet	ÖS		X		
	Siverek	254.162		250		983.624		1 adet	ÖS		X		
	Hilvan	45.650		40		876.232		---	B				X
	Bozova	54.689		50		914.260		---	ÖS				X
İl Geneli		1.985.753 kişi		1.573 kg		10.073.342kg		5 adet					

*Belediye(B), Özel Sektör(OS), Belediye Şirketi(BŞ) seçeneklerinden uygun olanın sembolünü yazınız.

C.2. Hafriyat Toprağı, İnşaat Ve Yıkıntı Atıkları

Hafriyat Toprağı İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği kapsamında 2015 yılında faaliyete giren 1 adet eski taş ocağı Hafriyat atığı depolama alanı olarak kullanılmaya başlanılmıştır.

Bununla beraber hafriyat atığı taşıma firmaları ve araçlarının lisanslandırılma işlemleri Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Bu hizmet Şanlıurfa Merkez Eyyübiye, Haliliye ve Karaköprü ilçelerinde başlatılmış olup, bu ilçelerde oluşan hafriyat atıklarının kaynağından bertaraf alanına kadar denetimi ve kontrolünün sağlanması adına 3 adet hafriyat denetim denetim ekibi kurulmuştur.

Ayrıca, önceden boşaltılmış ve hafriyat üreticisi belli olmayan hafriyat atıkları şehrin gelişi güzel muhtelif bölgelerine dökülen atılar belediyemiz tarafından temizlenerek, hafriyat depolama alanlarımızda bertarafı sağlanmaktadır.

Şehrimizde inşaat sektörünün hızla gelişmesi ve bundan dolayı aşırı derecede hafriyat atığı oluşması ve bölgede uygun hafriyat atığı depolama alanı yapılabilecek alanların mevcut olmaması durumunda Büyükşehir Belediyesine ait topoğrafik yapısı uygun alanlarda ayrıca hafriyat atığı bertarafı yapılmaktadır. Bu nedenle oluşan hafriyat atığı miktarı Büyükşehir Belediyemiz tarafından net atık miktarı bilgisi bulunmamaktadır.

Oluşan bu hafriyat atığı bertaraf bedelleri ve lisanslandırma işlemleri için alınan bedel Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Meclisi tarafından belirlenmiş birim fiyatı üzerinden bedel alınmaktadır.

2017 yılında oluşan hafriyat toprağı ve yıkıntı atığı 662.310 m^3 'tür. (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018)

C.3. Ambalaj Atıkları

Çizelge C.22 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı ambalaj ve ambalaj atıkları istatistik sonuçları (Ambalaj Bilgi Sistemi, Aralık 2018)

Ambalaj Cinsi	Üretilen Ambalaj Miktarı (kg)	Piyasaya Sürülen Ambalaj Miktarı (kg)	Geri Kazanım Oranları (%)	Geri Kazanılması Gereken Miktar (kg)	Geri Kazanılan Miktar (kg)	Gerçekleşen Geri Kazanım Oranı (%)
Plastik	3.840.495	1.894.970	49	965.863	1.010.450	53,32
Metal	-	51.800	45	23.500	-	-
Kompozit	3.235.058	310.838	52	161.636	28.540	9.1
Kağıt Karton	-	1.421.610	57	816.450	-	-
Cam	-	29.554	52	15.368	-	-
Ahşap	-	8.157	7	571	-	-
Toplam	7.075.553	3.716.929	-	1.983.388	1.038.990	28

İlimizde, Akçakale, Eyyübiye, Karaköprü, Suruç, Siverek ve Viranşehir İlçelerinin Ambalaj Atığı Yönetim Planları bulunmaktadır.

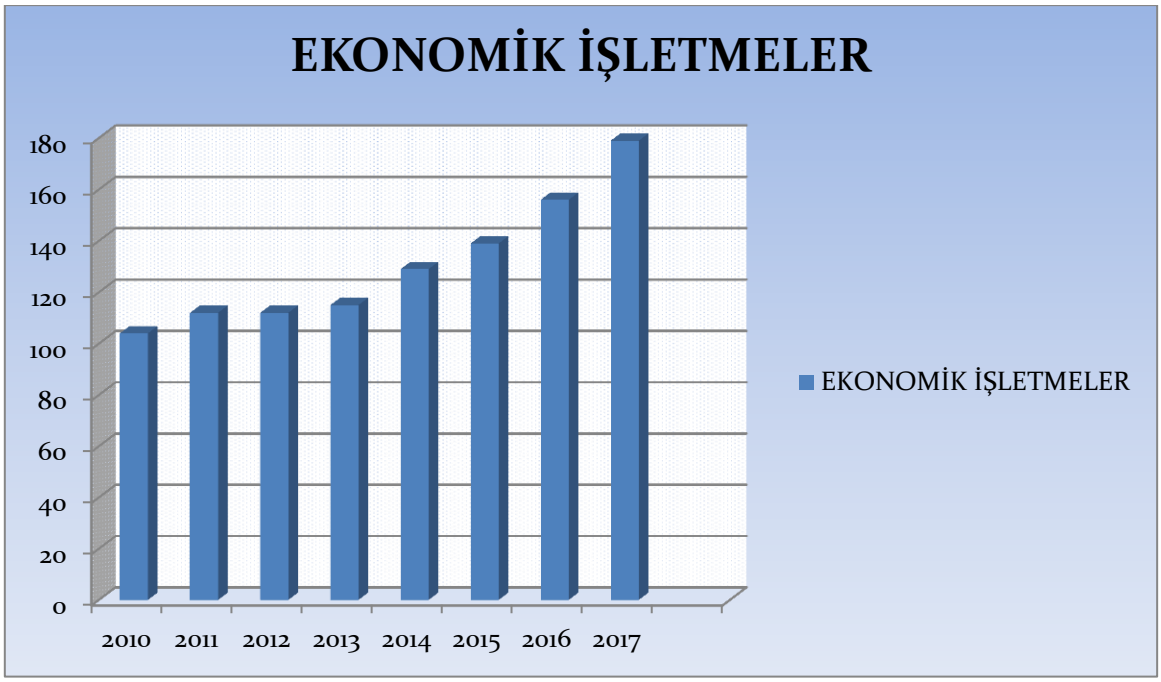

Şekil C.11 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı kayıtlı ekonomik işletmeler

C.4. Tehlikeli Atıklar

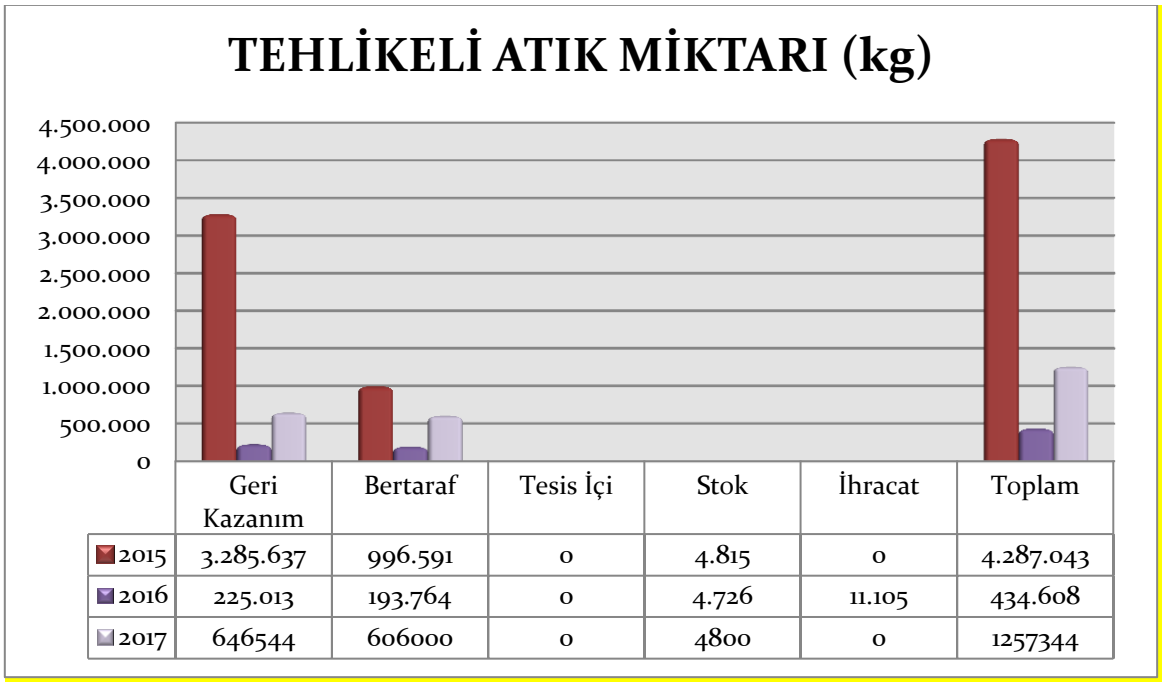

	Geri Kazanım	Bertaraf	Tesis İçi	Stok	İhracat	Toplam
2015	3.285.637	996.591	0	4.815	0	4.287.043
2016	225.013	193.764	0	4.726	11.105	434.608
2017	646544	606000	0	4800	0	1257344

Şekil C.12 – Atık Yönetim Uygulaması Verilerine Göre İlimizdeki Tehlikeli Atık Yönetimi (Atık Yönetim Uygulaması, Aralık 2018)

Çizelge C.23 - Şanlıurfa ilinde atık işleme ve miktarı(Atık Yönetim Uygulaması, Aralık 2018)

ATIK İŞLEME YÖNTEMİ KODU (R/D)	ATIK İŞLEME YÖNTEMİ ADI	MİKTAR (kg)
R1	Enerji üretimi amacıyla başlıca yakıt olarak veya başka şekillerde kullanma	28.334
R2	Solvent (çözücü) ıslahı/yeniden üretimi	11.462
R4	Metallerin ve metal bileşiklerinin ıslahı/geri dönüşümü	561.382
R9	Kullanılmış yağların yeniden rafine edilmesi veya diğer tekrar kullanımları	56.880
R12	Atıkların R1 ile R11 arasındaki işlemlerden herhangi birine tabi tutulmak üzere değişimi	535.795
R13	R1 ile R12 arasında belirtilen işlemlerden herhangi birine tabi tutuluncaya kadar atıkların stoklanması (atığın üretildiği alan içinde geçici depolama, toplama hariç)	68.345
D9	D1 ile D12 arasında verilen işlemlerden herhangi biri ile bertaraf edilen nihai bileşiklere veya karışımlara uygulanan ve bu ekin başka bir yerinde ifade edilmeyen fiziksel-kimyasal işlemler (örn: buharlaştırma, kurutma, kalsinasyon ve benzeri)	354.145
D10	Yakma (karada)	105

C.5. Atık Madeni Yağlar

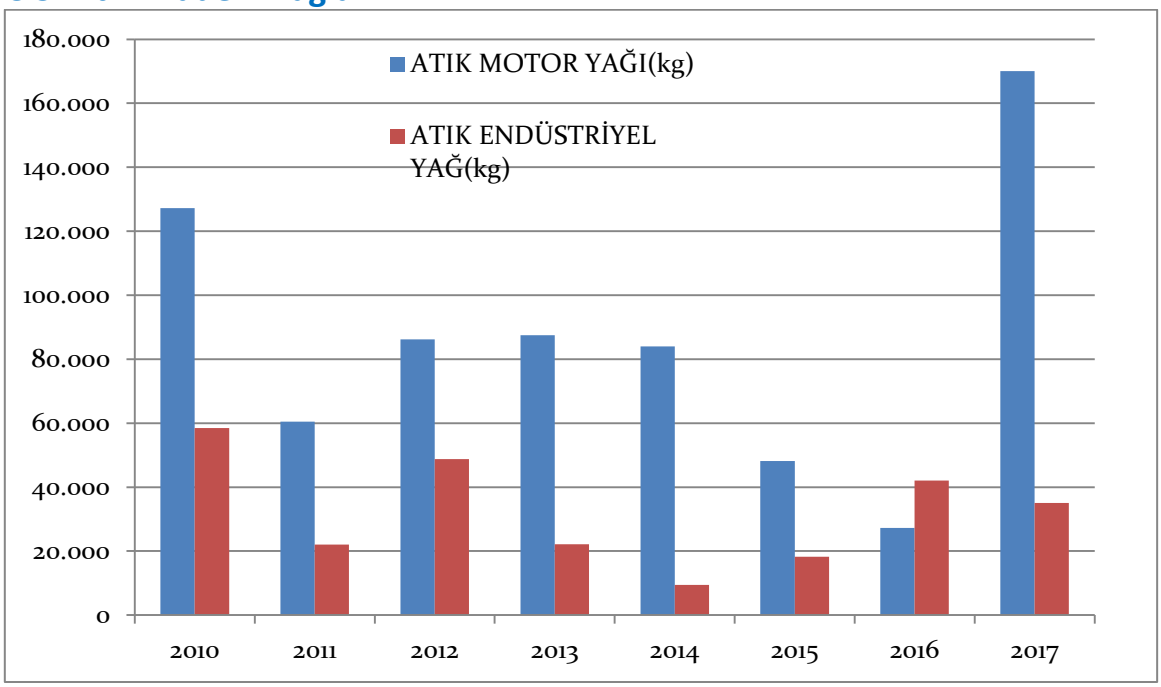

Şekil C.13 – Şanlıurfa ilinde atık madeni yağ toplama miktarları*(Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Çizelge C.24 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için atık madeni yağ geri kazanım ve bertaraf miktarları (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Geri kazanım* (ton)	Nihai bertaraf (ton)	İhracat (ton)	Stok (ton)	Atık Minimizasyonu (Tesis İçi) (ton)
58,83	0	0	0	0

*Ek yakıt olarak kullanım dahildir.

C.6. Atık Pil ve Akümülatörler

Çizelge C.25 – Şanlıurfa ilinde 2017 Yılında Toplanan Akümülatörlerle İlgili Veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

ATIK AKÜMÜLATÖRLER						
Atık Akümülatör Geçici Depolama İzni Verilen		Toplanan Atık Akümülatör Miktarı (ton)	İldeki Atık Akümülatör Geri Kazanım Tesisleri		Geri kazanım Tesislerinde İşlenen Atık Akümülatör Miktarı	
Depo Sayısı	Kapasitesi (ton)		Sayı	Kapasite (ton/yıl)	Miktarı (ton)	%
2	-	7,47	-	-	-	-

16 06 01*: Kurşunlu Akümülatörler için kullanılan atık kodu

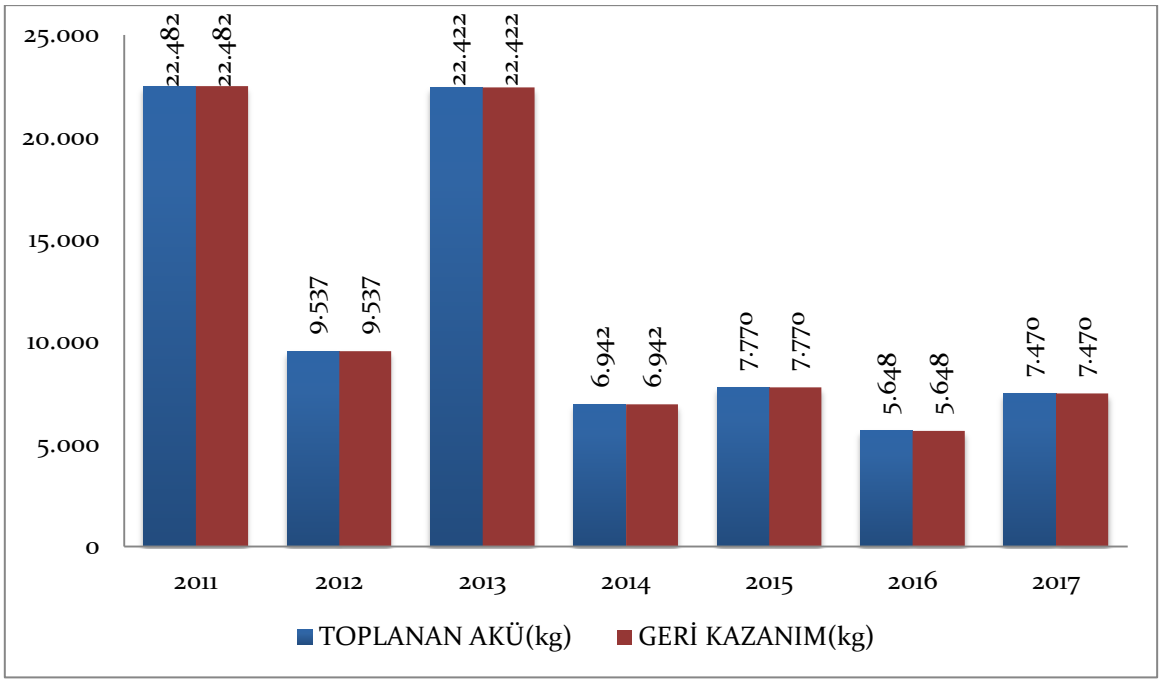

Şekil C.14 – Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Atık Akü Toplama ve Geri Kazanım Miktarı (kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Çizelge C.26 – Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Akü Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

2013	2014	2015	2016	2017
22.422	6.942	7.770	5.648	7.470

Kurşunlu Akümülatörler için kullanılan atık kodu 16 06 01*

Çizelge C.27 - Şanlıurfa ilinde Yıllar İtibariyle Toplanan Atık Pil Miktarı (Kg) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

2012	2013	2014	2015	2016	2017
13	37	27	0	0	0

Atık piller için kullanılan atık kodları: 16 06 02*, 16 06 03*, 16 06 04, 16 06 05

C.7. Bitkisel Atık Yağlar

Çizelge C.28 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı için atık bitkisel yağlarla ilgili veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Bitkisel Atık Yağ Ara Depolama Lisansı Verilen Tesis[1]		Toplanan Bitkisel Atık Yağ Miktarı (ton)[2]		Lisans Alan Geri Kazanım Tesisi	
Sayısı	Kapasitesi (ton)	Kullanılmış Kızartmalık Yağ (20 01 26*)	Kullanım Ömrü Dolmuş Yağlar (20 01 25)	Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)
1		3,509			

[1] Bitkisel atık yağlar için 6.6.2015 tarihinden önce verilen Bitkisel Atık Yağ Geçici Depolama İzinleri dahil
[2] Atık Yönetim Uygulamasında beyan edilen atık miktarı stok ve tesis içi hariç olarak değerlendirilecektir.

C.8. Ömrünü Tamamlamış Lastikler (ÖTL)

Çizelge C.29 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında oluşan ömrünü tamamlamış lastikler ile ilgili veriler (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLER (ÖTL)								
ÖTL Geçici Depolama Alanı		Geçici Depolama Alanlarındaki ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Geri Kazanım Tesisi		Geri Kazanılan ÖTL Miktarı (ton)	ÖTL Bertaraf Tesisi		Bertaraf Edilen ÖTL Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m^3)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	
		0,397					0,397	0397

İlimizde ÖTL geri kazanım, bertaraf alanı bulunmamaktadır.

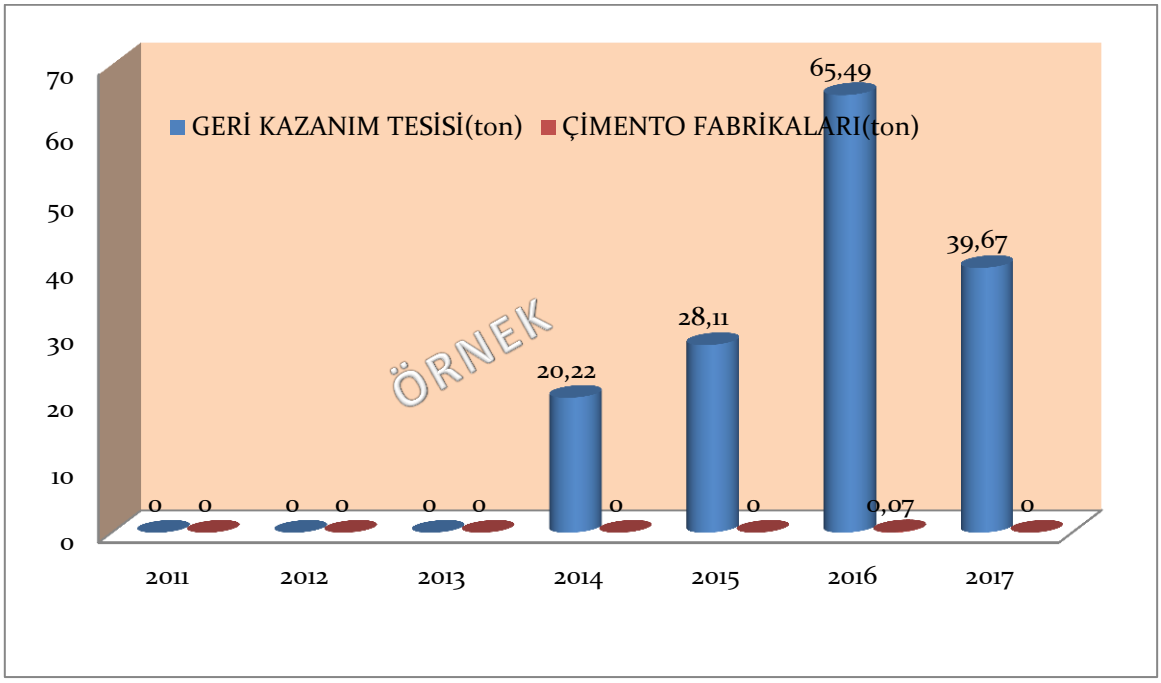

Şekil C.15 – Şanlıurfa ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (Ton/Yıl) (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Çizelge C.30 – Şanlıurfa ilinde Geri Kazanım Tesislerine ve Çimento Fabrikalarına Gönderilen Toplam ÖTL Miktarları (ton/yıl) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2018)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Geri Kazanım Tesisi	0	0	20,22	28,11	65,49	0
Çimento Fabrikası	0	0	0	0	0,07	0

C.9. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar (AEEE)

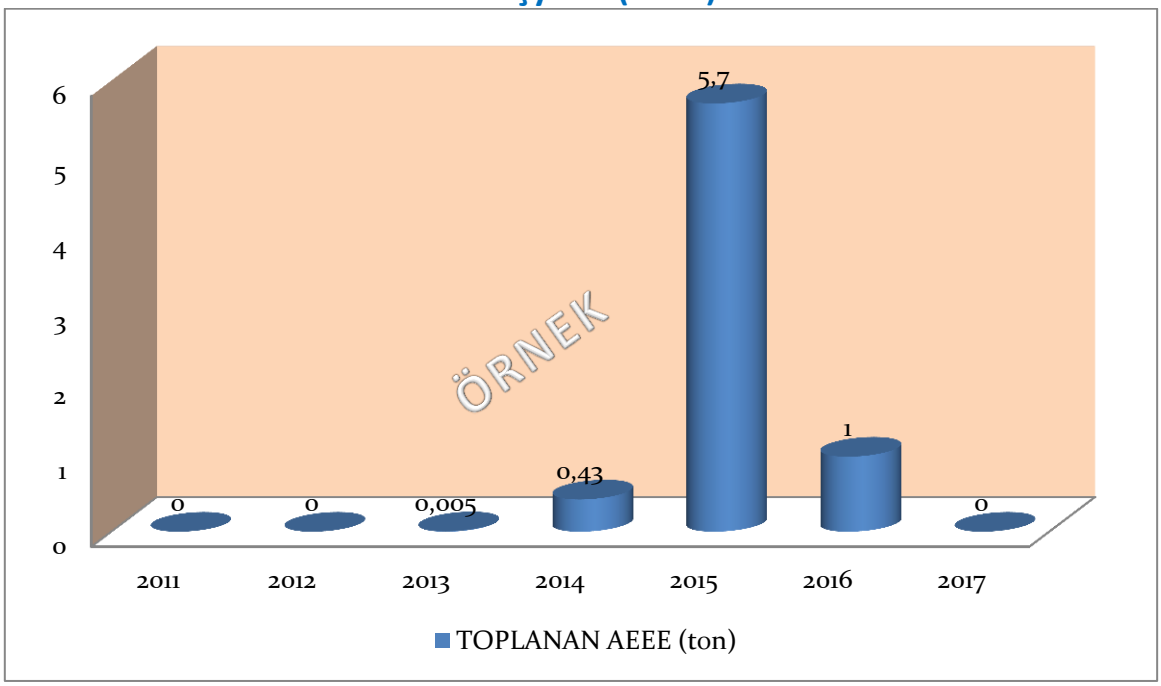

Şekil C.16 - Şanlıurfa ilinde 2017 Yılı Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya Toplama Miktarları (ton) (Atık Yönetimi Uygulaması, 2018)

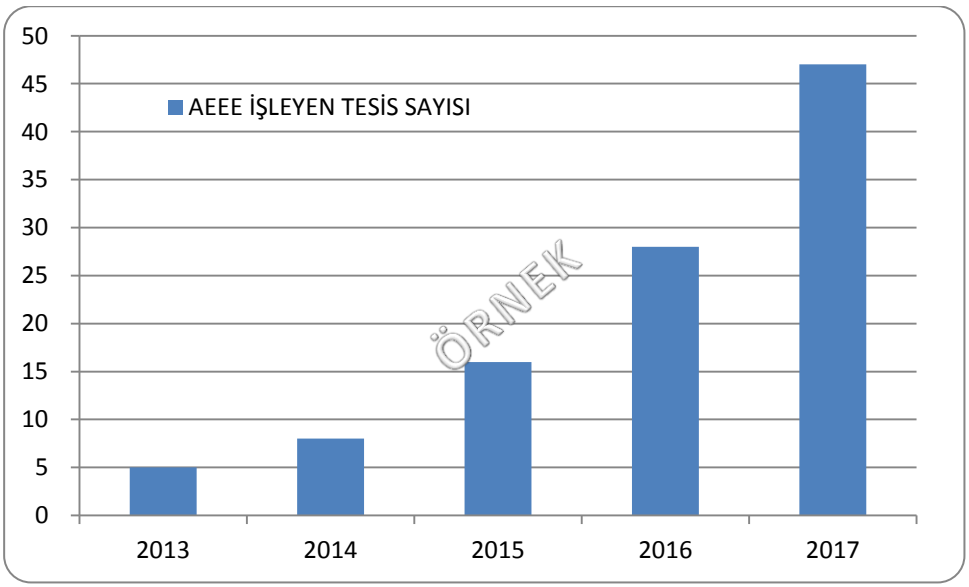

Şekil C.17 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı AEEE işleme tesis sayısı
(Kaynak, yıl)

İlimizde AEEE işleme tesisi bulunmamaktadır.

Çizelge C.31 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı AEEE toplanan ve işlenen miktarlar
(Kaynak, yıl)

Belediyeler Tarafından Oluşturulan AEEE Getirme Merkezleri		AEEE'lerin Toplanması Amacıyla Oluşturulan Aktarma Merkezleri		Getirme Merkezlerinde ve Aktarma Merkezlerinde Biriken AEEE Miktarı (ton)	AEEE İşleme Tesisi		İşlenen AEEE Miktarı (ton)
Sayısı	Hacmi (m^3)	Sayısı	Hacmi (m^3)		Sayısı	Kapasitesi (ton/yıl)	

İlimizde AEEE işleme tesisi bulunmamaktadır.

C.10. Ömrünü Tamamlamış (Hurda) Araçlar

Çizelge C.32 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılı hurdaya ayrılan araç sayısı (Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

Oluşturulan ÖTA Teslim Yerleri Sayısı	ÖTA Geçici Depolama Alanı Sayısı	ÖTA İşleme Tesisi Sayısı	İşlenen ÖTA Miktarı (ton)
4	2		

C.11. Tehlikesiz Atıklar

Çizelge C.33 – Şanlıurfa İlinde 2016 Yılı İçin Sanayi Tesislerinde Oluşan Tehlikesiz Atıkların Toplanma, Taşınma ve Bertaraf Edilmesi İle İlgili Verileri (Atık Yönetimi Uygulaması, Aralık 2018)

Atık Kodu**	YIL						
	Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
01 03 99	0,02	0,02	100	R12	-	-	-
08 03 18	0,001	0,001	100	R12	-	-	-
15 01 01	83,285	83,285	100	R12	-	-	-
15 01 02	125,419	125,419	100	R12	-	-	-
15 01 03	69,100	69,100	100	R12	-	-	-
15 02 03	0,05	0,05	100	R1	-	-	-
16 01 03	70,451	70,451	100	R12	-	-	-
16 01 16	0,453	0,453	100	R12	-	-	-
16 01 17	181,761	181,761	100	R4	-	-	-
16 01 18	2,393	2,393	100	R4	-	-	-
16 01 19	1,192	1,192	100	R12	-	-	-
16 01 20	1,197	1,197	100	R12	-	-	-
16 01 99	2,220	2,220	100	R12	-	-	-

Atık Kodu**	YIL						
	Atık Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım Miktarı (ton/yıl)	Geri Kazanım %' si	Geri Kazanım Yöntemi	Bertaraf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf %' si	Bertaraf Yöntemi
17 04 01	3,100	3,100	100	R4	-	-	-
17 04 02	26,423	26,423	100	R4	-	-	-
17 04 05	420,320	420,320	100	R4	-	-	-
17 04 11	0,210	0,210	100	R4	-	-	-
20 01 36	1,128	1,128	100	R4	-	-	-
20 01 39	0,170	0,170	100	R12	-	-	-
20 01 40	118,825	118,825	100	R4	-	-	-

* İlde bulunan GFB/Lisanslı Atık İşleme Tesisleri'nin Atık Yönetim Uygulaması/Kütle Denge Raporları kullanılarak doldurulacaktır.

C.11.1 Demir ve Çelik Sektörü ve Cüruf Atıkları

İlimizde Demir Çelik Sektörü mevcut değildir.

Çizelge C.34 – Şanlıurfa İlinde 2017 yılı için ildeki demir ve çelik üreticileri üretim kapasiteleri, cüruf ve bertaraf yöntemi
(Kaynak, yıl)

Tesis Adı	Kullanılan Hammadde Miktarı (ton/yıl)	Cüruf Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi
TOPLAM			

C.11.2 Kömürle Çalışan Termik Santraller ve Kül

İlimizde Kömürle çalışan termik santral bulunmamaktadır.

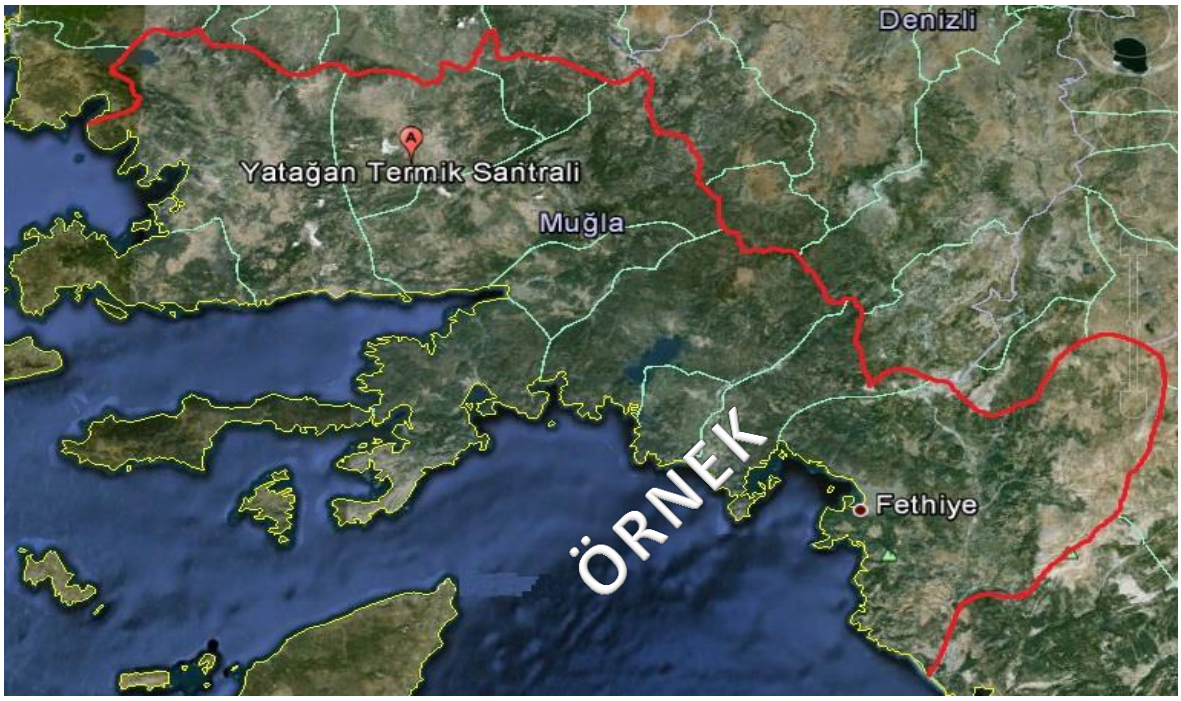

Şekil C.18 – (Şanlıurfa) ilinde Bulunan Termik Santrallerin Yeri
(Kaynak, yıl)

Çizelge C.35 – (Şanlıurfa) ilinde 2017 yılı termik santrallerde kullanılan kömür, oluşan cüruf ve uçucu kül miktarı
(Kaynak, yıl)

Termik Santralin Adı	Kullanılan Kömür Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Uçucu Kül Miktarı (ton/yıl)	Oluşan Cüruf (ton/yıl)
TOPLAM			

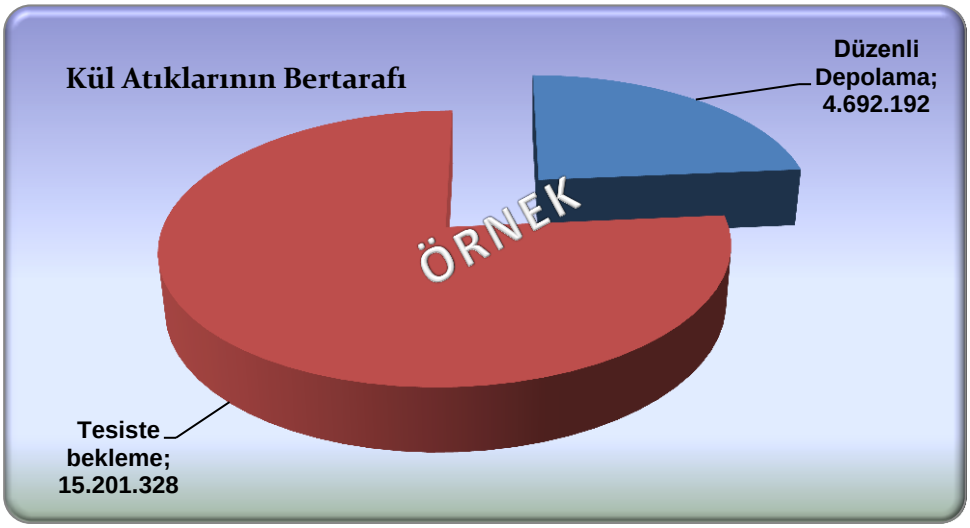

Şekil C.19 – (Şanlıurfa) ilinde 2017 yılı kül atıklarının yönetimi
(Kaynak, yıl)

Şekil C.20 – (Şanlıurfa) Termik Santrali
(Kaynak, yıl)

C.11.3 Atıksu Arıtma Tesisi Çamurları

Yerleşim Yerinin Adı		Oluşan AAT Çamur Miktarı(ton/gün)
İl Merkezi	Haliliye	
	Eyyübiye	
	Karaköprü	*
	Merkez AAT	
	OSB	3
İlçeler	Harran	
	Halfeti	
	Bozova	*
	Siverek	15
	Ceylanpınar	*
	Akçakale	*
	Suruç	*
	Birecik	
	Hilvan	6
	Viranşehir	

C.12. Tıbbi Atıklar

Çizelge C.36 – 2017 Yılında Şanlıurfa İli Sınırları İçinde Oluşan Yıllık Tıbbi Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

İl/ilçe Belediyesinin Adı	Tıbbi Atık Yönetim Planı		Tıbbi Atıkların Taşınması		Toplanan tıbbi atık miktarı	Bertaraf Yöntemi		Bertaraf Tesisi Sterilizasyon/ Yakma		
	Var	Yok	Özel	Kamu	ton/yıl	Yakma	Sterilizasyon	Belediyenin	Yetkili Firmanın	Tesisin Bulunduğu İl
Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi			X		1.497,202		x		x	Şanlıurfa

*Tıbbi atık taşıma aracı sayısı "adet" olarak belirtilecektir.

Çizelge C.37 - Şanlıurfa ilinde Yıllara Göre Tıbbi Atık Miktarı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Tıbbi Atık Miktarı (ton)	43,869	916,199	1.318,088	1.316,154	1.189,119	1.497,202

C.13. Maden Atıkları

İlde ortaya çıkan maden atıklarına değinilerek Şekil C.23 ve Çizelge C.38 oluşturulmalıdır.

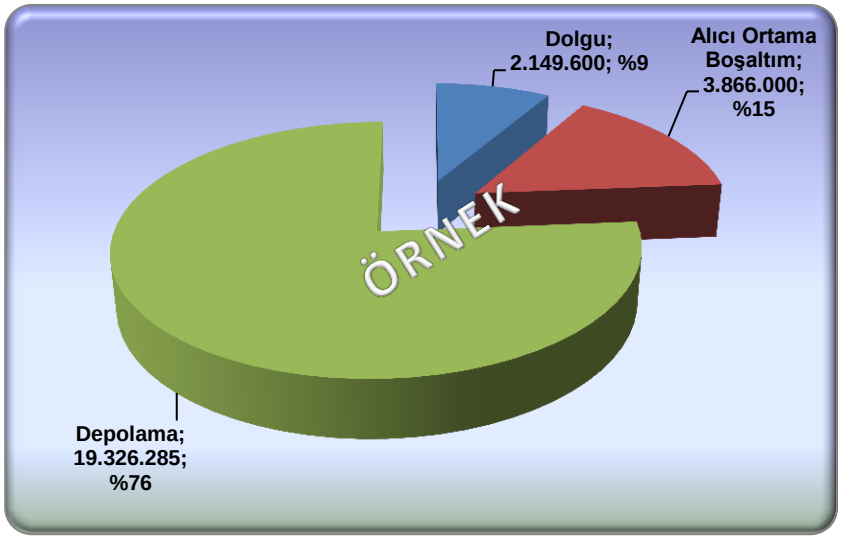

Şekil C.21 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında madencilikte proses atıklarının bertarafı (Kaynak, yıl)

Veri bulunmamaktadır.

Çizelge C.38 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında maden zenginleştirme tesislerinden kaynaklanan atık miktarı
(Kaynak, yıl)

Tesis Adı	İşlenen Cevherin Adı	Atık Miktarı (ton/yıl)	Bertaraf Yöntemi	Depolama sınıfı

İlimizde maden zenginleştirme tesisi bulunmamaktadır.

C.14. Sonuç ve Değerlendirme

Çizelge C.39 – Şanlıurfa ilinde bulunan atık işleme tesisi sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Aralık 2018)

Katı Atık Bertaraf Tesisi Sayısı (Belediye)	1
Lisanslı Ambalaj Atığı Toplama Ayırma Tesisi ve Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Tehlikeli Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Bitkisel Atık Yağ Geri Kazanım Tesisi Sayısı	1
Atık Pil ve Akümülatör Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Ömrünü Tamamlamış Lastik Geri Kazanım Tesisi Sayısı	0
Tıbbi Atık Sterilizasyon Tesisi Sayısı	1
Tehlikesiz Atık Geri Kazanım Tesisi Sayısı	3
Atık Elektrikli ve Elektronik Eşya İşleme Tesisi Sayısı	0

Kaynaklar

-Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
-Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi

Ç. BÜYÜK ENDÜSTRİYEL KAZALARIN ÖNLENMESİ ÇALIŞMALARI

Ç.1. Büyük Endüstriyel Kazalar

Meydana gelen felaketler ve ülkemizde de yaşanan benzer kazalar sonucunda, ülkemizde de ”Tehlikeli Maddeleri İçeren Büyük Kaza Risklerinin Kontrolüne İlişkin AB Konsey Direktifi/Seveso II Direktifi”ni Türkiye mevzuatına uyumlaştıran “Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” 30 Aralık 2013 tarihli ve 28867 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik, tehlikeli maddeler bulunduran kuruluşlarda büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve muhtemel kazaların insanlara ve çevreye olan zararlarının en aza indirilmesi amacıyla, yüksek seviyede, etkili ve sürekli korumayı sağlamak için alınması gereken önlemler ile ilgili usul ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. “Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması Hakkında Yönetmelik” hükümleri, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile müştereken yürütülmektedir. Bildirim maddesi, Yönetmeliğin yayımı tarihinde yürürlüğe girmiş olup, diğer hükümleri 1/1/2016 tarihinde yürürlüğe girecektir. Tehlikeli madde içeren kuruluşlar, öncelikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Bilgi Sistemi altında kurulmuş olan Seveso (BEKRA) Bildirim Sistemi’ne bildirim yapmakla yükümlüdür. Bu bildirimler neticesinde kapsamdaki kuruluşlar ve bunların, alt seviyeli ve üst seviyeli olmak üzere kategorileri belirlenmektedir.

Şanlıurfa İl sınırları dâhilinde kurulu bulunan tesislerden 2 tanesinin Büyük Endüstriyel Kazalara Sebebiyet Verebilecek Tesis olduğu tespit edilmiştir

Çizelge Ç.40 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında SEVESO kuruluşlarının sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

KURULUŞ	SAYISI
Alt Seviye	0
Üst Seviye	2
TOPLAM	2

Ç.2. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde Büyük Endüstriyel Kazalara Sebebiyet verebilecek 2 işletme mevcut olup Acil durum Planları hazırlanmıştır.

Kaynaklar

-BEKRA Bildirim Sistemi
-Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

D. DOĞA KORUMA VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

D.1. Flora

Bölgede Fırat kavağı, Söğüt, Çınar, Elder çamı, Kızılçam, K.servi, Okaliptüs, Y.Akasya, Aylantus, Melia, Sofora, Kavak, Glediçya, İğde, Antep fıstığı, Erik, Kayısı bulunmaktadır. Tarım alanlarında başta Domates, Biber, Patlıcan ve Salatalık olmak üzere sebzecilik yapılmaktadır. Ayrıca Buğday, Arpa ve Mercimek yetiştirilmektedir. Birecik ilçesi meydan mahallesinde Fırat Kavağı (Populus euphratica-Oliver) populasyonu bulunmakta ve saha 1. derece SİT alanı ilan edilmiştir. Mahalli olarak burası "söğütlük" olarak bilinmektedir.

Şanlıurfa İli'Nin Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter Ve İzleme işine 2016 yılı içerisinde başlanmış olup, envanter çalışmaları 2 yıl sürecektir. 2018 yılı itibariyle Şanlıurfa genelinde varlığını sürdüren tüm sucul ve karasal ekosistemlerin envanteri yapılmış olacaktır.

D.2. Fauna

Kelaynak (Geronticus eremita), Çizgili İshak kuşu (Otus brucei), Yeşil Arıkuşu (Merops superciliosus), Serçe (Passer domesticus), Kaya Güvercini (Columba livia), Peçeli Baykuş (Tyto alba), Sığırcık (Sturnus vulgaris), Sakarmeke (Fulica atra), Yeşilbaş (Anas platyrhynchos), Balıkçıl (Ardea cinerea), Karabatak (Palacrocrax carba) Ebabil (Apus apus), Alaca yalıçapkını (Coryle rudis), Kırlangıç (Hirondo rustica), Kılkuyruk, Yaz ördeği, Macar ördeği, Pakta, Bozördek, Angut, Çeltikçi, Balaban, Bahri. Dünyada nesli yok olma tehlikesi altında olan ve Birecik ilçesinde doğal olarak bulunan Göçmen Kelaynak kuşları, halen ilçe merkezindeki Üretme İstasyonunda 209 bireylik koloni halinde yarı vahşi olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Envanteri yapılabilen hayvanlar Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası içerisinde yaşayan Ceylanlar ve Birecik Kelaynak Üretme İstasyonu'nda bulunan Kelaynak kuşlarıdır. 2015 yılı envanter sonuçlarına göre Kızılkuyu YHGS içerisinde 332 adet Ceylan bireyi tespit edilmiştir. Birecik Üretme İstasyonu'ndaki Kelaynak sayısı ise 209'dur.

İl genelinde nesli tehlike altında olan türlerin korunmasına yönelik yapılan çalışmalar; Kızılkuyu YHGS, Birecik Fırat YHGS olarak ilan edilmiştir. Birecik İlçesinde Birecik Bozkırları YHGS ilan için Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne teklifte bulunulmuştur. Tek Tek Dağları Milli Parkı ve Gölpınar Tabiat Parkı ilan edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen türler bu alanlarda koruma altına alınmıştır.

2015 yılında Çizgili Sırtlan ve 2016 yılında Hoş Sümbül için Tür Koruma Eylem Planları hazırlanmış olup, türlerin korunmasına yönelik eylem planları hazırlanarak, planlı bir şekilde koruma stratejileri oluşturulmuştur.

Şanlıurfa İlinde tespit edilen ve nesli tehlike altında bulunan önemli türler aşağıda sıralanmıştır;

Familya	Tür	Türkçe adı	Endemizm Durumu	IUCN	BERN	CITES
BOVIDEA	*Gazella subgutturosa*	Ceylan	-	**VU**	-	-
ELAPIDAE	*Walterinnesia aegyptia*	Mısır Kobrası	-	**LC**	-	-
VARANIDAE	*Varanus griseus*	Çöl varanı	-	-	**EK-III**	**EK-I-B**
VIPERIDAE	*Macrovipera lebetina*	Koca Engerek	-	-	-	-
HESPERIIDAE	*Spialia osthelderi*	Osthelder'in Zıpzıpı	-	**EN**	-	-
SATYRIDAE	*Melanargia titea*	Akdeniz melikesi	-	**VU**	-	-
DIPODIDAE	*Allactaga euphratica*	Büyük Arap Tavşanı	-	**NT**	-	-
ERINACEIDAE	*Hemiechinus auritus*	Uzun Kulaklı Çöl Kirpisi	-	**LC**	**EK-III**	-
GLIRIDAE	*Eliomys melanurus*	Asya bahçe yediuyuru	-	**LC**	**EK-III**	-
HYSTRICIDAE	*Hystrix indica*	Oklu Kirpi	-	**LC**	-	-
MURIDAE	*Meriones tristrami*	Anadolu Çöl Faresi	-	**LC**	-	-
MURIDAE	*Meriones crassus*	Urfa Çöl Faresi	-	**LC**	-	-
ACCIPITRIDAE	*Circaetus gallicus*	Yılan Kartalı	-	**LC**	**EK-II**	-

OTIDIDAE	*Otis tarda*	Toy		**EN**	**EK-II**	-
ACCIPITRIDAE	*Circus pygargus*	Çayır delicesi		**LC**	-	-
ALAUDIDAE	*Galerida cristata*	Tepeli Toygar	-	**LC**	**EK-III**	-
ALAUDIDAE	*Melanocarpha calandra*	Boğmaklı toygar		-	-	-
ALAUDIDAE	*Alauda arvensis*	Tarlakuşu	-	**LC**	**EK-III**	-
ALAUDIDAE	*Calandrella rufescens*	Çorak Toygarı	-	**LC**	**EK-II**	-
ALAUDIDAE	*Calandrella brachydactyla*	Bozkır Toygarı	-	**LC**	**EK-II**	-
APODIDAE	*Apus apus*	Ebabil	-	**LC**	**EK-III**	-
BURHINIDAE	*Burhinus oedicnemus*	Kocagöz	-	**LC**	**EK-II**	-
CHARADRIIDAE	*Vanellus gregarius*	Sürmeli kızkuşu		**CR**	-	-
COLUMBIDAE	*Streptopelia turtur*	Üveyik	-	**LC**	**EK-III**	**EK-III-B**
COLUMBIDAE	*Columba palumbus*	Tahtalı		**LC**	-	-
COLUMBIDAE	*Streptopelia decaocto*	Kumru	-	**LC**	**EK-III**	-
COLUMBIDAE	*Columba livia*	Kaya Güvercini	-	**LC**	-	**EK-III-B**
EMBERIZIDAE	*Emberiza melanocephala*	Kara Başlı Çinte	-	**LC**	**EK-II**	-
EMBERIZIDAE	*Mililaria calandra*	Tarla kirazkuşu		-	-	-
FRINGILLIDAE	*Rhodopechys obsoleta*	Boz alamecek		-	-	-
FALCONIDAE	*Falco tinnunculus*	Kerkenez	-	**LC**	**EK-II**	-
FALCONIDAE	*Falco naumanni*	Küçük kerkenez	-	**LC**	-	-
GLAREOLIDAE	*Cursorius cursor*	Çöl koşarı		**LC**	-	-
HIRUNDINIDAE	*Hirundo rustica*	Kır Kırlangıcı	-	**LC**	**EK-II**	-
LANIIDAE	*Lanius collurio*	Kızılsırtlı örümcekkuşu		**LC**	**EK-II**	-
LANIIDAE	*Lanius minor*	Karaalınlı örümcekkuşu	-	**LC**	**EK-II**	-
THRESKIORNITHIDAE	*Geronticus eremita*	Kelaynak	-	**CR**		**EK-IB**
CORACIIDAE	*Coracias garrulus*	Gökkuzgun	-	**NT**	**EK-II**	-

TIMALIIDAE	*Turdoides altirostris*	Irak Yedikardeşi	-	**LC**	**EK-II**	-
AGAMIDAE	*Trapelus lessonae*	Bozkır Keleri		**LC**		
EUBLEPHARIDAE	*Eublepharis angramainyu*	Leopar Keleri		**DD**		
TESTUDINIDAE	*Testudo graeca*	Yaygın Tosbağa		**VU**		
TRIONYCHIDAE	*Rafetus euphraticus*	Fırat Kaplumbağas ı		**EN**		
VARANIDAE	*Varanus griseus*	Çöl Varanı	-	-	**EK-III**	**EK-IB**
	Hyaena hyaena	**Çizgili sırtlan**		**NT**		

D.3. Ormanlar ve Milli Parklar

Şanlıurfa'da rakım 518 m dir. Anakaya kalker ve bazaltan oluşmaktadır. Bölge içindeki topraklar çoğunlukla "kırmızı kahverengi" büyük toprak gurubu içinde yer almaktadır. Organik madde ve fosfor oranları düşük, kil oranı yüksektir. (%43-60) Güney Doğu Anadolu Bölgesinin İklimi Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleriyle güneydeki kurak tropikal bölgenin etkisi altında oluşan bir özelliğe sahiptir. Kış mevsimi nemli, soğuk ve yağışlı geçer. Haziran ayından itibaren ise güneydeki çöl koşulları bölgeye egemen olmaya başlar ve kuraklık en üst seviyeye çıkar. Ortalama yağış genelde 450-500 mm dir. Kuraklık Haziran-Eylül arasında hüküm sürer. Bu aylarda buharlaşma çok fazladır. Bu bölgede genelde step iklim egemendir. Bu step iklimi İç Anadolu Bölgesi step ikliminden yazları sıcak ve kurak oluşu ile ayrılmaktadır. Bu sebepten dolayı orman yetiştirme bakımından çok güç koşullar mevcuttur. Bu koşullar nedeniyle bölgenin güney kısmındaki plato düzlükleri üzerinde orman ve ağaç topluluğuna rastlanmaz. Ormanlar insan baskısı ve düzensiz aşırı otlatmadan dolayı bu alanlardaki varlığı çok azalmış durumdadır. Bu nedenlerden dolayı Güney Doğu Anadolu Bölgesi orman varlığı bakımından Türkiye'nin en fakir bölgesidir.

Tek Tek Dağları Milli Parkı 21.06.2007 tarihinde ilan edilmiş olup, toplam alan büyüklüğü 19.335 Ha'dır. Tek Tek Dağları Milli Parkı Şanlıurfa kent merkezinin 40 kilometre doğusunda, Harran Ovası ile Viranşehir Ovalarının arasında Şanlıurfa-Mardin Karayolunun güneyinde, kuzey-güney yönünde uzanmaktadır.

Tek Tek Dağları Milli Parkı'nın kuzey bölümünde, odunsu bitki türleri olarak doğal olarak menengiçler (*Pistasia terebinthus*) yaygın olarak bulunmaktadır. Bu tür ile birlikte bodur çalı formunda *Cerasus mikrocarpa* subsp. *tortusa*, nadir türler olarak da *Crataegus aronia* ve *Ficus sp*. bulunmaktadır.

Milli Park alanında EUNIS 2004 revizyonu habitat sınıflamasına göre, Çok Yıllık Kireçli Çayırlık Ve Basit Stepler (E1.2), Küçük Koru ve Genç Yetiştirme Alanları (G5.7), Seyrek Vejetasyonlu yada Vejetasyonsuz Habitatlar (H5.3), Geçici Akarsular (C2.5) ve Modern Metotların Kullanılmadığı, Tek Tür Ekinin Yetiştirildiği Tarım Alanları (I1.3) olmak üzere 5 habitat türü bulunmaktadır.

Alanda yapılan floristik çalışmalarda, 53 familyaya ait 183 cins, 272 tür, 29 alttür ve 7 varyete tespit edilmiştir. Proje sınırlarında literatür çalışmasına göre 7 endemik bitki türü tespit edilmiştir. Bu türler; *Adonis dentata* Del., *Centaurea obtusifolia* (Boiss. &Hausskn.) Wagenitz, *Leucocyclus formosus* Boiss. subsp. *amanicus* (Rech.fil.) Hub.-Mor. & Grierson, *Ballota saxatilis* Sieber ex J. & C.Presl subsp. *brachyodonia* (Boiss.) Davis & Doroszenko, *Scutellaria orientalis* L. subsp. *haussknechtii* (Boiss.) Edmonson, *Malabalia lasiocarpa* Boiss. türleri ve *Asphodeline damascena* (Boiss.) Baker subsp. *gigantea* E.Tuzlacı

Karahan Tepe, Soğmatar Antik Kenti'nin 13 km kuzeyinde, Keçili Mezrası'nın hemen batısında yer alan bu tarihi yerleşme, Şanlıurfa Koruma Kurulu'nun 22.02.2007 tarih ve 296 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Büyüksenemmağara Şanlıurfa Koruma Kurulu'nun 22.02.2007 tarih ve 295 sayılı kararı ile I. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmiştir. Büyüksenemmağara Köyü'ndeki mevcut mimari kalıntılar ve kayadan oyma yapılar, burasının Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında önemli bir merkez olduğunu gös-termektedir.

Şanlıurfa Orman İşletme Müdürlüğü Ormanlık alanı olarak geçmiş Amenajman plan döneminin sonu olan 1992 yılı itibarı ile 5200,0 Hektar iken Son Amenajman planı verilerine göre verimli ve bozuk orman alanı toplamı 14.849,2 Hektar olmuştur.(OGM, 2018)

Mahlep, iğde, titrek kavak, Fırat kavağı, ak kavağı, söğüt türleri, badem, ahlat, doğu çınar, adi ceviz, siğilli huş, beyaz yapraklı kuş üvezi, Suriye akşaağacı, doğu çitlembiği, Akçaağaç, kara ağaç, alıç türleri, kızılcık yabani elma, tut türleri karaçalı, yabani gül, zeytin, ayrıca doğal ve kültürel karakavak taksonlarıda yer almaktadır. İğne yapraklı türler olarak ardıç türleri, halep çamı ve kızılçam yayılış gösterir.

Orman Kadastro ve Mülkiyet Konuları

1- 2010 yılı içerisinde yapılacak orman kadastro çalışmalarında Şanlıurfa il merkezi kadastro programına alınmıştır.

2- Şanlıurfa İli dâhilinde orman kadastrosu yapılmış orman alanı 10.223,6 Ha'dır.

3- Şimdiye kadar 2/B orman sınırları dışına çıkarılan ormanlık alan bulunmamaktadır

4- 2010 yılı içerisinde tapulu kesim işlemi yapılmamıştır.

5- Şanlıurfa İli dâhilinde 1 adet tescilli özel orman bulunmaktadır.

6- Ormanlık alanlardan şimdiye kadar Orman Kanun'unun 16, 17 ve 18. maddesine göre15 adet izin irtifa hakkı verilmiş olup, izin verilen toplam alan 22.501.325,59 m2'dir.

Kızılkuyu Yaban Hayatı Geliştirme Sahası: Şanlıurfa il merkezinin güneybatısında 20420 Ha'lık bir alanı kapsamaktadır. Kaynak değer olarak nesli tehlikede olan Ceylan (Gazella subgutturoza)nın doğal yaşam alanı olup ayrıca Şanlıurfa ceylan üretme istasyonunda üretilen ceylanlar burada doğal ortamlarına bırakılmaktadır. Ayrıca bu alan nesli tehlikede bulunan Toy'un (Otis terda) konaklama yeridir ve birçok yaban hayvanına ev sahipliği yapmaktadır. Tektek Dağları Milli Parkı: Şanlıurfa ili, Merkez ilçesi, Harran

ilçesi ve Akçakale ilçesi sınırlarında bulunan park 19335 ha lık alanı kapsamaktadır ve 2007 yılında Milli Park ilan edilmiştir. İl sınırları içerisinde Tabiat Parkı, Tabiat Anıtı, Tabiatı Koruma Alanları bulunmamaktadır.

D.4. Çayır ve Mera

İlimiz toplam mera alanı 234.357 hektardır. Meralarımız yağışların yetersiz olması nedeniyle zayıf mera özelliği göstermektedir. Mevcut meralarımızın yeşil ot verimi 680 kg/hektar olup kuru ot verimi ise 200 kg/hektar dır.

İlimiz genelinde kayıtlı Merası bulunan 766 yerleşim biriminin 641'inde da tespit çalışmaları tamamlanmış olup, 130.000 ha mera alanı tespit edilmiştir.

Tespiti tamamlanamayan 135 yerleşim biriminde ise; Kadastro Müdürlüklerince çalışmalar başlatılmış olup, 2010 yılı içerisinde kadastro çalışmalarıyla eş zamanlı veya kadastro çalışmaları sonucuna göre mera tespit çalışmalarının bitirilmesi hedeflenmiştir.

İlimiz genelinde meralarımız ot verimleri bakımından zayıf yapıda olup, toplam 180.000 olan büyükbaş hayvan biriminin (BBHB) kaba yem ihtiyacını karşılamamaktadır. Kaba yem açığı yem bitkileri ekilişi ile karşılanmaya çalışılmaktadır.

4342 Sayılı Mera Kanunu gereğince, İlimizde Mera Islah ve Amenajman Projesi çalışmaları 2001 yılı içerisinde başlatılmıştır. Söz konusu projeye şu ana kadar;

- Şanlıurfa- Bozova ilçesi Dutluca köyü,
- Şanlıurfa- Bozova ilçesi Yaylak köyü,
- Şanlıurfa- Bozova ilçesi Kepirce köyü,
- Şanlıurfa- Siverek ilçesi Karabahçe köyü,
- Şanlıurfa- Bozova İlçesi Karapınar köyü

Bu yerleşim birimlerine ait Mera Islah ve Amenajman Projeleri, İl Müdürlüğümüz, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesindeki görevli teknik elemanlar tarafından ortaklaşa hazırlanarak köylünün ayni ve işgücü katkılarıyla uygulamaya başlanmıştır.

Söz konusu projeler kapsamına alınan meralarda, gübreleme, sulama, suni mera tesisi, yabancı ot mücadelesi, temizlik biçimi, mera çevresine hendek veya tel çit yapımı, otlatmanın kontrol altına alınması ve münavebeli otlatma sistemi uygulaması gibi çalışmalar yapılmaktadır.

Bu kapsamda 2008 bahar dönemi dahil toplam 95.000 kg kimyevi gübre kullanılmıştır. Ayrıca hayvanların meraya çıkarılmadığı dönemlerde kaba yem ihtiyacını karşılamak üzere yem bitkisi ekebilecek arazisi olan çiftçilerimiz için 7633 yonca, Macar fiği, adi fiğ, korunga, silajlık mısır tohumu alınmış olup katkı payını veren çiftçilerimize ektirilecektir.

İlimiz genelinde 209 ha. suni mera tesisi olmak üzere toplam 6791 ha. alanda mera alanının ıslah edilmesi hedeflenmiştir.

Kullanma Amaçları ve Yararları: Şanlıurfa'da toplam 234.537 hektarlık alana sahip olan çayır-mera arazilerinin hemen hepsi az veya çok bir problem arz etmektedir. Meraların durumu çoğunlukla kötüdür. Bu arazilerin idaresi düzensiz bilgiden yoksun kişiler tarafında kaynakların

sömürülmesi şeklinde kullanılmaktadır. Bazı meralar aşırı otlatılmaktadır. Her mevsim otlatılmaya açık olan bu meralarda doğal bitki örtüsü önemli ölçüde tahrip olmuştur. Doğal örtünün bu tahribatı erozyonu şekillendirmekte ve meraların durumunu daha da kötüleştirmektedir. Meralarda erozyonu hafifletmek için kontur karık kuru eşik, seki taşkın kontrol bentleri gibi toprak ve su muhafaza tedbirleri alınmalı, otlatma değeri olan bitki türleri geliştirilmeli ve besin değeri olmayan otlar yok edilmelidir. Tesis edilen örtü sık bir şekilde toprağı tam olarak örtebilmelidir. Islahtan sonra meralarda kapasitelerine göre kontrollü olarak otlatma yapılmalıdır. Eğimli yerlerde taşlılık arz eden meralarda taş toplamak genellikle ekonomik olmayacaktır. Aslında erozyonu azaltmaya katkıda bulunduğu için buralarda taşlılığa göz yummak yerinde olacaktır.

Mera amenajman çalışması 4342 Sayılı Mera Kanununa göre tahsis işlemi biten alanlarda yapılma aşamasındadır.

Çizelge D.4 –Şanlıurfa İlinde Çayır ve Meraların İlçelere Göre Dağılımı(OGM,2016)

İLÇENİN ADI	YÜZÖLÇÜMÜ (Ha)	ÇAYIR VE MERA	
		MİKTAR (Ha)	ORAN (%)
MERKEZ	336.214	17.000	7,3
AKÇAKALE	135.030	19.982	8,5
BİRECİK	86.447	8.200	3,5
BOZAVA	158.486	16.780	7,2
CEYLANPINAR	181.993	5.935	2,5
HALFETİ	61.193	18.000	7,7
HARRAN	113.393	10.828	4,6
HİLVAN	129.007	19.477	8,3
SİVEREK	406.539	86.965	37,1
SURUÇ	66.043	1.990	0,8
VİRANŞEHİR	184.032	29.200	12,5
İL TOPLAMI	1.858.400	234.357	100

D.5. Sulak Alanlar

İlimizde 81700 ha Atatürk Baraj Gölü ve 10470 ha Karkamış Baraj Gölü sulak alanları bulunmaktadır.

D.6. Tabiat Varlıklarını Koruma Çalışmaları

D.6.1 Doğal Sit Alanları

D.6.1.1 Balıklıgöl Kent Platosu Şanlıurfa İli, Merkez İlçesi, 509 ada, 64 ve 65 parselde bulunmakta olup, mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 30.09.2009 tarih ve 962 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit ve Tarihi Sit Alanı olarak tescillenmiştir. Kapsadığı alan 2.5 ha olup, kentin simgesi niteliğindedir.

D.6.1.2 Söğütlük Parkı; İlimiz, Birecik İlçesi, Söğütlük mevkiinde bulunmakta olup mülga Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescil edilmiştir. Kapsadığı alan 2.2 ha olup, bu alanda Fırat Kavağı (Populus Euphratica) olarak bilinen ağaçlar bulunmakta ve bu ağaçların Çizgili İshak Kuşu'nun yaşam alanı olduğu bilinmektedir.

D.6.1.3 Kelaynak Barınakları; İlimiz, Birecik İlçesi sınırları içerisinde bulunan alan bölgede yaşayan Kelaynak Kuşlarının yaşama ve üreme alanlarının korunması amacıyla mülga Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 03.07.1995 tarih ve 1644 sayılı kararı ile I. Derece Doğal Sit Alanı olarak tescillenmiştir.

D.6.2 Anıt Ağaçlar

D.6.2.1 İlimiz, Eyyübiye İlçesi, Balıklıgöl Kent Platosu içerisinde yer alan 6 adet Çınar Ağacı Mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 22.02.2010 tarih ve 1045 sayılı kararıyla tescillenmiştir.

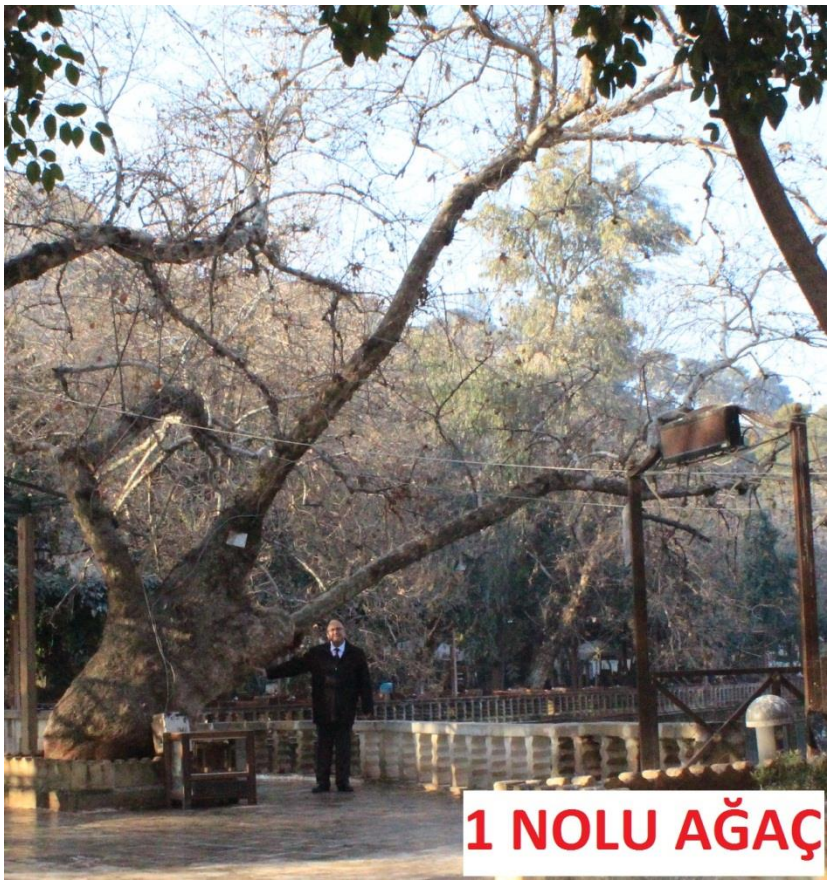
1 NOLU AĞAÇ

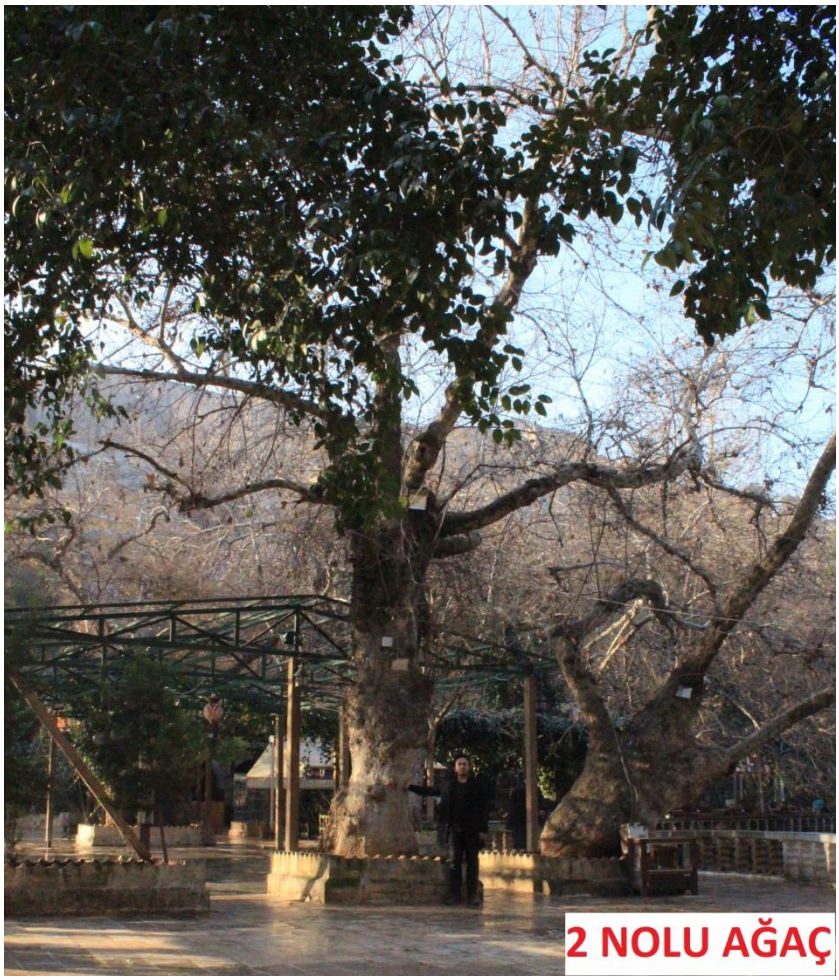
2 NOLU AĞAÇ

3 NOLU AĞAÇ

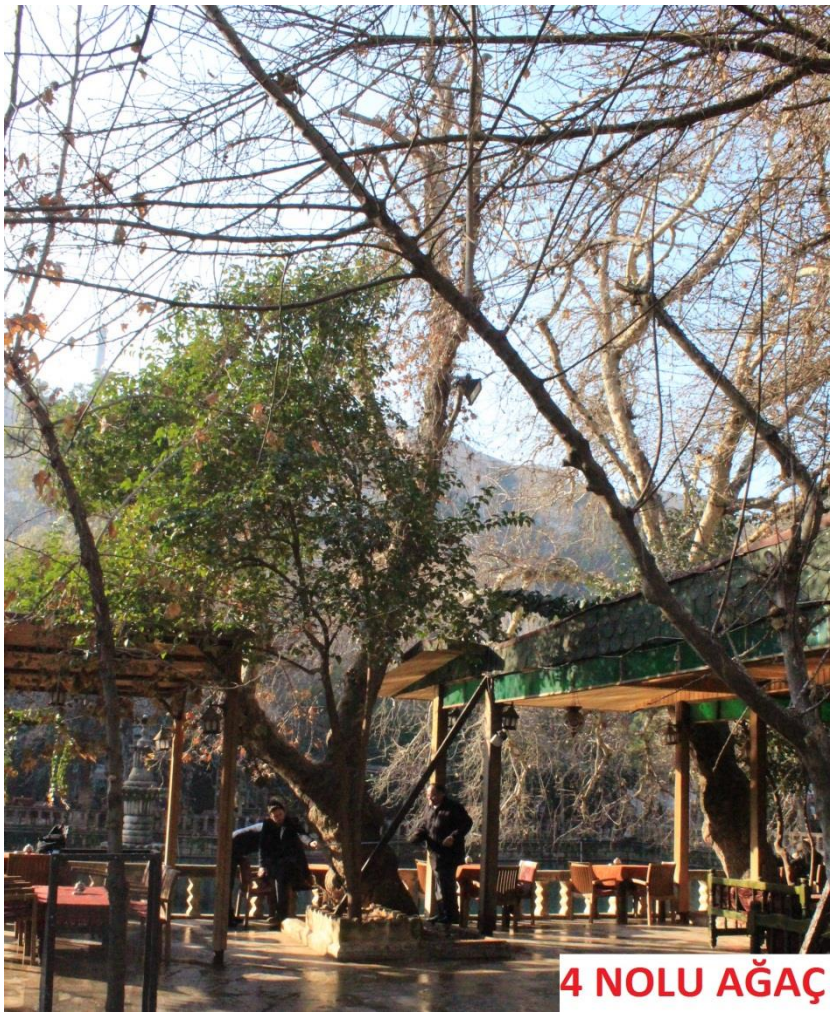
4 NOLU AĞAÇ

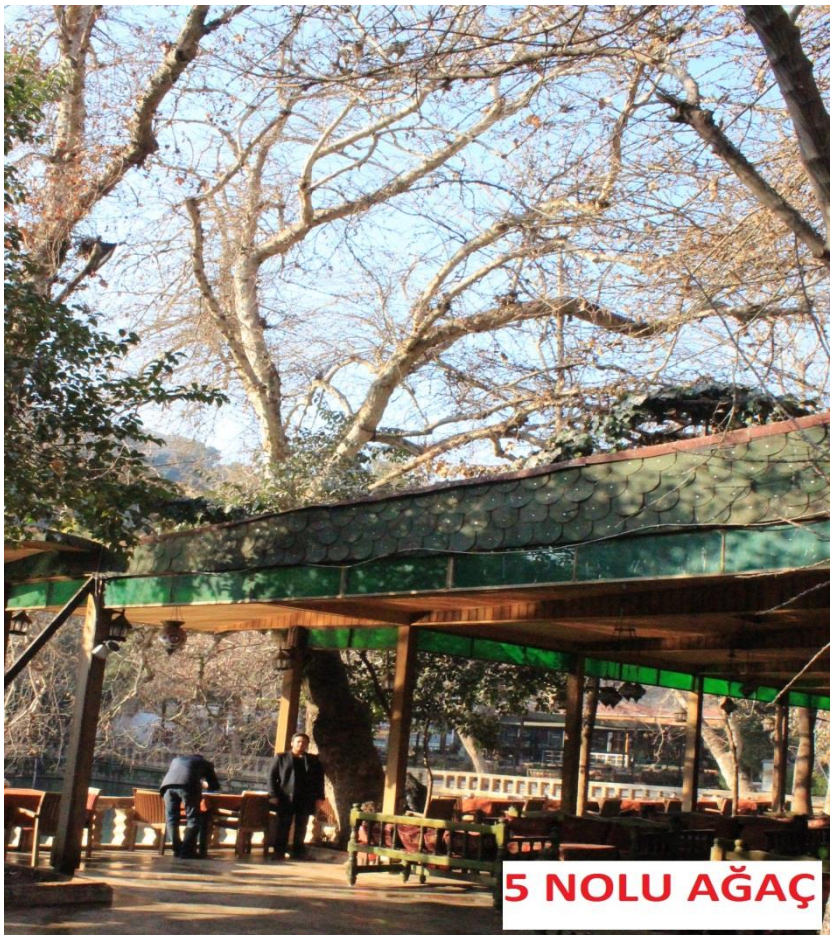
5 NOLU AĞAÇ

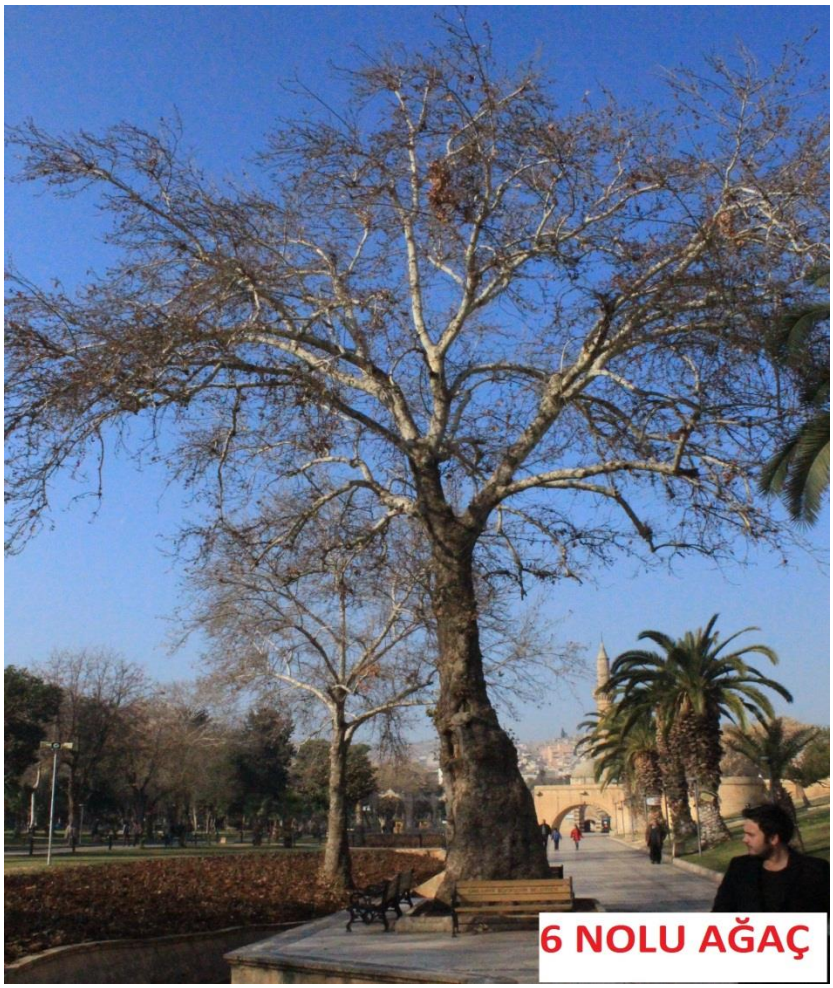

D.6.2.2 İlimiz, Eyyübiye İlçesi Gümrükhanı içerisinde bulunan 2 adet Çınar Ağacı mülga Şanlıurfa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 21.12.2010 tarih ve 1322 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

D.6.2.3 İlimiz, Birecik İlçesi, Böğürtlen Köyü, 156 parselde bulunan Çitlenbik Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonun 22.07.2015 tarih ve 171 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.4 İlimiz, Bozova İlçesi, Avlak Köyü (Kaplandağı), 20 parselde bulunan 10 adet Saplı Meşe Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.04.2015 tarih ve 160 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.5 İlimiz, Halfeti İlçesi, Fıstıközü Köyü, 129 parselde bulunan Fıstık Ağacı Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 173 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.6 İlimiz, Halfeti İlçesi, Karaotlak Mahallesi, 400 parselde bulunan 4 adet Lübnan Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 22.07.2015 tarih ve 172 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.7 İlimiz, Halfeti İlçesi, Tavşanören Köyü, 10 parselde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 217 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.8 İlimiz, Halfeti İlçesi, Çekem Mahallesi, 53-70 parselde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 31.03.2016 tarih ve 218 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.9 İlimiz, Siverek İlçesi, Ergen Köyü, Mezarlık Mevkiinde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 208 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.10 İlimiz, Siverek İlçesi, Divan Köyü, 765 parselde bulunan 2 adet Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 207 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.12 İlimiz, Siverek İlçesi, Gülabibey Mahallesi, Kanlıkuyu Meydanı, 108 ada, 1 parselde bulunan Dut Ağacı mülga Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 17.09.2010 tarih ve 1261 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.13 İlimiz, Bozova İlçesi, Yaslıca Mahallesi, Ziyaret Mevkiinde bulunan Palamut Meşesi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 26.02.2016 tarih ve 210 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.6.2.14 İlimiz, Altınbaşak Köyü, Göbekli Mezrasında bulunan Zeytin Ağacı mülga Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonunun 28.12.2007 tarih ve 563 sayılı kararı ile tescillenmiştir.

D.7. Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak İlimiz sınırları içerisinde 3 (üç) adet I. Derece Doğal Sit Alanı ve 32 (otuz iki) adet tescilli Anıt Ağaç bulunmaktadır. Müdürlüğümüz sorumluluğunda bulunan bu alanlarda tasarruf yetkisi Şanlıurfa Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu bünyesindedir.

Kaynaklar

- Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü
- Orman Bölge Müdürlüğü
- Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

E. ARAZİ KULLANIMI

E.1. Arazi Kullanım Verileri

İlimiz arazi dağılımı bakımından Türkiye'deki toplam tarım alanının **%4,9'** una sahip olup, Konya ve Ankara'dan sonra **Üçüncü** sıradadır.

- ✓ Tarım Alanı: 12.205.434 Dekar
- ✓ Çayır Mera Alanı: 2.343.570 Dekar
- ✓ Ormanlık alan : 155.000 Dekar
- ✓ Diğer Araziler: 3.879.996 Dekar

Toplam Yüzölçümü: 18.584.000 Dekar

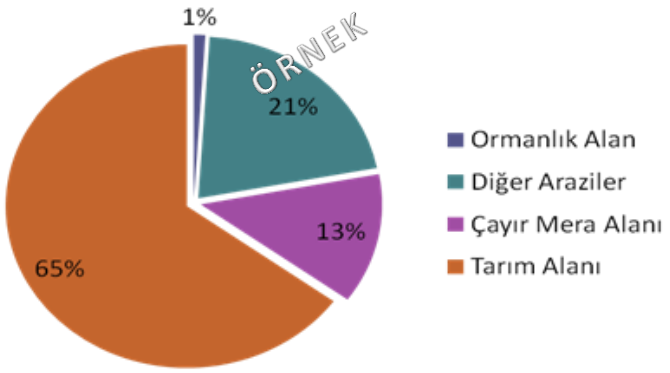

Şekil E.22 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılı arazi kullanım durumuna göre arazi sınıflandırması (Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017)

Çizelge E.41 – 2017 yılı için Şanlıurfa ilinde arazi sınıflandırması
(Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017)

Ş.URFA	ALAN BÜYÜKLÜĞÜ							
	1990		2000		2006		2012	
Arazi Sınıfı	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
1) Yapay Alanlar	19.340,51	1,00	23.985,4	1,24	26.326,74	1,37	31.050,49	1,62
2) Tarımsal Alanlar	1.401.600,97	72,68	1.386.735,11	71,91	1.359.369,51	70,77	1.356.764,33	70,64
3) Orman ve Yarı Doğal Alanlar	497.166,04	25,78	487.174,28	25,26	502.150,46	26,14	499.516,22	26,01
4) Sulak Alanlar	0,00	0,00	0	0,00	162,46	0,01	161,91	0,01
5) Su Yapıları	10.239,08	0,53	30.451,85	1,58	32.693,72	1,70	33.209,94	1,73
TOPLAM	**1.928.346,60**	100,00	**1.928.346,64**	100,00	**1.920.702,89**	100,00	**1.920.702,89**	100,00

İlgili kurumdan söz konusu yukarıdaki bilgiye ulaşılamamış, aşağıdaki tablo gönderilmiştir.

Sıra No		TOPRAK VARLIĞI ve DAĞILIMI	ALANI (Dekar)	MERKEZ	AKÇAKALE	BİRECİK	BOZOVA	CEYLANPINAR	HALFETİ	HARRAN
		İlin Yüzölçümü	**18,584,000.0**	**3,362,139.0**	**1,350,297.0**	**864,466.0**	**1,584,862.0**	**1,819,930.0**	**611,928.0**	**1,133,927.**
1		Toplam Tarım Alanı	**12,200,014.1**	1,888,924.0	986,687.0	644,196.0	903,062.0	1,736,270.0	343,867.0	866,277.0
	a	**Tarla Ürünleri Alanı**	**9,011,077.0**	**1,645,845.0**	**881,063.0**	**214,882.0**	**554,975.0**	**976,141.0**	**49,194.0**	**441,305.0**
		Sulanan	4,725,311.0	878,279.0	764,366.0	15,394.0	231,922.0	676,969.0	3,487.0	374,500.0
		Kuru	4,285,772.0	767,566.0	116,697.0	199,488.0	323,059.0	299,172.0	45,707.0	66,805.0
	b	**Meyve Alanı**	**1,102,316.0**	**181,103.0**	**18,624.0**	**328,053.0**	**250,451.0**	**40,864.0**	**160,025.0**	**2,416.0**
		Sulanan	81,056.0	14,990.0	2,019.0	5,613.0	9,819.0	38,994.0	1,235.0	348.0
		Kuru	1,021,260.0	166,113.0	16,605.0	322,440.0	240,632.0	1,870.0	158,790.0	2,068.0
	c	**Açıkta Sebze Alanı**	**192,267.0**	**60,970.0**	**7,000.0**	**5,498.0**	**34,060.0**	**2,442.0**	**0.0**	**10,080.0**
		Sulanan	185,467.0	60,970.0	7,000.0	5,498.0	34,060.0	2,442.0	0.0	10,080.0
		Kuru	6,800.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	d	Örtü Altı Tarımı Alanı (Sulu)	766.1	458.0	0.0	12.0	16.0	25.0	0.0	6.0
	e	Süs Bitkileri	10.0	10.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	f	Nadas Alanı	1,765,038.0	538.0	80,000.0	94,251.0	63,560.0	616,798.0	109,648.0	412,470.0
	g	Tarıma Elverişli Olupta Kullanılmayan Alan	128,540.0	0.0	0.0	1,500.0	0.0	100,000.0	25,000.0	0.0
2		Orman ve Fundalık Alan	***127,555.0***	39,705.0	6,520.0	5,420.0	9,260.0	0.0	0.0	0.0
3		Çayır ve Mera Alanı	***2,343,570.0***	170,000.0	199,820.0	82,000.0	167,800.0	59,350.0	180,000.0	108,280.0
4		Tarım Dışı Alan	***3,912,860.9***	1,263,510.0	157,270.0	132,850.0	504,740.0	24,310.0	88,061.0	159,370.0

Toplam Sulanan Alan	4,992,370	954,707.0	773,385.0	26,517.0	275,817.0	718,430.0	4,722.0
Devlet Sulaması	2,506,073	736,492.0	592,819.0	0.0	269,910.0	551,403.0	0.0
Halk Sulaması	2,486,297	218,215.0	180,566.0	26,517.0	5,907.0	167,027.0	4,722.0

(Gıda,Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2018)

E.2. Mekânsal Planlama

E.2.1. Çevre Düzeni Planı

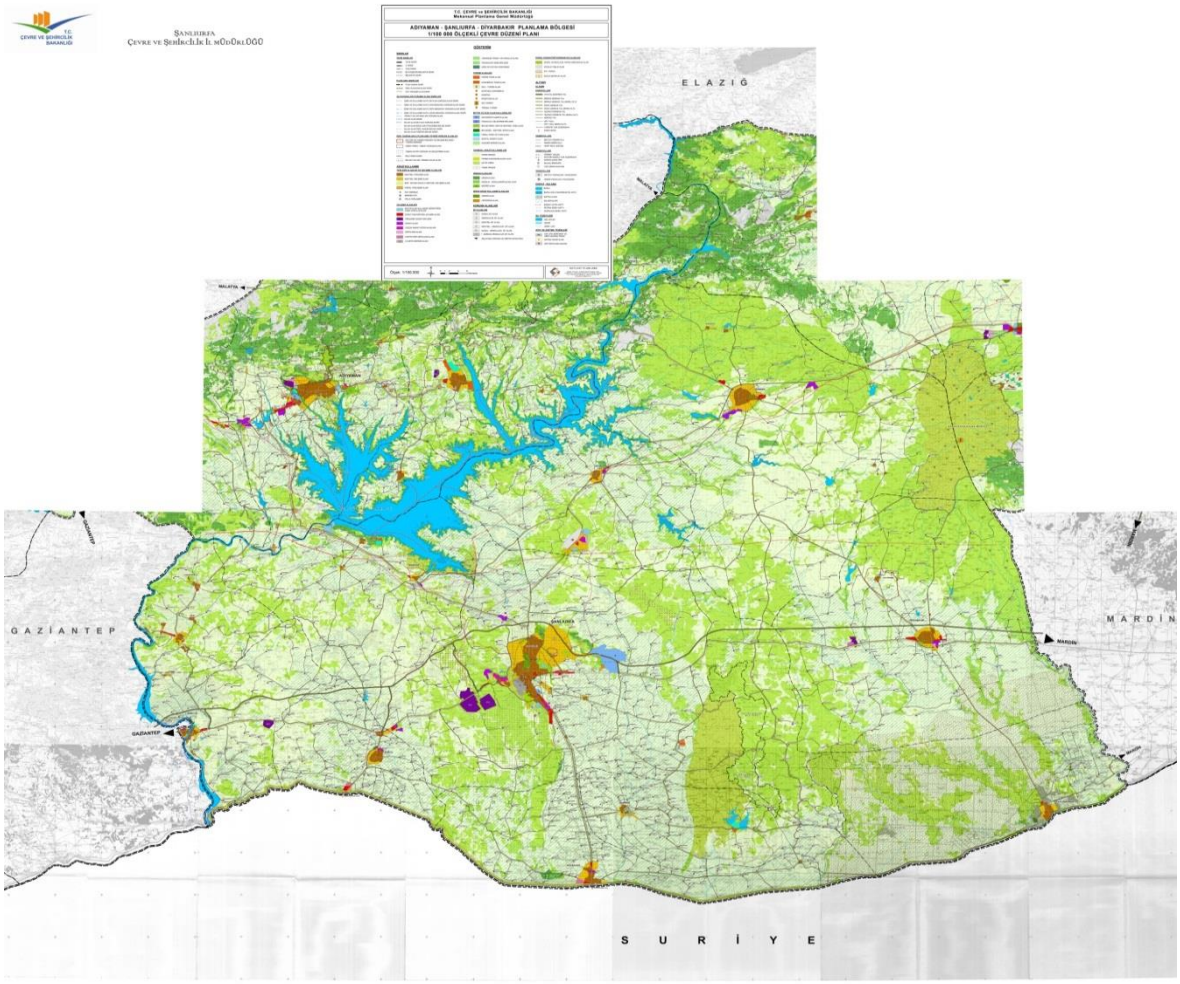

Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 30.10.2012 tarihinde onaylanan Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Plan Paftaları, Plan Hükümleri ve Plan Açıklama Raporunun 2. askı sonrası itiraz onayı; 644 sayılı KHK'nın 7. maddesi ve 11.11.2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Çevre Düzeni Planlarına Dair Yönetmelik uyarınca 28.02.2013 tarihinde yapılmıştır.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın 29.06.2015 tarihli ve 191.01.387 sayılı yazısı ile büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerine ait çevre düzeni planı değişikliği talepleri Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı kapsamında değerlendirilmek üzere Bakanlığımıza iletilmiştir.

14.06.2014 tarih ve 29030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği hükümleri ve Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı ilke, stratejileri ve plan kararları çerçevesinde yapılan değerlendirmeler sonucunda;

1. Evren Sanayi Bölgesinin batısındaki alanın rezerv alanı olarak küçük sanayi alanının gelişmesi için ayrılması talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nda çayır-mera kullanımına ayrılmış bölgede talep edilen yaklaşık 320 ha. büyüklüğündeki alanın, kent merkezinde dağınık halde bulunan sanayi tesislerinin bir arada yer alması amacıyla Küçük Sanayi Sitesi olarak düzenlenmiştir.

2. Eyyübiye İlçesi'nin konut gelişme alanı ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak büyük bölümü hazine arazisi olan alanın konut alanı olarak düzenlenmesi talebine ilişkin;

Adıyaman- Şanlıurfa- Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nın genel arazi kullanım kararlarına göre Tarım Arazisi olarak belirlenmiş bölgede talep edilen gelişme alanın, Şanlıurfa Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden Eyyübiye Belediyesi'ne iletilen 03/10/2016 tarihli ve 2559-13488 sayılı görüş yazısına göre arazi kullanım kabiliyeti açısından VIII. sınıf topraklar grubunda yer almakta olup tarım dışı kullanım izni alındıktan sonra yerleşime açılabileceği, bu doğrultuda talep edilen alanın çevre yolunun doğusunda TOKİ konut alanı ile bütünleşen kesiminin aynen kabul edilmesinin, çevre yolunun batısında kalan kesiminin ise çevre yoluna cepheli sınırlı bir bölümünün gelişmeye açılarak diğer bölümde tarımsal kullanımların sürdürülmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir. Çevre yolunun doğusunda I. Derece Arkeolojik Sit, çevre yolunun batısında topografik eşikler ve güneyde Yaban Hayatı Koruma Sahası olmak üzere sınırlandırılan toplam 560 ha. büyüklüğündeki alan Kentsel Gelişme Alanı olarak düzenlenmiştir.

3. Kent merkezinin güneyinde Akçakale yolu üzerinde konumlanan, Çevre Düzeni Planı'nda konut dışı kentsel çalışma alanı olarak belirlenmiş alan ile birlikte batısındaki alanın kentsel gelişme alanı olarak düzenlenmesi talebine ilişkin;

Talebe konu alan Çevre Düzeni Planı'nda Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı ve Tarım Arazisi olarak belirlenen alanları kapsamakta olup Şanlıurfa Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden Eyyübiye Belediyesi'ne iletilen 03/10/2016 tarihli ve 2559-13488 sayılı görüş yazısına göre; alanın Çevre Düzeni Planında konut dışı kentsel çalışma alanı olarak ayrılan kısmı arazi kullanım kabiliyeti açısından III. ve IV. Sınıf, diğer kısmı ise VIII. sınıf topraklar grubunda yer almaktadır. Kentin güney çıkışında Akçakale yolu üzerinde kalan bu bölgede, kaçak yapılaşmanın da engellenmesi göz önünde bulundurularak doğusu ve güneydoğusunda Sulama Alanı, batısında Yaban Hayatı Koruma Sahası ile sınırlı alanın Kentsel Gelişme Alanı olarak düzenlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş, Çevre Düzeni Planı'nın genel arazi kullanım kararları itibariyle Konut Dışı Kentsel Çalışma Alanı olan alanda yapılan fonksiyon değişikliği sonrasında toplam 540 ha. büyüklüğünde Kentsel Gelişme Alanı ve Bölge Parkı / Büyük Kentsel Yeşil Alan düzenlenmiştir.

4. Kent merkezinin güneydoğusunda Konuklu Mahallesi mevkiinde Çevre Düzeni Planı'nda kentsel gelişme alanı olarak planlanan bölgenin I. sınıf sulanan tarım arazisi olmasından dolayı gelişme alanının daraltılması talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nda Konuklu yerleşimi ile kent merkezi arasında düzenlenen 1370 ha. büyüklüğündeki kentsel gelişme alanının daraltılarak bölgede tarımsal kullanımların sürdürülmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş, söz konusu gelişme alanının sınırları mevcut konut dokusu doğrultusunda yeniden belirlenerek yaklaşık 1110 ha. büyüklüğündeki alan tarım alanı olarak düzenlenmiştir.

5. Kent merkezinin kuzeydoğusundan geçen otoyol dışında kalan kentsel gelişme alanının; kent bütünü makroformunun dışında kalması ve yüksek altyapı maliyeti doğurması sebebiyle gelişme alanı kararının kaldırılarak 800 ha. büyüklüğündeki alanın yeniden çayır-mera ve tarım arazisi olarak düzenlenmesi talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nın genel arazi kullanım kararlarına göre Kentsel Gelişme Alanı olarak belirlenmiş alanda, kentin makroformunu belirleyen etkenlerden olan Adana-Şanlıurfa Otoyolu eşik kabul edilerek kentsel gelişmenin sınırlanması ve mevcut arazi kullanımının (tarım alanı ve çayır-mera) sürdürülmesi amacıyla otoyolun batısında kalan kentsel gelişme alanı kaldırılmıştır.

6. Kent merkezinin doğusunda Harran Üniversitesi Osmanbey kampüsünün batı sınırında yer alan ve büyük bölümü hazine arazisi olan bölgede kentsel gelişme alanı düzenlenmesi talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nda Tarım Arazisi ve Çayır-Mera kullanımına ayrılmış bölgede talep edilen kentsel gelişme alanının ÇDP'nin nüfus kabulleri doğrultusunda belirlenen yerleşme alanı ihtiyacının çok üzerinde olması nedeniyle kaldırılarak ÇDP ile belirlenen Akçalı yerleşimi çevresindeki mevcut kentsel gelişme alanın da bu doğrultuda yeniden düzenlenerek mevcut yerleşmeler arasında doğal eşikler dikkate alınarak belirlenen ve sulama alanı dışında kalan yaklaşık 124 ha. büyüklüğündeki alanın Kentsel Gelişme Alanı olarak düzenlenmiştir.

7. Ceylanpınar İlçe Merkezi'nin doğusunda, Çevre Düzeni Planı'nda askeri alan kullanımına ayrılmış alanın halihazıra uygun şekilde eğitim tesisi; sanayi alanı kullanımına ayrılmış alanın ise kentsel gelişme alanı olarak planlanması talebine ilişkin;
Çevre Düzeni Planı'nda askeri alan ve sanayi alanı olarak gösterilmiş alanların fonksiyon değişikliği yapılarak kentsel gelişme alanına dahil edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

8. Ceylanpınar İlçe Merkezi'nin kuzeybatısında bulunan kamuya ait arazilerin kentsel gelişme alanı olarak düzenlenmesi talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nın genel arazi kullanım kararlarına göre Tarım Arazisi olarak belirlenmiş alanın bir bölümü aynı zamanda sulama alanı sınırları içerisinde kalmakta olup Şanlıurfa Valiliği Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nün 15/07/2016 tarihli ve 1541-9136 sayılı görüş yazısı ile talebe konu alanın tarım arazisi olarak korunması gerektiği belirtildiğinden kentsel gelişme alanı talebinin uygun olmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca talebe konu alanın güneyindeki bölgede sınır güvenliği nedeniyle, Çevre Düzeni Planı'nın genel arazi kullanım kararları kapsamında getirilmiş kentsel gelişme alanı kararı kaldırılarak, yaklaşık 250 ha. büyüklüğündeki alan tarım alanı olarak düzenlenmiştir.
9. Ceylanpınar İlçe Merkezi'nin kuzeyinde bulunan katı atık depolama tesisinin planda gösterilmesi talebine ilişkin;

Söz konusu katı atık depolama tesisinin konumunu gösterir sembolün Çevre Düzeni Planı'na işlenmiştir.
10. Birecik İlçe Merkezi'nin güneyinde bulunan 350 ha. büyüklüğündeki alanın kentsel gelişme alanı olarak planlanması talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nda tarım arazisi kullanımına ayrılmış söz konusu alanın Birecik kentinin gelişme eğilimleri doğrultusunda kentsel gelişme alanı olarak düzenlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş olup güneyinde sulama alanı ve doğusunda tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü alanlar eşik oluşturacak şekilde batısında ve kuzeyinde meskun

doku ile bütünleşen yaklaşık 200 ha. büyüklüğündeki alan Kentsel Gelişme Alanı olarak düzenlenmiştir.

11. Siverek İlçe Merkezi'ndeki kentsel yerleşik alan, kentsel gelişme alanı, rekreasyon alanı, katı atık depolama alanı ve sanayi alanı kullanımlarının Siverek'in mevcut nazım imar planına uygun olarak Çevre Düzeni Planı'nda düzenlenmesi talebine ilişkin;

Çevre Düzeni Planı'nın Siverek İlçe Merkezi'nin onaylı imar planına göre düzenlenmesinin uygun olacağı değerlendirilmiş olup ÇDP'deki kentsel gelişme alanı ve yerleşik alan lekeleri, kentin güneyindeki sanayi ve depolama alanları ile konut dışı kentsel çalışma alanı, güneydoğudaki rekreasyon alanı, doğudaki konut dışı kentsel çalışma alanı ve üniversite alanı, kent içindeki askeri alanlarının mevcut imar planına göre düzenlenmiş, katı atık depolama alanı ve arıtma tesisi sembolleri de ÇDP'ye işlenmiştir.

12. Şanlıurfa İli'ni etkileyen yeraltı suyu kaynak alanlarının koruma-kullanma dengesi çerçevesinde sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi amacıyla 5.18.4.7 numaralı plan hükmünde düzenleme ve Halil-ür Rahman Gölü (Balıklıgöl) kaynaklarını besleyen havza içinde uyulması gereken esasları belirlemeye yönelik olarak da 5.18.4.8 plan hükmü ilavesi yapılmıştır.

Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda M42, N39, N40, N41, N43 ve O44 plan paftalarını ve Plan Hükümleri-7 paftasını kapsayan Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği hazırlanarak

Adıyaman-Şanlıurfa-Diyarbakır Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Değişikliği (M42, N39, N40, N41, N43 ve O44 Plan Paftaları, Plan Hükümleri ve Plan Değişikliği Gerekçe Raporu) 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesi uyarınca 22.08.2017 tarihinde onaylanmıştır.

22/08/2017 onay tarihli YENİ ÇDP
N41 PAFTASI

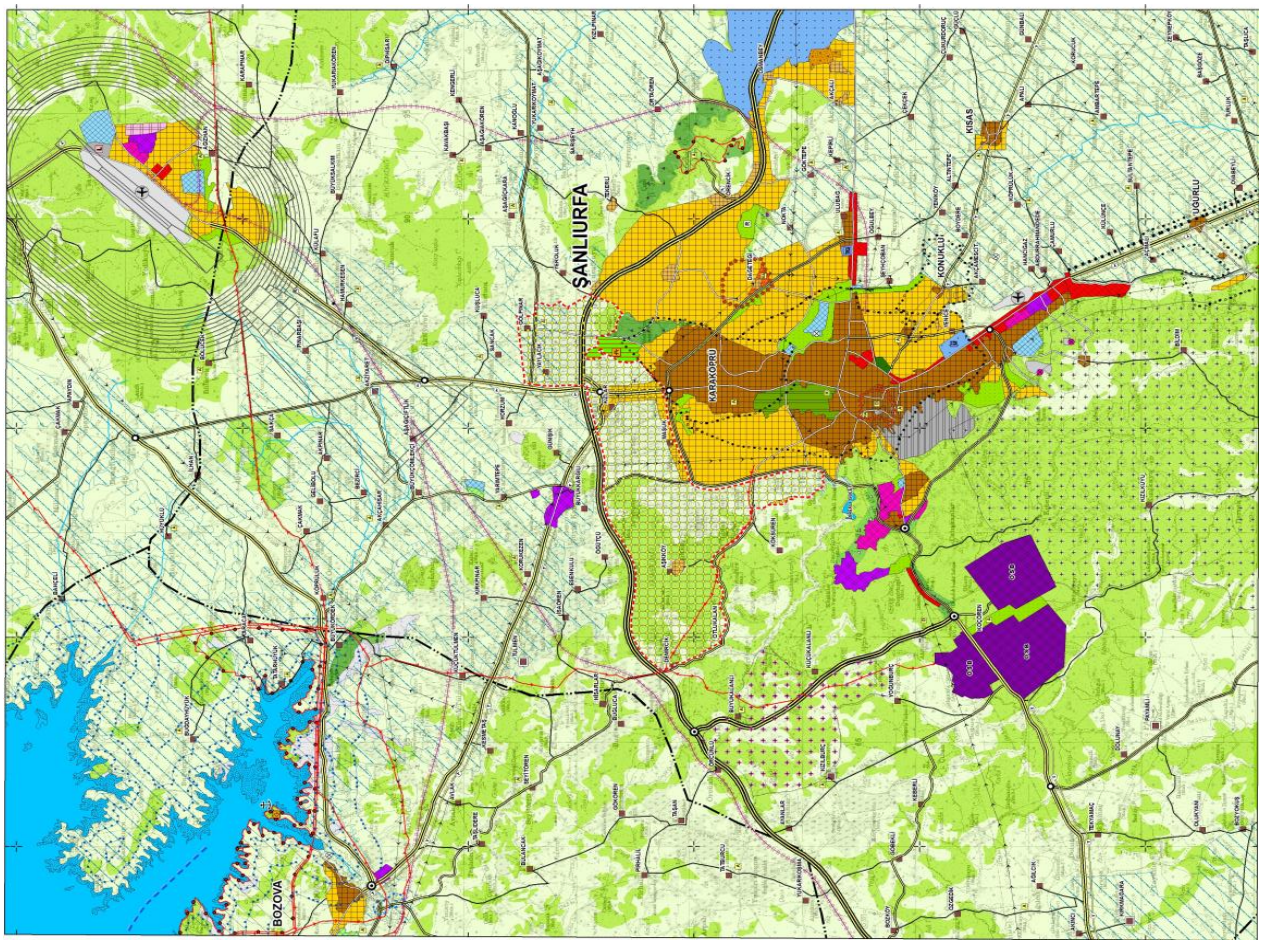

E.3. Sonuç ve Değerlendirme

Bölgesel kalkınma anlayışı ile ilişkilendirilen s*ürdürülebilir gelişme* kavramının, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda önemle vurgulanması, bütüncül planlama yaklaşımının gerekliliği ve öneminin Türkiye gündemine yerleşmesine neden olmuştur. Söz konusu Kalkınma Planı'nda "ülke coğrafyasında ve farklı kesimler arasında dengeli bir gelişme sağlanması hedefi, ülke ekonomisi için hedef alınan yüksek bir kalkınma hızı kadar önemli görülmektedir. Dengeli gelişme amacı doğrultusunda alınması gereken tedbirlerin ve uygulanacak politikaların beşeri ve fiziki kaynakların dağılım deseni ile tutarlı olması ve kamu yatırımlarının dağılımında ekonomik coğrafyanın, bölgesel gelişmenin ve sosyal faydanın dikkate alınması, kısaca; mekan ve sosyal yapı ile ilişkinin

sağlanması önemle belirtilen hedefler arasında yer almaktadır".1 *"İstikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen, Avrupa Birliği'ne üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye"* hedefi ve vizyonu çerçevesinde hazırlanmış olan Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda ise, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sürecinin, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı üzerinde önemli bir baskı unsuru olmaya devam ettiği; doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda kurum ve kuruluşlar arasındaki görev ve yetki karmaşasının da buna eklenmesi ile çevrenin korunması ve üretim sürecinin olumsuz etkilendiği belirtilmektedir.

Ayrıca, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın "sadece kamu kesimi için değil, toplumun geneli için
uzun vadeli bir perspektif ve hedef birliği sağlamaya hizmet edeceği; bu çerçevede, kamu kesimi ile özel kesim ve sivil toplum arasında iletişime ve ortak hedeflere dönük işbirliğine katkıda bulunacağı; böylece, tüm kesimlerin sahiplenmesiyle, toplumsal potansiyelimizin tamamının harekete geçirildiği bir ortamda, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırarak, kapsayıcı bir kalkınma süreci çerçevesinde halkımızın yaşam kalitesinin artırılacağı" ifade edilmektedir.

1/100.000 ölçekli çevre düzeni planları, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma ve Dokuzuncu Kalkınma Planları'nda belirlenen bu ana hedeflere ulaşma amacının bir parçası olarak, bölge ya da havza bazından belirlenen planlama bölgelerinde, koruma-kullanma dengesini sağlayacak ana arazi kullanımı ve strateji kararlarının verilmesine olanak sağlayan; ayrıca planlama bölgesindeki tüm sosyal aktörlerin plana katılımını ve sahiplenmesini amaçlayan bir planlama yaklaşımı içermektedir.

Kaynaklar

-Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018

F. ÇED, ÇEVRE İZİN VE LİSANS İŞLEMLERİ

F.1. ÇED İşlemleri

Çizelge F.42 – Şanlıurfa İlinde Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından 2017 yılı içerisinde alınan ÇED Olumlu ve ÇED Gerekli Değildir Kararlarının sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Karar	Maden	Enerji	Sanayi	Tarım-Gıda	Atık-Kimya	Ulaşım-Kıyı	Turizm-Konut	TOPLAM
ÇED Gerekli Değildir	11	6	5	3	4	-	-	29
ÇED Gereklidir	-	-	-	-	-	-	-	-
ÇED Olumlu Kararı	2	-	1	-	1	-	-	4

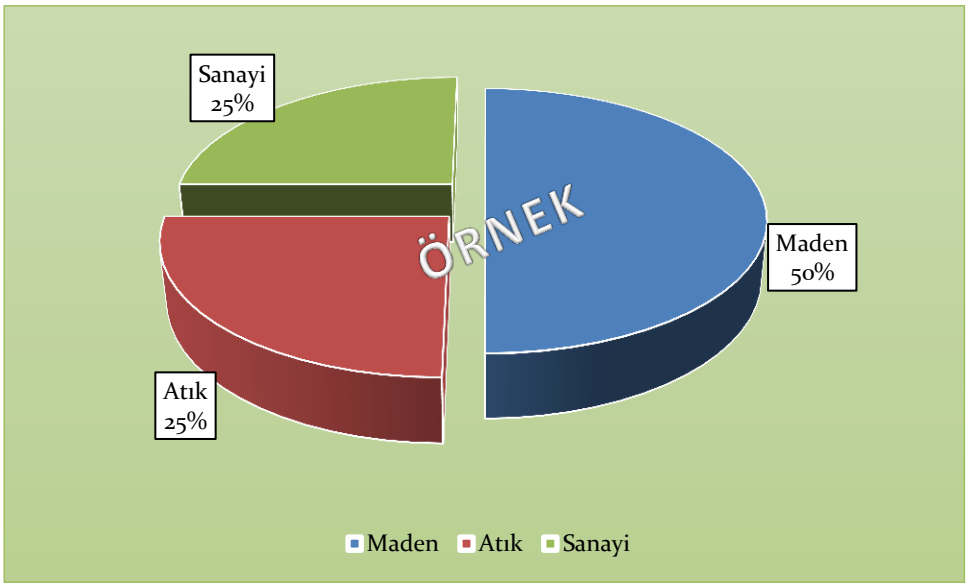

Şekil F.23 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇED Olumlu Kararı verilen projelerin sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

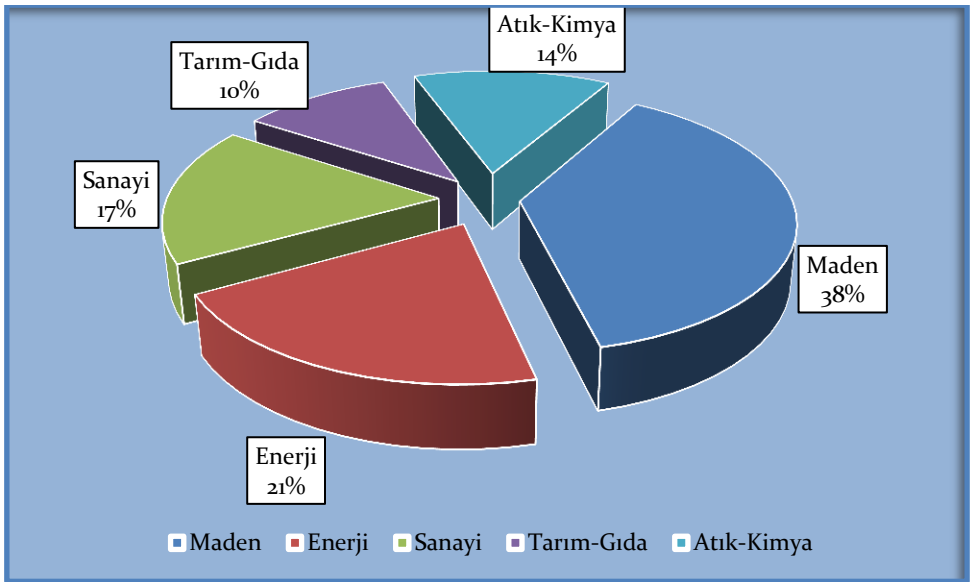

Şekil F.24 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇED Gerekli Değildir Kararı verilen projelerin sektörel dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

F.2. Çevre İzin ve Lisans İşlemleri

Çizelge F.43 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında Bakanlık merkez ve ÇŞİM tarafından verilen Geçici Faaliyet Belgesi ve Çevre İzni/Çevre İzni ve Lisansı Belgesi sayıları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	EK-1	EK-2	TOPLAM
Geçici Faaliyet Belgesi	-	17	17
Çevre İzni Belgesi	-	21	21
Çevre İzni ve Lisans Belgesi	-	3	3
TOPLAM		41	41

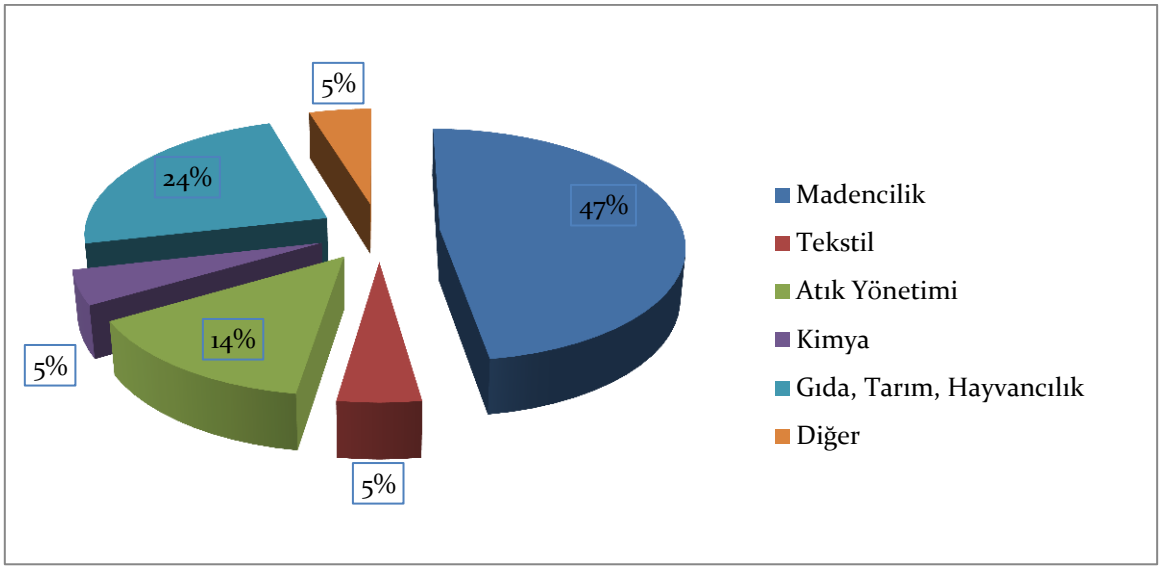

Şekil F.25 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında verilen Çevre İzni veya Çevre İzni ve Lisans Belgelerinin sektörlere göre dağılımı
(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

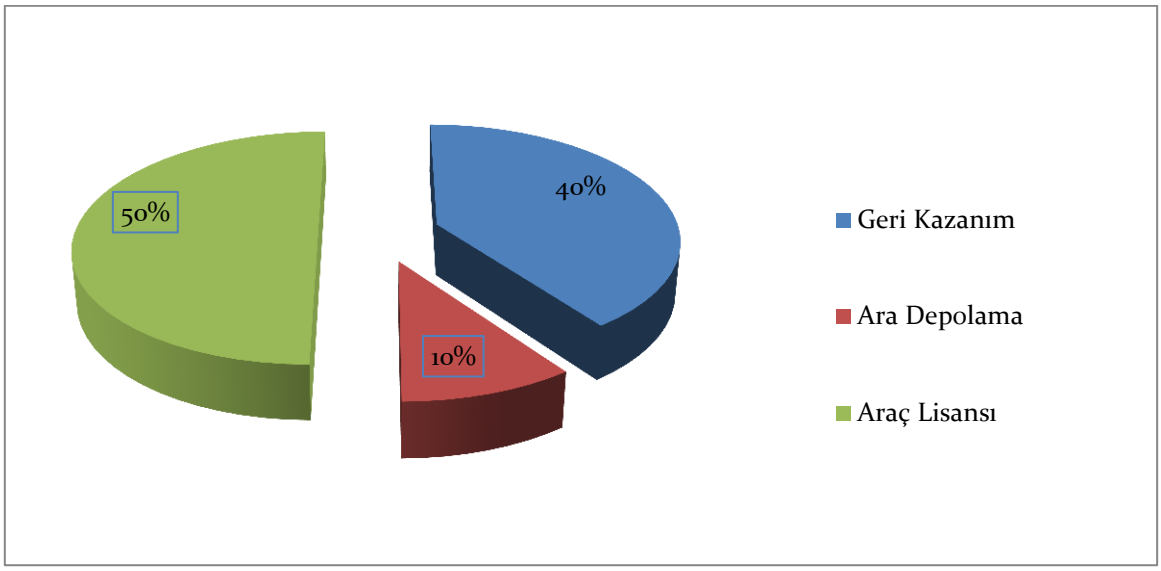

Şekil F.26 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında verilen lisansların konuları
(Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

F.3. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 2017 yılında toplam 33 adet işletmeye Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmenliği kapsamında Çed Muafiyet görüşü verilmiştir. Aynı zamanda 29 adet işletmeye ÇED Gerekli Değildir Kararı ve 4 işletmeye ÇED Olumlu Kararı verilmiştir. Çed başvuruları yapan işletmeler ağırlıklı olarak Tarım-Gıda ve Maden sektörlerinde çalışan işletmelerden oluşmaktadır. ÇED Gerekli Değildir Kararı verilen Projelerin %21'i Enerji işletmelerine ait olup % 17'ü Sanayi, %38'i Maden Projeleridir.

Kaynaklar

-Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

G. ÇEVRE DENETİMLERİ VE İDARİ YAPTIRIM UYGULAMALARI

G.1. Çevre Denetimleri

Çizelge G.44 - Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından gerçekleştirilen denetimlerin sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Denetimler	Toplam
Planlı denetimler	10
Plansız (ani+şikayet) denetimler	383
Genel toplam	393

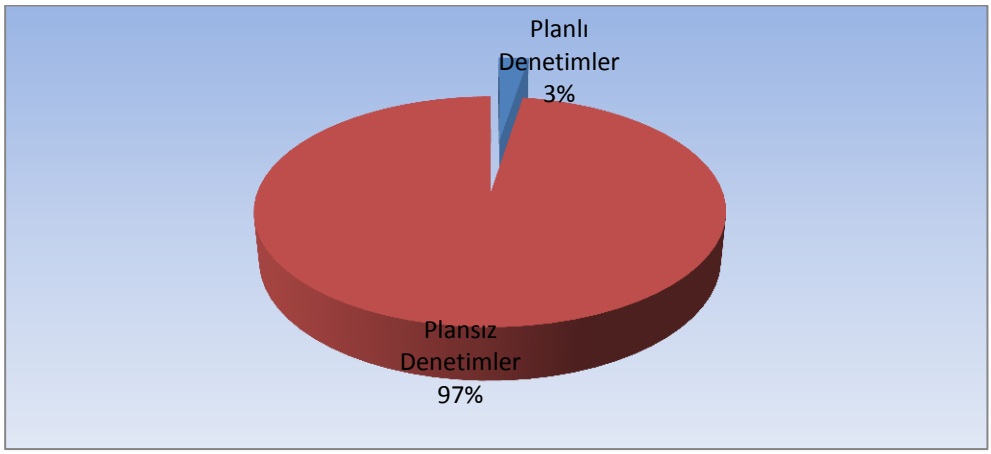

Şekil G.27– Şanlıurfa ilinde ÇŞİM tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen planlı ve ani çevre denetimlerinin dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

G.2. Şikâyetlerin Değerlendirilmesi

Çizelge G.45 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM'e gelen tüm şikâyetler ve bunların değerlendirilme durumları (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

Şikâyetler	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	TOPLAM
Şikâyet sayısı	95	29	1	35	1	45	6	212
Denetimle sonuçlanan şikâyet sayısı	95	29	1	35	1	45	6	212
Şikâyetleri denetimle sonuçlanma (%)	100	100	100	100	100	100	100	100

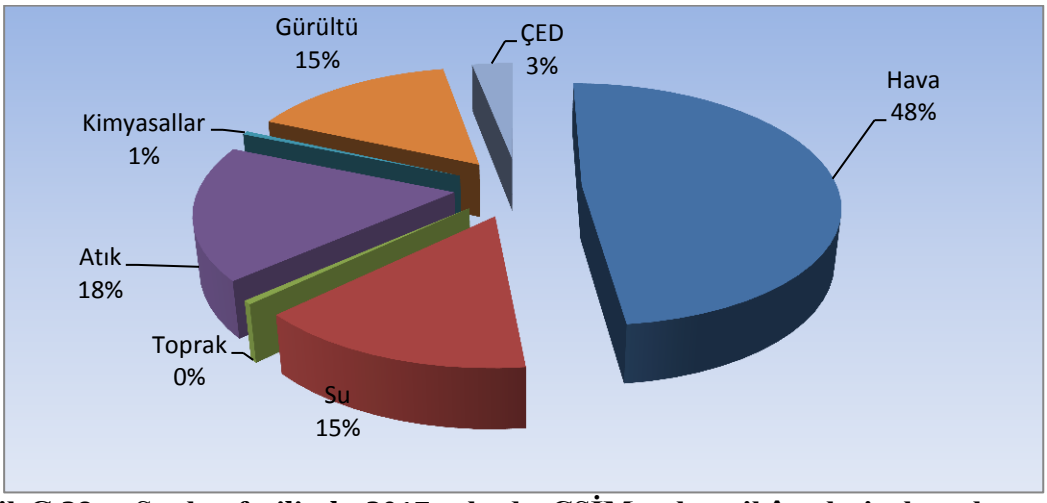

Şekil G.28 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM gelen şikâyetlerin konulara göre dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

G.3. İdari Yaptırımlar

Çizelge G.46 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan ceza miktarları ve sayısı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

	Hava	Su	Toprak	Atık	Kimyasallar	Gürültü	ÇED	Diğer	TOPLAM
Ceza Miktarı (TL)	50.975	-	30.504,79	9.947	-	8.491	48.792	50.975	**199.684**
Uygulanan Ceza Sayısı	1	-	12	18	-	1	3	1	**36**

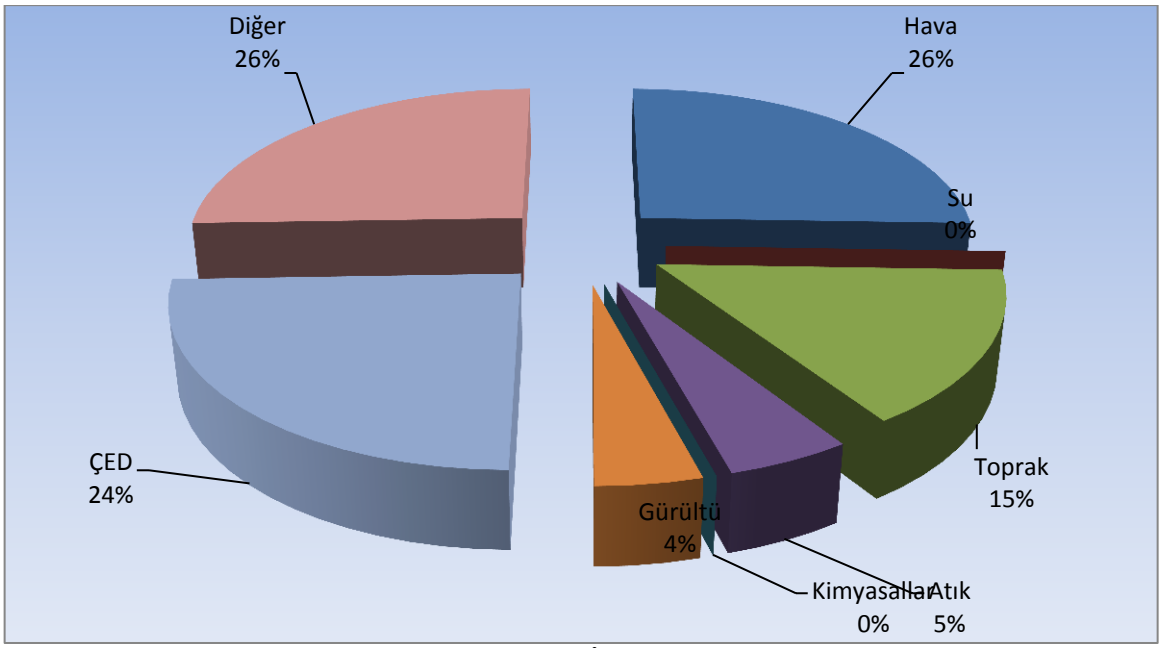

Şekil G.29 – Şanlıurfa ilinde 2017 yılında ÇŞİM tarafından uygulanan idari para cezalarının konulara göre dağılımı (Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2018)

G.4. Çevre Kanunu Uyarınca Durdurma Cezası Uygulamaları

2017 yılında 1 adet tesisin faaliyeti durdurulmuştur.

G.5. Sonuç ve Değerlendirme

İlimizde 2017 yılında Planlı, Plansız (Ani) ve Şikâyetler olmak üzere toplam 393 işletmeye denetim gerçekleştirilmiştir. Bu denetimlerin 10 tanesi Planlı, 383 tanesi Plansız ve bunların içinden 82 tanesi Şikâyetler üzerine yapılmıştır. İl müdürlüğümüze yapılan 82 adet Şikâyetin tamamı denetim ile sonuçlandırılmış olup Şanlıurfa Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü personelince 2017 yılı içerisinde 36 adet idari yaptırım cezası uygulanmış olup, toplamda 199.684,79 TL para cezası kesilmiştir.

Kaynaklar

-Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

H. ÇEVRE EĞİTİMLERİ

İl Müdürlüğü olarak 2016 yılı içerisinde 5 Haziran Dünya Çevre Gününde İlimizde bulunan 5 adet İlköğretim okulu öğrencilerine Çevre ile ilgili konularda 3 adet personel görevlendirilerek eğitim verilmiştir. 5 Haziran Dünya Çevre Günü etkinliği olarak Şanlıurfa Valiliğine çiçek sunulmuştur.

EK-1: 2017 YILINA AİT İL ÇEVRE SORUNLARI VE ÖNCELİKLERİ ARAŞTIRMA FORMU

BÖLÜM I. HAVA KİRLİLİĞİ

I.1. Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırma

Hava Kalitesi İndeksi Kesme Noktaları

İndeks	HKİ	SO_2 [µg/m³]	NO_2 [µg/m³]	CO [µg/m³]	O_3 [µg/m³]	PM_{10} [µg/m³]
		1 Sa. Ort.	1 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	8 Sa. Ort.	24 Sa. Ort.
1 (İyi)	0 – 50	0-100	0-100	0-5500	0-120[L]	0-50
2 (Orta)	51 – 100	101-250	101-200	5501-10000	121-160	51-100[L]
3 (Hassas)	101 – 150	251-500[L]	201-500	10001-16000[L]	161-180[B]	101-260[U]
4 (Sağlıksız)	151 – 200	501-850[U]	501-1000	16001-24000	181-240[U]	261-400[U]
5 (Kötü)	201 – 300	851-1100[U]	1001-2000	24001-32000	241-700	401-520[U]
6 (Tehlikeli)	301 – 500	>1101	>2001	>32001	>701	>521

L: Limit Değer
B: Bilgi Eşiği
U: Uyarı Eşiği

I.1.1. İlinize ait 2017 yılı içindeki aylık ortalama ölçüm değerlerini yukarıdaki Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak, aşağıdaki çizelgede uygun sınıfı "X" ile işaretleyiniz.

AYLAR	Aylık Ortama (µg/m³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO_2						NO_2						CO						O_3						PM_{10}					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
OCAK	x																									X				
ŞUBAT	x																									X				
MART	x																								X					
NİSAN	x																								X					
MAYIS	x																								X					
HAZİRAN	x																								X					
TEMMUZ	x																								X					
AĞUSTOS	x																								X					
EYLÜL	x																								X					
EKİM	x																								X					
KASIM	x																									X				
ARALIK	x																									X				

*** Hava Kalitesi İndeksi: 1 (iyi) , 2 (orta) , 3 (hassas), 4 (sağlıksız), 5 (kötü), 6 (tehlikeli)**

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

I.1.2. İlinize ait Kış sezonu ortalama ölçüm değerlerini (2016 yılı Ekim- 2017 Mart arası 6 aylık ortalama) Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak uygun sınıfı "X" ile işaretleyiniz.

	Kış Sezonu (Ekim-Mart) 6 Aylık Ortama (µg/m³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO_2						NO_2						CO						O_3						PM_{10}					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Kış Sezonu (Ekim-Mart)	x																									x				

*** Hava Kalitesi İndeksi: 1 (iyi) , 2 (orta) , 3 (hassas), 4 (sağlıksız), 5 (kötü), 6 (tehlikeli)**

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

I.1.3. İlinize ait Yaz sezonu ortalama ölçüm değerlerini (2017 yılı Nisan-Eylül arası 6 aylık ortalama) Hava Kalitesi İndeksine göre sınıflandırarak uygun sınıfı "X" ile işaretleyiniz.

	Yaz Sezonu (Nisan-Eylül) 6 Aylık Ortama (µg/m³) Olarak Hava Kalitesi İndeksine (*) Göre Sınıflandırma																													
	SO_2						NO_2						CO						O_3						PM_{10}					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Yaz Sezonu (Nisan-Eylül)	x																								x					

*** Hava Kalitesi İndeksi: 1 (iyi) , 2 (orta) , 3 (hassas), 4 (sağlıksız), 5 (kötü), 6 (tehlikeli)**

Kaynak: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

I.2. İlinizde hava kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam* ile belirtiniz.

KAYNAK	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ[1]	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Evsel ısınma	2	2	
b. İmalat Sanayi İşletmeleri	4	4	
c. Maden İşletmeleri	3	3	
d. Termik Santraller	6	6	
e. Diğer Sanayi Faaliyetleri (Belirtiniz)……	5	5	
f. Karayolu Trafik	1	1	
g. Diğer Kaynaklar (Belirtiniz)……..	2	2	

[1]En önemliden az önemliye doğru 1, 2, 3, … şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

I.3. Hava kirliliğinin önlenmesi amacıyla yıl içinde il/ilçelerde alınan tedbirleri "X" ile işaretleyiniz.

YERLEŞİM YERİNİN ADI		ALINAN TEDBİR/TEDBİRLER								
		a	b	c	d	e	f	g	h	i
İL MERKEZİ	KARAKÖPRÜ	X	X	X	X	X	X		X	
	HALİLİYE	X	X	X		X	X		X	
	EYYÜBİYE	X		X		X	X		X	
	.									
İLÇELER	1.BİRECİK	X	X	X		X	X		X	
	2.BOZOVA	X	X	X		X	X		X	
	3.HALFETİ	X	X	X		X	X		X	
	4.SURUÇ	X	X	X		X	X		X	
	5.VİRANŞEHİR	X	X	X		X	X		X	
	6.CEYLANPINAR	X	X	X		X	X		X	
	7.AKÇAKALE	X	X	X		X	X		X	
	8.HARRAN	X	X	X		X	X		X	
	9. SİVEREK	X	X	X		X	X		X	
	10. HİLVAN	X	X	X		X	X		X	
	.									
	.									

Kaynaklar: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü

Tedbirler:

a.	Kaliteli katı/sıvı yakıt kullanımı
b.	Doğalgaz kullanımı
c.	Bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları
d.	Ağaçlandırma çalışmaları/orman alanlarının, yeşil alanların artırılması
e.	Motorlu taşıtların egzoz gazı ölçümleri
f.	Sanayi kuruluşlarının emisyon izni almaları
g.	Sanayi tesislerinin yerleşim yeri dışına çıkarılmaları
h.	Denetim
i.	Diğer (Varsa yukarıya ayrılan bölümde belirtiniz).

I.4. Hava kirliliğinin giderilmesinde, yıl içerisinde, il/ilçelerde karşılaşılan güçlükleri önem sırasına göre rakam ile belirtiniz.

Karşılaşılan Güçlükler	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması			
b. Ateşçilerin eğitimsiz veya bilinçsiz olması	4	4	
c. Halkın alım gücünün düşük olmasından dolayı kalitesiz yakıt kullanılması	1	1	
d. Kaliteli yakıt temininde zorluklar	2	2	
e. Kurumsal ve yasal eksiklikler			
f. Toplumda bilinç eksikliği	3	3	
g. Meteorolojik faktörler			
h. Topografik faktörler			
i. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM II. SU KİRLİLİĞİ

II.1. İl sınırları içerisinde bulunan su kaynaklarının kalite değerlendirmesi

II.1.1. İl sınırlarında bulunan yerüstü sularının kalite sınıflarını Yerüstü Su Kalitesi Yönetimi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

Yüzey Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
					a	b	c	d	e	f	g	h	i
	1	2	3	4	Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Diphisar Kaynağı/Şanlıurfa					X	X	X	X	X	X	X		
Karatepe Kaynağı/Şanlıurfa					X	X	X	X	X	X	X		
Sırrın Deresi / Şanlıurfa					X	X	X	X	X	X	X		
Bahçecik Kaynağı/ Hilvan					X	X	X	X	X	X	X		
(Atatürk Barajı Kuyruk Suları Altında Kalmıştır)					X	X	X	X	X	X	X		
Gürgür Kaynağı / Hilvan (Atatürk Barajı Kuyruk Suları Altında Kalmıştır)					X	X	X	X	X	X	X		
Hamdun Çayı / Hilvan					X	X	X	X	X	X	X		
Gölebakan Kaynağı / Hilvan					X	X	X	X	X	X	X		
Oymaağaç Kaynağı / Hilvan					X	X	X	X	X	X	X		
Bulaklı Kaynağı / Birecik					C	X	X	X	X	X	X		
Çiçekalan Kaynağı / Birecik					X	X	X	X	X	X	X		
Ayran Kaynağı / Birecik					X	X	X	X	X	X	X		
Fıstıközü Kaynağı / Birecik					X	X	X	X	X	X	X		
Gözeli Kaynağı / Halfeti					X	X	X	X	X	X	X		
Kelefiz Kaynağı / Bozova					X	X	X	X	X	X	X		
İnbaşı Kaynağı / Bozova					X	X	X	X	X	X	X		
Büyükgöl Kaynağı / Bozova					X	X	X	X	X	X	X		
Küçükgöl Kaynağı / Bozova					X	X	X	X	X	X	X		

Yüzey Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
					a	b	c	d	e	f	g	h	i
	1	2	3	4	Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Kahnik Deresi / Bozova					x	x	x	x	x	x	x		
Hacıhıdır Deresi / Siverek					x	x	x	x	x	x	x		
Hacıkamil Deresi / Siverek					x	x	x	x	x	x	x		
Çamurlu Kaynağı / Siverek					x	x	x	x	x	x	x		
Bekirağa Kaynağı / Siverek					x	x	x	x	x	x	x		
Çaylarbaşı Kaynağı / Siverek					x	x	x	x	x	x	x		
(Atatürk Barajı Kuyruk Suları Altında Kalmıştır)					x	x	x	x	x	x	x		
Özenpınar Kaynağı /Siverek (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Karahisar Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Kartal Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Duali Köprüsü / Viranşehir					x	x	x	x	x	x	x		
Abanköy Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Arıcan AGİ /Akçakale					x	x	x	x	x	x	x		
(Ana Tahliye Kanalı Suları Dahil)					x	x	x	x	x	x	x		
Aslanbaba Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Aliyetelli Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		

Yüzey Suyu Adı	Kalite sınıfı				Kirlenme Nedenleri								
					a	b	c	d	e	f	g	h	i
	1	2	3	4	Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Denizcilik Faaliyetleri	Diğer (Belirtiniz)
Büyük Dere / Ceylanpınar					x	x	x	x	x	x	x		
Gölyatağı Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		
Habur Deresi / Ceylanpınar					x	x	x	x	x	x	x		
Akbulut Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)					x	x	x	x	x	x	x		

Kaynaklar: DSİ, 2017

II.1.2. İl sınırlarında bulunan yeraltı sularının kalite sınıflarını Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

xYeraltı suyunun bulunduğu bölge	Yeraltı Su Kalite Sınıfı			Kirlenme Nedenleri								
				a	b	c	d	e	f	g	h	i
	İyi	Zayıf	Yeterli veri yok	Evsel Atıksular	Evsel Katı Atıklar	Sanayi Kaynaklı Atıksular	Sanayi Atıkları	Zirai İlaç ve Gübre Kullanımı	Hayvan Yetiştiriciliği	Madencilik Faaliyetleri	Deniz Suyu Girişimi	Diğer (Belirtiniz)
Viranşehir-Ceylanpınar havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Tektek dağı havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Harran havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Suruç havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Birecik havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Halfeti havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Yaylak (Baziki) havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Bozova havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Hilvan havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		
Siverek havzası			x	x	x	x	x	x	x	x		

Kaynaklar: DSİ, 2017

II.1.3. İl sınırlarında bulunan yüzme sularının kalite sınıflarını Yüzme Suyu Kalitesi Yönetmeliği çerçevesinde belirtiniz ve muhtemel kirlenme nedenlerini işaretleyiniz.

İlimizde mavi bayrak teşkil edecek herhangi bir plaj ve yüzme suyu bulunmamakta olup, Atatürk Baraj Gölü içme suyu kullanım amaçlıdır.

II.2. Yıl İçinde, İl sınırları içindeki il/ilçelerde atıksuların yol açtığı kirlenmenin nedenlerini uygun seçenekleri "X" ile işaretleyerek belirtiniz.

Yerleşim Yerinin Adı		Atık Sulardan Kaynaklanan Kirliliğin Nedenleri												
		a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
İl Merkezleri	Haliliye		x		x	x		x	x			x		
	Eyyübiye		x		x	x		x	x			x		
	Karaköprü		x		x	x		x	x			x		
İlçeler	1.Bozova				x	x		x	x			x		
	2.Birecik		x		x	x		x	x			x		
	3.Akçakale				x	x		x	x			x		
	4. Ceylanpınar				x	x		x	x			x		
	5. Viranşehir		x		x	x		x	x			x		
	6.Siverek		x		x	x		x	x			x		
	7.Halfeti		x		x	x		x	x			x		
	8.Harran		x		x	x		x	x			x		
	9.Hilvan		x		x	x		x	x			x		
	10.Suruç		x		x	x		x	x			x		

Kaynaklar: *Belediyeler, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Md.ve Çevre ve Şehircilik İl Md., 2017*

Kirlilik Nedenleri:

a. Kanalizasyon şebekesinin olmaması veya yetersiz olması
b. Yerleşim yerlerinde evsel nitelikli atıksuların arıtılmaması
c. Büyük sanayi kuruluşlarının atıksularını arıtmaması
d. Küçük sanayilerde toplu arıtmanın olmaması
e. Foseptik çukurların sağlıklı şekilde inşa edilmemesi
f. Foseptik atıkların vidanjörlerle çekildikten sonra gelişigüzel yerlere boşaltılması
g. Zirai mücadele ilaçlarının kullanımı
h. Kimyasal gübre kullanımı
i. Arıtma tesisi kapasite ve verimlerinin yetersiz olması
j. Arıtma tesisinde görevli olan personelin yetersiz olması
k. Hayvancılık atıkları
l. Maden atıkları
m. Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.3. Su kirliliğinin önlenmesi amacıyla alıcı ortamlarda aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını çizelgede (x) işareti koyarak belirtiniz.

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
Göller									
1.Halilür-Rahman Gölü	X		X		X		X		
2.Ayn-ı Zeliha Gölü	X		X		X		X		
3.Atatürk Baraj Gölü	X		X		X		X		
Akarsular									
Diphisar Kaynağı/Şanlıurfa	X		X		X		X		
Karatepe Kaynağı/Şanlıurfa	X		X		X		X		
Sırrın Deresi / Şanlıurfa	X		X		X		X		
Bahçecik Kaynağı/ Hilvan	X		X		X		X		
(Atatürk Barajı Kuyruk Suları Altında Kalmıştır)	X		X		X		X		
Gürgür Kaynağı / Hilvan (Atatürk Barajı Kuyruk Suları Altında Kalmıştır)	X		X		X		X		
	X		X		X		X		
Hamdun Çayı / Hilvan	X		X		X		X		
Gölebakan Kaynağı / Hilvan	X		X		X		X		
Oymaağaç Kaynağı / Hilvan	X		X		X		X		
Bulaklı Kaynağı / Birecik	X		X		X		X		
Çiçekalan Kaynağı / Birecik	X		X		X		X		
Ayran Kaynağı / Birecik	X		X		X		X		
Fıstıközü Kaynağı / Birecik	X		X		X		X		
Gözeli Kaynağı / Halfeti	X		X		X		X		
Kelefiz Kaynağı / Bozova	X		X		X		X		
İnbaşı Kaynağı / Bozova	X		X		X		X		
Büyükgöl Kaynağı / Bozova	X		X		X		X		
Küçükgöl Kaynağı / Bozova	X		X		X		X		
Kahnik Deresi / Bozova	X		X		X		X		
Hacıhıdır Deresi / Siverek	X		X		X		X		
Hacıkamil Deresi / Siverek	X		X		X		X		
Çamurlu Kaynağı / Siverek	X		X		X		X		
Bekirağa Kaynağı / Siverek	X		X		X		X		
Çaylarbaşı Kaynağı / Siverek	X		X		X		X		
Özenpınar Kaynağı /Siverek (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Karahisar Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Kartal Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Duali Köprüsü / Viranşehir	X		X		X		X		
Abanköy Deresi / Viranşehir (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Arıcan AGİ /Akçakale	X		X		X		X		
Aslanbaba Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Aliyetelli Deresi / Ceylanpınar	X		X		X		X		

Alıcı Ortamın Adı	Su Kirliliğinin Önlenmesi Amacıyla Alınan Tedbirler								
	a	b	c	d	e	f	g	h	i
(Yağış anında akışa geçer)									
Büyük Dere / Ceylanpınar	X		X		X		X		
Gölyatağı Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		
Habur Deresi / Ceylanpınar	X		X		X		X		
Akbulut Deresi / Ceylanpınar (Yağış anında akışa geçer)	X		X		X		X		

Kaynaklar: *Belediyeler ve DSİ, 2017*

Alınan Tedbirler:

a. Kanalizasyon şebekesinin yapılması ya da yenilenmesi
b. Arıtma tesisi /deniz deşarjı /depolama alanları yapılması
c. Yerleşim merkezinde foseptik kullanılması
d. Tarımsal faaliyetlerde kullanılan zirai mücadele ilacı ve gübrenin aşırı ve yanlış kullanımının önlenmesi
e. Yönetmelikler çerçevesinde denetim yapılması
f. Deniz araçlarının atıklarını boşaltabilmeleri için uygun yerlerin hazırlanması
g. Sanayi kuruluşlarının atıksuları için deşarj izni alması
h. Toplumsal bilgilendirilme ve bilinçlendirme faaliyetleri
i. Diğer (Yukarıda ayrılan bölümde belirtiniz).

II.4. Su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlükleri en önemliden az önemliye doğru numara vererek (1,2,3,…) işaretleyiniz.

II.4'de su kirliliğinin giderilmesinde/önlenmesinde il sınırları içerisinde karşılaşılan güçlüklerin önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1,2,3,.... şeklinde numaralandırmanız istenmektedir. "Karşılaşılan güçlükler" altında belirtilen maddelerin hepsinin işaretlenmesi zorunlu olmayıp, ilinize uygun maddelerin numaralandırılması gerekmektedir.

KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Yeterli denetim yapılamaması			
b. Mali imkansızlıklar nedeniyle arıtma tesislerinin kurulamaması	1	1	
c. Kurumsal ve yasal eksiklikler	3	3	
d. Toplumda bilinç eksikliği	2	2	
e. Diğer (Belirtiniz).....			

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,…şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

BÖLÜM III. TOPRAK KİRLİLİĞİ

III.1. İlinizde toprak kirliliğine neden olan kaynakları önem sırasına göre rakam ile işaretleyerek* belirtiniz.

Kirlenme Kaynağı	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ*	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi kaynaklı atık boşaltımı	**3**	**3**	
b. Madencilik atıkları			
c. Vahşi depolanan evsel katı atıklar	**2**	**2**	
d. Vahşi depolanan tehlikeli atıklar			
e. Plansız kentleşme			
f. Aşırı gübre kullanımı	**5**	**5**	
g. Aşırı tarım ilacı kullanımı	**6**	**6**	
h. Hayvancılık atıkları	**4**	**4**	
i. Diğer (Belirtiniz)……	**1**	**1**	

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,… şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

Kaynaklar: *Çevre ve Şehircilik İl Md.*

III.2. Toprak kirliliğinin önlenmesi amacıyla il sınırları içerisinde, aşağıdaki tedbirlerden hangilerinin alındığını önem sırasına göre rakam* ile belirtiniz..

ALINAN TEDBİRLER	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Sanayi/Madencilik tesislerinin sıvı, katı ve gaz atıklarının mevzuata uygun olarak bertarafının sağlanması			
b. Kentleşmenin Çevre Düzeni Planlarına uygun olarak gerçekleştirilmesi			
c. Mevzuata uygun olarak gübreleme, ilaçlama ve sulamanın yapılması			
d. Erozyon mücadele çalışmaları			
e. Geri dönüşüm/yeniden kullanım uygulamaları	**2**	**2**	
f. Diğer (Belirtiniz).....	**1**	**1**	

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,… şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

Kaynaklar: *Çevre ve Şehircilik İl Md.*

BÖLÜM IV. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNLARI

IV.1. Aşağıdaki Konu Başlıklarını Dikkate Alarak, yıl sonu itibariyle, İl Sınırları İçinde Görülen Çevre Sorunlarını Önem ve Önceliklerine Göre Rakam (Önem sırasına göre en önemliden az önemliye doğru 1, 2, 3, 4, 5, ... şeklinde numaralandırınız) Vererek Sıralayınız. Tüm sorunları numaralandırmak zorunlu olmayıp, iliniz için geçerli olan sorunları öncelik sırasına göre numaralandırmanız yeterlidir.

ÇEVRE SORUNLARI	GEÇEN YILKİ ÖNEM SIRANIZ	BU YILKİ ÖNEM SIRANIZ *	ÖNEM SIRASINDA DEĞİŞİKLİK YAPTIYSANIZ SEBEBİNİ AÇIKLAYINIZ
a. Hava kirliliği	3	3	
b. Su kirliliği	1	1	
c. Toprak kirliliği	2	2	
d. Atıklar	4	4	
e. Gürültü kirliliği			
f. Erozyon			
g. Doğal çevrenin tahribatı (Orman, Mera, Sulak alan, Kıyı, Biyolojik çeşitlilik ve habitat kaybı)	5	5	

*En önemliden az önemliye doğru 1,2,3,4,... şeklinde numaralandırınız. Seçeneklerin hepsinin numaralanması zorunlu olmayıp, ilinize uygun seçenekleri numaralandırınız.

IV.2. İl Sınırları İçerisinde IV.1'de Tespit Edilen Her Bir Öncelikli Çevre Sorunu ile İlgili Olarak; Yukarıda IV.1'de Belirlemiş Olduğunuz Öncelik Sırasına Göre;

IV.2'de, IV.1'de sıralanan her bir öncelikli çevre sorunları dikkate alınarak;

a) Çevre sorununun nedenlerini,
b) Bu nedenlerde daha çok hangi faktör veya sektörlerin etkili olduğunu,
c) Çevreye vermiş olduğu olumsuz etkilerini
d) Bu sorunların giderilmesinde karşılaşılan güçlüklerini,
e) Bu sorunları gidermek amacıyla alınan, alınması planlanan veya alınması gereken tedbirlerin neler olduğunu,
f) Ayrıca bu başlık altında yer almasını istediğiniz diğer görüşlerinizi belirten bilgi notunu,

sistematik ve yeterli seviyede açıklayınız.

I. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

Şanlıurfa ili Güneydoğu Anadolu'da Suriye ile sınır komşusu konumunda yer alması ve son yıllarda Suriye de yaşanan iç karışıklar nedeniyle Şanlıurfa yoğun dış göç almış bulunmaktadır. Kentimizde misafir konumda yer alan Suriyeler kentin az gelişmiş bölgelerinde iskân edilmiş ve il ve ilçe merkezlerinde beklenmedik aşırı nüfus artışına neden olmuştur. Yine üçüncü dünya ülkeleri ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme ile birlikte hızlı ve kontrolsüz artan kentlerin nüfusları beraberinde olası çevre sorunlarına getirmekte olduğu tezi Şanlıurfada da tezahür etmiştir. Tarımda makine kullanımının yaygınlaşması istihdamın azalmasına neden olmuş bu sebeple de köylerden kent merkezlerine başlayan göçler ile beklenmedik Suriye'den il ve ilçelerimize gelen misafir konuklar gecekondu ve kaçak yapılaşmanın artmasına, yetersiz altyapı, sosyal tabaka da ayrışmalara, ulaşım, çöp, teknik altyapı eksikliği gibi sorunların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Şanlıurfa kent merkezinde bu nedenler ile artan nüfus ile birlikte hızlı ve kontrolsüz olarak verimli tarım toprakları yapılaşmaya açılmakla birlikte gerek il merkezinde gerekse ilçelerde görüntü kirliliğinin oluşturan yapılaşmalara yol açmıştır.

2017 yılı Adrese dayalı nüfus sayımına göre 2 milyona yakın olan Şanlıurfa'nın il nüfusu Suriye'den gelen misafir yerleşimciler ile birlikte 2.5 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Bu kadar yüksek nüfuslu bir kentte Atık Su Arıtma Tesislerinin az sayıda nüfusa hizmet verecek şekilde bulunması ve Katı Atık Depolama ve Bertaraf Tesislerinin yeterli olmaması Şanlıurfa İli için önem arz eden sorunların başında gelmektir.

II. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

Şanlıurfa İli bilindiği üzere Harran Ovası üzerinde kurulu bulunması il merkezinde hava sirkülâsyonun tam olarak gerçekleşmesine olanak sağlayacak hava koridorlarının bulunmamasına, yağış rejiminin düzensizliğine ve rüzgârlı gün sayısının az olmasına neden olmaktadır. Şanlıurfa il merkezinde yeni yerleşim alanlarında her ne kadar doğal gaz kullanımına yönelik yapılaşmalar ile doğal gaz kullanımı yaygınlaşması amaçlansa da özellikle kış aylarında kent genelinde kalitesiz ve düşük kalorili kömür kullanımından kaynaklı hava kirliliği oluşmaktadır.

İl ve ilçelerimizde her ne kadar Organize Sanayi Bölgeleri kurulmuş ve faaliyete başlamışsa da kent merkezinde ve konut alanların içerisinde 3-5 kişi istihdam eden kümelenmiş atölye tarzı imalathanelerin üretimden doğan ambalaj atıkları, atık su v.b. atıklarını dışarıya bırakmaları çevre kirliğine neden olmaktadır.

Varsa, IV.1'de, "3" ve Sonrası Numara Verdiğiniz Öncelikli Çevre Sorunlarını, IV.1'de Belirlemiş Olduğunuz Sırayla Açıklayınız

III. ÖNCELİKLİ ÇEVRE SORUNU

Şanlıurfa'nın tarihi ve kültürel mirası olarak günümüze kadar gelen, gelenek ve göreneklerini şehre gelen turistlere tanıtmak amacıyla tarihi ve turistik mekânlara yakın olarak konumlandırılmış birçoğu tescil eski Urfa evlerinin dönüştürülmesi ile oluşturulmuş Konuk Evi mahiyetindeki eğlence birimlerinde özellikle yaz aylarında yapılan Sıra Geceleri ve benzeri eğlenceler Gürültü kirliğinin oluşmasına neden olmaktadır.

Harran Ovasında tarımsal sulama amacına yönelik hizmet vermek üzere 20 yılı aşkın süredir devam eden GAP projesi ile ilin büyük oranda tarımsal sulanması sağlansa da bilinçsiz, aşırı ve kontrolsüz sulama nedeniyle su kaynakları boşuna harcanmasına, verimli tarım topraklarının aşınmasına, çoraklığa ve taban suyunun yükselmesine gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

Birecik ilçesinde içme ve kullanma suyu amaçlı kullanılan Fırat Nehri kıyısında kontrolsüz ve izinsiz olarak gastronomi birimlerinin kurulması Nehrin kirlenmesine neden olmaktadır.

TEŞEKKÜR EDERİZ…